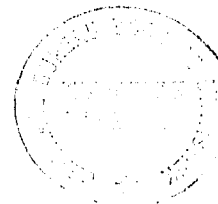

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

13e Algemene Volkstelling 31 mei 1960

Deel 5. Huishoudens, gezinnen en woningen
A. Algemene inleiding

's-GRAVENHAGE, STAATSUITGEVERIJ, 1972

VERKLARING DER TEKENS

- = nul
0,0 = het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid

N.B. Door afrondingen kan het voorkomen dat de som van een reeks percentages niet precies 100 bedraagt.

EXPLANATION OF SYMBOLS

- = nil
0,0 = less than half of unit chosen

Note: As a result of rounding the sum of a series of percentages may be not exactly 100.

13e Algemene volkstelling, 31 mei 1960

Gedrukte publikaties:

- Deel 1. Inleiding tot de voornaamste onderwerpen van de telling (in voorbereiding)
- Deel 2. Bevolking van gemeenten en onderdelen van gemeenten (prijs f 16,-)
- Deel 3. Geboortegemeenten en periode van vestiging in de huidige woongemeente (prijs f 7,-)
- Deel 4. Geslacht, leeftijd en burgerlijke staat (prijs f 10,50)
- Deel 5. Huishoudens, gezinnen en woningen
 - A. Algemene inleiding (prijs f 12,-)
 - B. Voornaamste cijfers per gemeente (prijs f 9,30)
- Deel 8. Genoten onderwijs en opleidingsniveau
 - A. Algemene inleiding (prijs f 10,-)
 - B. Voornaamste cijfers per gemeente (prijs f 10,50)
- Deel 9. Academisch-gevormden (prijs f 8,80)
- Deel 10. Beroepsbevolking
 - A. Algemene inleiding (prijs f 12,30)
 - B. Voornaamste cijfers per gemeente (prijs f 14,40)
 - C. Vergelijking van de uitkomsten van de beroepstellingen 1849-1960 (prijs f 5,50)
- Deel 11. Buiten de woongemeente werkenden (prijs f 10,-)
- Deel 12. Bevolking in inrichtingen en tehuizen (prijs f 8,-)
- Deel 13. Varende en rijdende bevolking (prijs f 4,-)
- Deel 14. Voornaamste kengetallen per gemeente (prijs f 9,-)

Gelichtdrukte tabellen. Een volledig overzicht van deze tabellen is op aanvraag verkrijgbaar.

Kengetal: B 28/1960-5

Key figure: B 28/1960-5

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

COPYRIGHTS RESERVED

Het herdrukken van de inhoud van deze publikatie is niet toegestaan, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging van de Directeur-Generaal van de Statistiek.

Het gebruiken van de inhoud van deze publikatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Verkrijgbaar bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage en de boekhandel.

Obtainable from the Staatsuitgeverij, the Hague and from booksellers.

Prijs: f 12,- (incl. B.T.W.)

Price: f 12.- (tax on value added incl.)

Bestelnummer: 802-028-60

Quote nr.: 802-028-60

Inhoud

Blz.

INLEIDING	9
HOOFDSTUK I. Begrippen en definities	9
1. Huishoudens, alleenstaanden, gezinnen	9
2. Personen in huishoudens en plaats in het huishouden	11
3. Woningen en bewoonde andere ruimten	12
4. Woningvoorraad	13
5. Aard van de woning	13
6. Vertrekken ter beschikking	13
7. Wijze van huisvesting	13
8. Vergelijking met vorige tellingen	14
9. Beschikbare gegevens	15
HOOFDSTUK II. Plaats in het huishouden	16
1. Algemeen	16
2. Hoofden van huishoudens en alleenstaanden	17
3. Overige leden van huishoudens	25
HOOFDSTUK III. Huishoudens en gezinnen	29
1. Samenstelling	29
2. Grootte	33
HOOFDSTUK IV. Woningvoorraad en bewoonde andere verblijven	39
1. Omvang van de woningvoorraad	39
2. Aard van de bewoonde woningen	43
3. Onbewoonde woningen	45
4. Niet tot de woningvoorraad behorende bewoonde verblijven	49
HOOFDSTUK V. Huisvesting	51
1. Bezetting van de woningvoorraad	51
2. Huisvesting van de bevolking in woningen	54
3. Huisvesting van de bevolking in bewoonde andere ruimten	57
4. Categorieën van onbevredigde woningbehoefte	58
SUMMARY	61
STATEN TUSSEN DE TEKST	
1. Bevolking, per provincie, naar plaats in het huishouden, per 100 van de totale bevolking in elke provincie, 31 mei 1960	16
2. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960) in 1960 en hoofden van huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) in 1960 en 1956, naar geslacht en burgerlijke staat, per 100 van elke burgerlijke staat van ieder geslacht	18
3. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960) in 1960 en hoofden van huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) in 1960 en 1956, naar geslacht en leeftijd, per 100 van elke leeftijds-groep van ieder geslacht	21
4. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960), naar geslacht, burgerlijke staat en leeftijd, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960	22
5. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960), per provincie, naar geslacht en burgerlijke staat, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960	24
6. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960), per provincie, naar geslacht en leeftijd, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960	25
7. Leden van huishoudens (exclusief hoofden van huishoudens), per provincie, per 100 hoofden van huishoudens (definitie 1947) in elke provincie, in 1960 en in 1947	26
8. Huishoudens (definitie 1960), per provincie, naar samenstelling, per 1 000 huishoudens in elke provincie, 31 mei 1960	29
9. Gezinnen, per provincie, naar plaats in het huishouden, per 1 000 gezinnen, 31 mei 1960	30

	Blz.
10. Huishoudens (definitie 1947), naar samenstelling, per 1 000 huishoudens, 1960, 1956 en 1947	32
11. Huishoudens (definitie 1947) per provincie, naar samenstelling, per 1 000 huishoudens, 1960, 1956 en 1947	34
12. Gemiddelde grootte van huishoudens en gezinnen en gemiddeld aantal kinderen per gezin, per provincie, 31 mei 1960	35
13. Huishoudens en gezinnen per provincie naar grootte, per 1 000 huishoudens resp. gezinnen in elke provincie, 31 mei 1960	36
14. Huishoudens (definitie 1947) naar grootte, per 1 000 huishoudens, 1960, 1956 en 1947	37
15. Samenstelling van de woningvoorraad, 1960, 1956 en 1947	39
16. Omvang van de woningvoorraad, per provincie, op 31 mei 1947, 30 juni 1956 en 31 mei 1960	41
17. Bewoonde woningen, naar de aard van de woning, 1960, 1956 en 1947	44
18. Bewoonde woningen, per provincie, naar aard van de woning, 31 mei 1960	45
19. Leegstaande woningen, per provincie, naar reden van leegstand, 1960 en 1956	46
20. Leegstaande woningen naar reden van leegstand, in verband met duur van leegstand, bouwjaar en jaarhuur (waarde) van de woning, 31 mei 1960	47
21. Niet tot de woningvoorraad behorende bewoonde verblijven, naar aard van het verblijf, 1960, 1956 en 1947	50
22. Gemiddeld aantal personen per bewoonde woning, (gemiddelde woningbezetting), 1960, 1956 en 1947	51
23. Gemiddeld aantal personen per vertrek, per provincie, 1960, 1956 en 1947	52
24. Bewoonde woningen, aantal daarin gehuisveste huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) en aantal huishoudens plus alleenstaanden per 100 bewoonde woningen, 1960, 1956 en 1947	55
25. Wijze van huisvesting van huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947), 1960, 1956 en 1947	56
26. Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) in bewoonde andere ruimten naar aard van bewoonde ruimte, 1960, 1956 en 1947	57
27. Enige gegevens voor beoordeling van de huisvestingssituatie	60

GRAFIEKEN

1. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960) naar leeftijd en geslacht per 100 van elke leeftijdsgroep van ieder geslacht, 31 mei 1960	20
2. Leden van huishoudens (excl. hoofden van huishoudens) per provincie, per 1 000 hoofden van huishoudens (definitie 1947) in elke provincie, 1960 en 1947	27
3. Huishoudens (definitie 1947), naar grootte, per 1 000 huishoudens, 1960, 1956 en 1947	38
4. Percentage leegstaande woningen naar reden van de leegstand, 31 mei 1960	48
5. Gemiddeld aantal personen per vertrek, per provincie	53

TABELLEN

1. Bevolking naar plaats in het huishouden, geslacht en leeftijd en bevolking naar plaats in het huishouden, geslacht en burgerlijke staat, per provincie	66
2. Huishoudens, gezinnen en alleenstaanden, per provincie	74
3. Huishoudens (definitie 1960) naar samenstelling, grootte en geslacht van het hoofd en naar grootte en geslacht van het hoofd, per provincie	74
4. Huishoudens (definitie 1947) naar samenstelling, grootte en geslacht van het hoofd	76
5. Huishoudens (definitie 1947) naar samenstelling en geslacht van het hoofd, per provincie	76
6. Huishoudens (definitie 1947) naar grootte, per provincie	77
7. Hoofden van volledige gezinnen naar leeftijd echtgenote, relatie tot het hoofd van het huishouden en het aantal kinderen per gezin en hoofden van onvolledige gezinnen naar geslacht, relatie tot het hoofd van het huishouden en het aantal kinderen per gezin	78
8. Hoofden van volledige gezinnen naar leeftijd echtgenote en relatie tot het hoofd van het huishouden, per provincie	79
9. Hoofden van onvolledige gezinnen naar geslacht en relatie tot het hoofd van het huishouden, per provincie	79

	Blz.
10. Gezinnen naar het aantal kinderen per gezin, per provincie	80
11. Woonverblijven naar aard en bezetting, per provincie	80
12. Huishoudens (definitie 1947) naar wijze van huisvesting, samenstelling en geslacht van het hoofd	82
13. Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd resp. de alleenstaande	82
14. Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar wijze van huisvesting, naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande	83
15. Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar wijze van huisvesting en geslacht van het hoofd resp. de alleenstaande, per provincie	84
16. Huishoudens (definitie 1947) in woningen en bewoonde andere ruimten naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat van het hoofd	85
17. Alleenstaanden (definitie 1947) alleen of als hoofdbewoner in een woning naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat	85
18. Huishoudens (definitie 1947) in woningen en bewoonde andere ruimten en alleenstaanden (definitie 1947) alleen of als hoofdbewoner in een woning naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande, per provincie	86
19. Huishoudens (definitie 1947) in woningen en bewoonde andere ruimten en alleenstaanden (definitie 1947) alleen of als hoofdbewoner in een woning naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd resp. de alleenstaande, per provincie	87
20. Huishoudens (definitie 1960) in woningen naar wijze van huisvesting, grootte en aantal ter beschikking staande vertrekkers	88
21. Huishoudens (definitie 1960) in woningen naar wijze van huisvesting en aantal ter beschikking staande vertrekkers, per provincie	89
22. Alleenstaanden (definitie 1960) in woningen naar wijze van huisvesting, aantal ter beschikking staande vertrekkers, geslacht en leeftijd	90
23. Alleenstaanden (definitie 1960) in woningen naar geslacht, wijze van huisvesting en aantal ter beschikking staande vertrekkers, per provincie	91

AANHANGSELS

1. Binnenzijde van de Vragenlijst A (gedeeltelijk) voor een huishouden of voor een alleenstaande	92
2. Gelichtdrukte uitkomsten van de 13e Algemene volkstelling, 13 mei 1960	93
3. Nummers van de zgn. schakelgebieden onder vermelding van de tot elk gebied gerekende gemeente (n)	95

Contents	Page
INTRODUCTION	9
CHAPTER I. Concepts and definitions	9
1. Households and families	9
2. Persons in private households and relation to the head of the household	11
3. Dwellings and other occupied housing units	12
4. Stock of conventional dwellings	13
5. Type of conventional dwelling	13
6. Rooms in use for housing purposes	13
7. Way of housing	13
8. Comparison with previous censuses	14
9. Data available	15
CHAPTER II. Relation to head of household	16
1. General	16
2. Heads of households	17
3. Other members of households	25
CHAPTER III. Multi-person households and families	29
1. Structure	29
2. Size	33
CHAPTER IV. Stock of conventional dwellings and occupied other housing units	39
1. Size of stock of conventional dwellings	39
2. Type of occupied conventional dwellings	43
3. Vacant dwellings	45
4. Occupied other housing units	49
CHAPTER V. Housing	51
1. Occupancy of stock of conventional dwellings	51
2. Housing of population in conventional dwellings	54
3. Housing of population in occupied other housing units	57
4. Housing requirements	58
SUMMARY	61
TEXT TABLES	
1. Population, per province, by relation to the head of the household, per 100 of total population in each province, 31 May 1960	16
2. Heads of households (definition 1960) in 1960 and heads of households (definition 1947) in 1960 and in 1956, by sex and marital status, per 100 of each marital status-group of each sex	18
3. Heads of households (definition 1960) in 1960 and heads of households (definition 1947) in 1960 and in 1956, by sex and age, per 100 of each age group of each sex	21
4. Heads of multi-person and one-person households (definition 1960) respectively by sex, marital status and age per 100 heads of households of each type, 31 May 1960	22
5. Heads of multi-person and one-person households (definition 1960) respectively, per province, by sex and marital status, per 100 heads of households of each type, 31 May 1960	24
6. Heads of multi-person and one-person households (definition 1960) respectively, per province, by sex and age, per 100 heads of households of each type, 31 May 1960	25
7. Members of multi-person households (excluding heads of households), per province, per 100 heads of multi-person households (definition 1947) in each province, in 1960 and in 1947	26
8. Multi-person households (definition 1960), per province, by structure, per 1 000 multi-person households in each province, 31 May 1960	29
9. Family-nuclei, per province, by relation to the head of the household in which they are comprised, per 1 000 family-nuclei, 31 May 1960	30

	Page
10. Multi-person households (definition 1947) by structure, per 1 000 multi-person households, 1960, 1956 and 1947	32
11. Multi-person households (definition 1947), per province, by structure, per 1 000 multi-person households 1960, 1956 and 1947	34
12. Average size of households and families and average number of children per family, per province, 31 May 1960	35
13. Households and families per province by size, per 1 000 households resp. families in each province, 31 May 1960	36
14. Multi-person households (definition 1947) by size, per 1 000 multi-person households, 1960, 1956 and 1947	37
15. Structure of the dwelling-stock, 1960, 1956 and 1947	39
16. Structure of the dwelling-stock, per province, 31 May 1947, 30 June 1956 and 31 May 1960	41
17. Occupied conventional dwellings, by type of dwelling, 1960, 1956 and 1947	44
18. Occupied conventional dwellings, per province by type, 31 May 1960	45
19. Number of vacant conventional dwellings, per province, by reason of vacancy, 1960 and 1956	46
20. Number of vacant conventional dwellings, by reason of vacancy, cross-classified by duration of vacancy, period of construction and rent (rental value) of the dwellings respectively, 31 May 1960	47
21. "Other" occupied housing units by type of housing-unit, 1960, 1956 and 1947	50
22. Average number of persons per occupied conventional dwelling, 1960, 1956 and 1947	51
23. Average number of persons per room, per province, 1960, 1956 and 1947	52
24. Occupied conventional dwellings, number of households (definition 1947) living therein and the number of households per 100 occupied conventional dwellings, 1960, 1956 and 1947	55
25. Way of housing of households (definition 1947), 1960, 1956 and 1947	56
26. Households (definition 1947) in non conventional dwellings by type of dwelling, 1960, 1956, 1947	57
27. Some important data on the housing-situation, 1960, 1956 and 1947	60

GRAPHS

1. Heads of multi-person households and heads of one-person households (definition 1960) respectively, by age and sex, per 100 of each age-group of each sex, 31 May 1960	20
2. Members of multi-person households (excluding heads of households), per province, per 1 000 heads of multi-person households (definition 1947) in each province, in 1960 and in 1947	27
3. Multi-person households (definition 1947) by size per 1 000 multi-person households, 1960, 1956 and 1947	38
4. Vacancy-rate by reason of vacancy, 31 May 1960	48
5. Average number of persons per room, per province	53

TABLES

1. Population by relation to the head of the household, sex and age and population by relation to the head of the households sex and marital status, per province ..	66
2. Households and families per province	74
3. Multi-person households (definition 1960) by structure, size and sex of the head and by size and sex of the head, per province	74
4. Multi-person households (definition 1947) by structure, size and sex of the head	76
5. Multi-person households (definition 1947) by structure and sex of the head, per province	76
6. Multi-person households (definition 1947) by size and sex of the head, per province	77
7. Heads of complete family-nuclei by age of spouse, relation to the head of the household and number of children per family-nucleus and heads of incomplete families by sex, relation to the head of the household and number of children per family-nucleus	78

	Page
8. Heads of complete family-nuclei by age of spouse and relation to the head of the household, per province	79
9. Heads of incomplete family-nuclei, by sex and relation to the head of the household, per province	79
10. Family nuclei by number of children per family-nucleus, per province	80
11. Housing-units by type of housing-unit and occupancy, per province	80
12. Multi-person households (definition 1947) by tenancy, structure and sex of the head	82
13. Households (definition 1947) by tenancy and by sex and marital status of the head	82
14. Households (definition 1947) by tenancy and by sex and age of the head	83
15. Households (definition 1947) by tenancy and sex of the head, per province	84
16. Multi-person households (definition 1947) excluding those in mobile housing units by sex, age and marital status of the head	85
17. One person-households (definition 1947) living alone or as main-tenant in a conventional dwelling by sex, age and marital status	85
18. Multi-person households (definition 1947) excluding those in mobile housing units and one-person households (definition 1947) living alone or as main-tenant in a conventional dwelling by sex and age of the head, per province	86
19. Multi-person households (definition 1947) excluding those in mobile housing units and one-person households (definition 1947) living alone or as main-tenant in a conventional dwelling by sex and marital status of the head, per province	87
20. Multi-person households (definition 1960) in conventional dwellings by tenancy, size and number of rooms available for housing purposes	88
21. Multi-person households (definition 1960) in conventional dwellings by tenancy and number of rooms available for housing purposes, per province	89
22. One-person households (definition 1960) in conventional dwellings by tenancy, number of rooms available for housing-purposes, sex and age	90
23. One-person households (definition 1960) in conventional dwellings by sex, tenancy and number of rooms available for housing purposes, per province	91
ANNEXES	
1. Inner side of Questionnaire A (partly) for a household	92
2. Phototyped returns of the 13th General Population Census, 31 May 1960	93
3. List of municipalities belonging to the groups of municipalities constituted on behalf of the publication of the results of the 1960 census	95

Inleiding

Hoofdstuk I. Begrippen en definitiës

De begrippen en definitiës welke aan de in deze publikatie samengebrachte gegevens ten grondslag liggen zijn reeds uitvoerig toegelicht in deel 5B van deze serie der aan de 13e Algemene Volkstelling van 31 mei 1960 gewijde publikaties. Daarbij is bijzondere aandacht geschonken aan de begrippen huishouden en gezin, omdat deze begrippen in het spraakgebruik vaak door elkaar werden gebezigt, terwijl zij bij het samenstellen van de desbetreffende gegevens duidelijk van elkaar zijn onderscheiden. Daar komt nog bij, dat aan het begrip huishouden bij de telling van 1960 een wat ruimere inhoud is gegeven dan bij de vorige tellingen, om te voldoen aan terzake gedane internationale aanbevelingen. Aangezien echter het bij vroegere tellingen gehanteerde begrip huishouden voor sommige doeleinden een adequaat uitgangspunt bood en voorts de reeks der bij de achtereenvolgende volkstellingen over huishoudens verzamelde gegevens niet mocht worden onderbroken, is bij de telling van 1960 naast het nieuwe met "definitie 1960" aangeduide ruimere begrip ook de vroegere met "definitie 1947" aangeduide omschrijving gehandhaafd. Het is onder deze omstandigheden uiteraard voor de gebruiker van deze publikatie van belang om de uitvoerige toelichtingen van deel 5B, waarnaar hierboven is verwezen, hieronder in het kort samen te vatten.

1. HUISHOUDENS, ALLEENSTAANDEN, GEZINNEN

Huishouden (definitie 1960)

Als huishouden is beschouwd, elke groep van twee of meer personen, die in huiselijk verkeer met elkaar samenwonen en tezamen een gemeenschappelijke huishouding voeren (gemeenschappelijk hoofdwoonvertrek, tezamen koken en eten etc.)

Alleenstaande (definitie 1960)

Als alleenstaande is aangemerkt elke afzonderlijk levende persoon en voorts hij of zij die wel met anderen in één woonverblijf woont, doch een afzonderlijke huishouding voert en met die anderen geen huiselijk verkeer onderhoudt. Is dit laatste wel het geval dan is sprake van een kostganger of commensaal, die niet als alleenstaande is beschouwd doch als lid van het huishouden, waarmee hij in huiselijk verkeer samenwoont.

Gezin

Als gezin is beschouwd elk paar van bijeenwonende echtelieden zonder kinderen of met in huiselijk verkeer met hen samenwonende ongehuwde eigen en/of stiefkinderen en voorts elke vader of moeder die met een of meer ongehuwde eigen en/of stiefkinderen in huiselijk verkeer samenwoont.

Eventueel met de ouders samenwonende gehuwde of gehuwd geweest zijnde kinderen zijn, ook indien zij alleen bij de ouders wonen, geacht geen deel meer uit te maken van het ouderlijk gezin.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de begrippen gezin en huishouden elkaar in zoverre dekken, dat zij beide betrekking hebben op groepen van met elkaar in huiselijk verkeer samenwonende personen. Zij verschillen echter doordat bij het huishoudenbegrip de economische binding van het huiselijk verkeer als enige maatstaf geldt, terwijl bij het gezinsbegrip de binding door huwelijk, bloedverwantschap (in de eerste graad) en adoptie als criterium is genomen.

Het begrip huishouden is dus ruimer dan het begrip gezin, omdat volgens de gegeven omschrijvingen een huishouden

- a. behalve uit één gezin ook kan bestaan uit twee (of meer) gezinnen die gemeenschappelijk een huishouding voeren;
- b. behalve de leden van één of meer gezinnen mede kan omvatten in huiselijk verkeer met hen samenwonende personen (verwanten, huispersoneel en andere niet verwanten) en
- c. ook kan bestaan uit in huiselijk verkeer met elkaar samenwonende personen, die tezamen geen gezin vormen (een alleenstaande kan als een bijzondere vorm van dit soort huishouden worden beschouwd)

Bij de telling van 1960 is het onderling verband tussen de huishoudens volgens de definitie 1960 en de gezinnen vastgelegd door elk van die huishoudens te typeren naar hun samenstelling. Daarbij zijn de volgende typen aangehouden:

I. Eengezinshuishoudens d.w.z. huishoudens waarin slechts één gezin voorkomt:

- a. enkelvoudige eengezinshuishoudens, dat zijn eengezinshuishoudens waarvan het hoofd tevens hoofd is van het enige gezin in het huishouden; deze huishoudens kunnen eventueel ook personen omvatten, die niet behoren tot het daarin begrepen gezin.
Voorbeelden: Echtpaar, echtpaar met eigen en/of stiefkinderen, moeder met kinderen, vader met kinderen; elk van deze gevallen eventueel met een inwonende grootvader of -moeder, een inwonende dienstbode, een kostganger of dergelijke.
- b. samengestelde eengezinshuishoudens, dat zijn eengezinshuishoudens waarvan het hoofd niet tevens hoofd is van het enige gezin in het huishouden. Het gezin leeft in zulk een huishouden dus in een ondergeschikte positie en wordt deswege als een secundair (d.w.z. afhankelijk) gezin aangeduid. Daartegenover vormt het hoofd van het huishouden de primaire eenheid van zulk een huishouden.
 - ofwel geheel alleen, dan wel
 - tezamen met de andere niet tot het gezin behorende leden van het huishouden.

Voorbeelden:

Een oude moeder (weduwe) heeft in haar huishouden opgenomen een gehuwde zoon met vrouw en kind:

Primaire eenheid: oude moeder (hoofd van het huishouden);
 Secundair gezin: gehuwde zoon met vrouw en kind.

Een ongehuwde man leeft in concubinaat met een weduwe en haar kind:

Primaire eenheid: ongehuwde man (hoofd van het huishouden);
 secundair gezin: weduwe met kind.

Een weduwe vormt één huishouden met haar ongehuwde dochter en een onwettig kind van die dochter:

Primaire eenheid: weduwe (hoofd van het huishouden);
 Secundair gezin: ongehuwde moeder met haar kind.

Een weduwnaar vormt met zijn ongehuwde broer en zijn gehuwde dochter met haar man één huishouden:

Primaire eenheid: Weduwnaar (hoofd van het huishouden) met zijn ongehuwde broer;
 Secundair gezin: gehuwde dochter met haar man.

II. Meergezinshuishoudens d.w.z. huishoudens waarin twee of meer gezinnen voorkomen. Deze huishoudens zijn naar analogie van het voorgaande onderscheiden in:

- a. meergezinshuishoudens waarvan het hoofd tevens hoofd is van één der in het huishouden begrepen gezinnen. Het gezin waarvan het hoofd tevens hoofd is van het huishouden wordt als primaire eenheid aangeduid, de overige gezinnen als secundaire gezinnen. Eventuele leden van het huishouden die geen lid zijn van één der gezinnen zijn gerekend tot de primaire eenheid te behoren.

Voorbeelden:

Een ouderpaar vormt één huishouden met een gehuwde dochter en haar man:

Primaire eenheid: ouderpaar (vader is hoofd van het huishouden);
 Secundair gezin: gehuwde dochter en haar man.

Een ouderpaar met een kostganger vormt één huishouden met een gescheiden dochter en haar kind:

Primaire eenheid: ouderpaar (vader is hoofd van het huishouden) met kostganger;
 Secundair gezin: gescheiden dochter met haar kind.

- b. Meergezinshuishouden waarvan het hoofd niet tevens hoofd is van één der tot het huishouden behorende gezinnen.
 Naar analogie van de onder 2b. beschreven gevallen kan bij deze huishoudens de primaire eenheid worden gevormd door:
 - het hoofd van het huishouden alléén, dan wel
 - het hoofd van het huishouden met de andere niet tot een der gezinnen behorende leden van het huishouden.

Voorbeelden:

Een oude moeder (weduwe) heeft in haar huishouden opgenomen de gezinnen van twee van haar gehuwde kinderen:

Primaire eenheid: oude moeder (hoofd van het huishouden);
 Secundaire gezinnen: elk der gezinnen der gehuwde kinderen.

Een weduwnaar met een huishoudster vormt een huishouden met de gezinnen van twee van zijn gehuwde kinderen:

Primaire eenheid: weduwnaar (hoofd van het huishouden) met de huishoudster;
 Secundaire gezinnen: elk der gezinnen der gehuwde kinderen.

III. Niet-gezinshuishoudens d.w.z. huishoudens van twee of meer personen, waarin geen gezin voorkomt.

Voorbeelden: Een weduwe met een kostganger, een weduwnaar met een huishoudster, een paar vrienden, twee broers e.d.

Huishoudens (definitie 1947)

Bij toepassing van de definitie 1947 bestaat geen verschil met de definitie 1960 ten aanzien van de enkelvoudige eengezinshuishoudens (zie hieronder onder 1a.) noch met betrekking tot de niet-gezinshuishoudens (zie hieronder onder 3)

Voor wat de overige categorieën betreft bestaat het verschil hierin, dat volgens de definitie 1947 alle primaire eenheden bestaande uit 2 of meer personen en voorts ook alle secundaire gezinnen als afzonderlijke huishoudens worden beschouwd.

Alleenstaanden (definitie 1947)

Volgens de definitie 1947 zijn behalve de alleenstaanden volgens de definitie 1960 mede als alleenstaanden beschouwd de hierboven onder 1b. en 2b. omschreven primaire eenheden bestaande uit 1 persoon.

Het verband tussen de definities 1947 en 1960 voor huishoudens en alleenstaanden is dus als volgt:

1. $H_{47} = H_{60} + S - Pa$
2. $A_{47} = A_{60} + Pa$

waarin:

H_{47} = het aantal huishoudens volgens de definitie 1947

A_{47} = het aantal alleenstaanden volgens de definitie 1947

H_{60} = het aantal huishoudens volgens de definitie 1960

A_{60} = het aantal alleenstaanden volgens de definitie 1960

S = het aantal bij het hanteren van de definitie 1960 onderscheiden secundaire gezinnen

Pa = het aantal bij het hanteren van de definitie 1960 onderscheiden primaire eenheden van één persoon.

Om een indruk te geven van de kwantitatieve omvang van elk der genoemde factoren en daarmee van het verschil tussen de onderscheiden definities zijn hieronder de waarden in de bovenstaande formules ingevoerd:

1. $2\ 812\ 749 = 2\ 756\ 050 + 73\ 983 - 17\ 284$
2. $390\ 804 = 373\ 520 + 17\ 284$

Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de behandelde definities zij nogmaals verwezen naar de publikatie 5B van deze serie der aan de volkstelling van 1960 gewijde publikaties, waarin behalve de bovenstaande formules ook een schematische en een tabellarische vergelijking van de gehanteerde definities is opgenomen.

2. PERSONEN IN HUISHOUDENS EN PLAATS IN HET HUISHOUDEN

Er zij op gewezen, dat het aantal personen in huishoudens verschillend is naar gelang de toegepaste definitie voor het begrip huishouden. Zoals uit het bovenstaande kan worden afgeleid is het aantal personen in huishoudens bij toepassing van de definitie 1960 hoger dan het aantal dat bij toepassing van de definitie 1947 wordt verkregen. Het verschil is gelijk aan 17 284, dat is het aantal primaire eenheden in samengestelde huishoudens, omdat de desbetreffende personen volgens de definitie 1960 als lid van een huishouden (n.l. als hoofd daarvan) zijn beschouwd en volgens de definitie 1947 als alleenstaande.

Van elk van de individuele tot de Nederlandse bevolking behorende personen is bij de telling van 1960 ook vastgesteld, welke plaats zij in het huishouden innemen. Daarbij is als volgt tewerkgegaan.

Eerst is aan de tellers opdracht gegeven om gebruikmakend van de eerder omschreven definitie, aan elk adres dat zij bezochten vast te stellen hoeveel hoofden van huishoudens definitie 1960) en hoeveel alleenstaanden (definitie 1960) daar hun werkelijke woonplaats hadden en om vervolgens aan elk van hen een vragenlijst A ter invulling uit te reiken. Daarmede was dus in eerste instantie voor de hoofden van huishoudens (definitie 1960) en voor alleenstaanden (definitie 1960) de plaats in het huishouden vastgelegd.

Vervolgens dienden de desbetreffende hoofden van huishoudens aan de binnenzijde van de vragenlijst A (zie Bijlage 1 bij deze publikatie) naast hun achternaam en voorletter(s) ook die van alle op het moment van de telling tot hun huishouden behorende personen te vermelden. Voor elk van deze personen diende voorts o.m. de relatie tot het hoofd van het huishouden te worden vermeld (bijv. echtgenote, dochter, vader, tante, schoonzoon, kostganger, inwonende dienstbode of dergelijke).

De aldus verzamelde gegevens zijn als volgt bewerkt. Allereerst is, om tot de vaststelling van het aantal gezinnen te komen, t.a.v. de hoofden van huishoudens een splitsing gemaakt in:

- hoofden van huishoudens tevens gezinshoofd en
- hoofden van huishoudens niet tevens gezinshoofd.

Om het aantal te completeren is vervolgens (mede op grond van de voor elk lid van het huishouden vermelde gegevens over geslacht, leeftijd en burgerlijke staat) voor de overige op Vragenlijst A vermelde personen nagegaan of daaronder personen voorkwamen, die volgens de in het voorgaande gegeven definitie als hoofd van een secundair gezin moesten worden beschouwd (bijv. de in het huishouden opgenomen schoonzoon of gescheiden dochter, indien deze althans met echtgenote en/of kind in dat huishouden tezamen woonden). Deze hoofden van secundaire gezinnen zijn aangemerkt als:

- hoofd van een gezin niet tevens hoofd van een huishouden.

De toen nog overblijvende leden van huishoudens zijn tenslotte ondergebracht in de volgende categorieën:

- echtgenoten (vrouwen)
- kinderen
- verwanten
- inwonend huis- en bedrijfspersoneel en
- overige leden van huishoudens

Bij het bovenstaande zij nog aangetekend, dat onder echtgenoten zijn begrepen alle gehuwde vrouwen die in het huishouden met hun man samenwoonden, onafhankelijk van de vraag of die man tevens hoofd van het huishouden was.

Voor de kinderen is hetzelfde principe gevolgd. Als zodanig zijn n.l. aangemerkt alle nimmer gehuwd geweest zijnde personen die met beide of met een van de ouders in het huishouden samenwoonden, wederom onafhankelijk van de vraag of de vader of moeder hoofd van het huishouden was.

Voor leden van secundaire gezinnen is dus aan de relaties binnen het eigen gezin prioriteit gegeven boven de op de vragenlijst vermelde relatie tot het hoofd van het huishouden.

Tot slot zij nog aangetekend, dat behalve eigen kinderen ook stiefkinderen als kind zijn beschouwd, terwijl gehuwd en gehuwd geweest zijnde kinderen die alléén (d.w.z. zonder echtgenoot(e) en zonder kinderen) bij de ouders wonen als verwanten zijn aangemerkt.

3. WONINGEN EN BEWOONDE ANDERE RUIMTEN

De woning is bij deze telling wederom - zoals in 1947 en in 1956 - gedefinieerd in bouwtechnische zin. Als woning is n.l. beschouwd elk perceel of perceelsgedeelte dat volgens bouw of verbouw is bestemd voor bewoning door één huishouden. Als maatstaf geldt de aanwezigheid van een eigen toegangsdeur, welke hetzij van de openbare weg of, hetzij van een gemeenschappelijke ruimte binnen het perceel uit toegang geeft tot de woning.

Bovendien zijn als afzonderlijke woning geteld delen van bouwtechnische woningen als bovenbedoeld, voorzover althans

- elk van die delen door de eigenaar rechtstreeks aan de bewoners is verhuurd;
- de eigenaar zelf niet in één van die delen woont;
- elk der delen bestaat uit een aantal aaneengesloten gelegen vertrekken;
- elk der delen is voorzien van een eigen keuken en een eigen privaat, en
- de verhuring in delen voor de eigenaar een permanent karakter draagt.

Woont de eigenaar in één der delen, dan is in afwijking van de in 1947 en in 1956 gevolgde praktijk de bouwtechnische eenheid als één woning beschouwd, de eigenaar als hoofdbewoner geteld en de bewoner van het andere deel als inwonend.

Als bewoonde andere ruimten zijn aangemerkt:

- woonverblijven, welke wel voor permanente bewoning zijn bestemd, doch niet als afzonderlijke woningen in de zin van bovengegeven definitie kunnen worden beschouwd (bijv. de niet afgesloten woonruimte van een hotelhouder in een hotel, van een portier in een kantoorgebouw, van een wijkzuster in een wijkgebouw e.d.)
- woonverblijven, welke bij de bouw slechts voor tijdelijke bewoning zijn bestemd, doch op het ogenblik van de telling dienden voor permanente bewoning (blijvend bewoonde zomerhuizen of keten e.d.)
- woonverblijven, welke niet of niet meer voor bewoning zijn bestemd doch op het ogenblik van de telling dienden voor normale bewoning (schuur, garage, winkelruimte, onherroepelijk onbewoonbaar verklaarde woning of derg.)
- mobiele woonverblijven zoals woonschepen, varende schepen en rijdende woonwagens.

4. WONINGVOORRAAD

Tot de woningvoorraad zijn behalve de bewoonde en onbewoonde woningen als hierboven gedefinieerd (dus incl. de woningen zonder eigen toegangsdeur) mede gerekend de door de Rijks- of de gemeentelijke overheid gefinancierde noodwoningen en noodboerderijen.

Dit houdt in, dat in de woningvoorraad mede zijn begrepen alle slechte en onverbeterbare woningen, voorzover deze althans niet reeds onherroepelijk onbewoonbaar zijn verklaard.

Buiten de woningvoorraad zijn gehouden alle bewoonde andere ruimten dus eveneens zomerhuizen, ook indien deze aan de in de gemeentelijke bouwverordening voor permanente woningen gestelde eisen voldoen.

5. AARD VAN DE WONING

Met betrekking tot de aard van de woning is onderscheid gemaakt in:

- gewone woningen zonder bedrijf d.w.z. woningen, welke niet door bouw of verbouw mede zijn bestemd voor de uitoefening van beroep of bedrijf, ook al worden zij mede voor dat doel gebruikt. Onder deze categorie is nog als afzonderlijk type onderscheiden dat der zgn. bijzondere wooneenheden. Deze woningen wijken in zoverre af van de andere woningen zonder bedrijf, dat zij beperkter zijn van opzet (minder vertrekken) en speciaal in complexen zijn gebouwd voor het voeren van een zelfstandige huishouding door speciale categorieën van woningbehoevenden, zoals bejaarden, werkende vrouwen e.d.
- woningen met bedrijf d.w.z. mede voor de uitoefening van een beroep of bedrijf gebouwde of daartoe verbouwde woningen, alsmede gewone woningen waarvan een aantal vertrekken, zonder daartoe te zijn gebouwd of verbouwd, voor de uitoefening van een beroep of bedrijf worden gebruikt. Onder deze groep van woningen zijn nog afzonderlijk onderscheiden de boerderijen en tuinderswoningen d.w.z. die woningen met bedrijfsruimten, welke zijn gebouwd en door de bewoners worden gebruikt voor de uitoefening van een boerenbedrijf (veehouderij) of tuindersbedrijf.

6. VERTREKKEN TER BESCHIKKING

Bij de telling zijn voor wat de vertrekken betreft uitsluitend gegevens verzameld omtrent het aantal voor bewoningsdoeleinden ter beschikking staande vertrekken en niet omtrent het aantal vertrekken van de woningen.

Als vertrekken ter beschikking zijn beschouwd alle gewone woon- en slaapvertrekken, keukens en alkoven, voorzover deze althans niet worden gebruikt voor beroeps- en bedrijfsdoeleinden.

Ingeval van samenwoning zijn de gemeenschappelijk gebruikte vertrekken voor elk der partijen, die bij dat gemeenschappelijk gebruik zijn betrokken, volledig medegegeld.

Badkamers, bijkeukens, serres, hallen en zolderruimten zijn niet als vertrek beschouwd en dus bij de bepaling van het aantal vertrekken buiten beschouwing gelaten.

7. WIJZE VAN HUISVESTING

M.b.t. de wijze van huisvesting is een onderscheid gemaakt in drie groepen t.w. alleen in een woning wonend, hoofdbewoner van een woning en inwonend in een woning.

Ingeval van samenwoning is als hoofdbewoner beschouwd degene die verantwoordelijk is voor de huurbetaling aan de eigenaar, dan wel de eigenaar, indien deze eveneens in de woning woont.

Als inwonend zijn beschouwd de onderhuurders (incl. de kamerbewoners).

Bij toepassing van de definitie 1947 m.b.t. de huishoudens en alleenstaanden is:

- indien een samengesteld huishouden alleen in een woning woont de primaire eenheid als hoofdbewoner beschouwd en het secundaire gezin als inwonend (ook indien dit in feite geen onderhuur betaalt)
- indien een samengesteld huishouden inwoont de primaire eenheid, zowel als het secundaire gezin als inwonend beschouwd.

Bij de telling van 1960 is t.a.v. de inwoningen wederom nagegaan of deze al dan niet zijn veroorzaakt door de woningnood. Aangezien de desbetreffende vraag bij deze telling uitsluitend kon worden gesteld aan inwonende huishoudens volgens de definitie 1960, is de desbetreffende onderscheiding niet beschikbaar gekomen voor secundaire gezinnen.

8. VERGELIJKING MET VORIGE TELLINGEN

Voor een vergelijking van de uitkomsten van de onderhavige 13e Algemene volkstelling van 31 mei 1960 met de overeenkomstige cijfers volgens de 12e Algemene volkstelling van 31 mei 1947, de Woning en gezinstelling van 31 mei 1947 en de Algemene woningtelling van 30 juni 1956 zij de aandacht gevestigd op het volgende.

- a. De in tabel 1 van deze publicatie m.b.t. de plaats in het huishouden vermelde gegevens betreffen de gehele bevolking van Nederland. Voor wat de hoofden van huishoudens en de alleenstaanden aangaat steunen de gegevens op de "definitie 1960".

Bij de 12e Algemene volkstelling van 31 mei 1947 zijn overeenkomstige gegevens verzameld, welke zijn gepubliceerd in deel 1 van de serie A. der aan die telling gewijde publikaties (zie de tabellen 2A en 2B). Die gegevens zijn echter voor wat de leeftijd betreft minder ver gespecificeerd (uitsluitend voor de leeftijden boven 65), terwijl bijzonderheden over de burgerlijke staat ontbreken. Voorts steunen zij voor wat de hoofden van huishoudens en alleenstaanden betreft op de "definitie 1947". Om vergelijking van de thans verzamelde gegevens met de in 1947 beschikbaar gekomen cijfers mogelijk te maken zijn in tabel 1 van deze publicatie de zgn. primaire eenheden van één persoon (welke zijn begrepen onder de hoofden van huishoudens, die niet tevens gezinshoofd zijn) afzonderlijk vermeld (zie de kolommen 4 en 5). Dit opent n.l. de mogelijkheid om met behulp van de onder punt 1 van dit hoofdstuk gegeven formules de gegevens over hoofden van huishoudens en alleenstaanden volgens de definitie 1960 om te werken tot de definitie 1947 (zie ook de noot onder de desbetreffende tabel).

Voor wat de alleenstaanden betreft zij er nog op gewezen, dat de in groepsverband in instellingen en tehuizen levende personen in 1947 met de alleenstaanden zijn samengevoegd, dus bij de vergelijking met de thans verkregen gegevens weer dienen te worden afgetrokken.

Een andere mogelijkheid is uiteraard om de gegevens van 1960 om te werken door samenvoeging van de betrokken categorieën. Voor dat doel zijn in tabel 1 de in groepsverband in instellingen en tehuizen levende personen afzonderlijk vermeld (zie kolommen 21 - 24).

Aangaande de overige m.b.t. de plaats in het huishouden onderscheiden categorieën zij opgemerkt, dat bij de bepaling daarvan in 1947 dezelfde richtlijnen zijn aangehouden als in 1960.

Bij de Algemene woningtelling van 30 juni 1956 zijn m.b.t. de plaats in het huishouden geen gegevens verzameld. Wel zijn toen gegevens beschikbaar gekomen betreffende het geslacht, de leeftijd en de burgerlijke staat van hoofden van huishoudens en alleenstaanden - beide volgens de "definitie 1947", doch deze gegevens betreffen niet zoals die van staat 1 de gehele Nederlandse bevolking. Bij de telling van 1956, welke speciaal was gericht op volkshuisvestingsvraagstukken, is n.l. de bevolking op varende schepen en in woonwagens buiten beschouwing gebleven, omdat deze voor de woningbehoefte niet van betekenis is.

Aangezien de telling van 1960 mede was bedoeld om de veranderingen in de woningbehoefte sedert 1956 te analyseren zijn bij de telling wederom gegevens verzameld over de hoofden van huishoudens en de alleenstaanden naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, welke vergelijkbaar zijn met die van de telling van 1956. De desbetreffende gegevens volgens de "definitie 1947" en voor de bevolking, exclusief die op varende schepen en in woonwagens zijn opgenomen in de tabellen 16, 18 en 19 van deze publicatie.

Voor 1956 zij verwezen naar tabel 21 van de gelichtdrukte publicatie betreffende de Algemene woningtelling van dat jaar.

- b. De in de tabellen 2 - 15 van deze publicatie over huishoudens, gezinnen en alleenstaanden opgenomen gegevens sluiten geheel aan op die van tabel 1 en betreffen dus wederom het totale aantal van die eenheden onder de gehele Nederlandse bevolking.

Bij de telling van 1947 zijn dezelfde gegevens beschikbaar gekomen doch deze zijn afzonderlijk gepubliceerd voor de huishoudens, de gezinnen en de alleenstaanden onder

- a) de bevolking in woningen en bewoonde andere ruimten in deel 3 van de serie A der aan de telling van 1947 gewijde publikaties.
- b) de bevolking in instellingen en tehuizen in deel 3 van de serie B van die publicatie, en
- c) de bevolking op varende schepen en in woonwagens in deel 4 van de serie B.

Voor een vergelijking van de thans verzamelde gegevens met die van 1947 dienen dus de gegevens van 1947 uit de genoemde publikaties te worden samengevoegd. (Zie in dit verband voor Nederland als geheel ook staat 21 met bijbehorende toelichting in deel 1 van de serie A der publikaties van 1947.)

Ook voor 1960 zijn de gegevens voor huishoudens, gezinnen en alleenstaanden onder de bevolking in instellingen en tehuizen en onder de bevolking op varende schepen en in woonwagens afzonderlijk gepubliceerd en wel resp. in de delen 12 en 13 der aan de huidige telling gewijde publikaties.

Op grond van die gegevens kunnen de cijfers van deze publicatie ook in omgekeerde richting vergelijkbaar worden gemaakt met die van 1947.

Bij de telling van 1956 zijn, zoals reeds onder punt 1 is aangegeven, geen gegevens verzameld betreffende de bevolking op varende schepen en in woonwagens. De gegevens van deze telling kunnen dus slechts in één richting vergelijkbaar worden gemaakt met die van 1956 en wel door vermindering van de gegevens uit deze publicatie met de gegevens over huishoudens, gezinnen en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking, welke zijn opgenomen in deel 13 van de aan de telling van 1960 gewijde publikaties.

Aan het bovenstaande zij nog toegevoegd, dat de huishoudens, gezinnen en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking in deze publicatie steeds zijn toegevoegd aan die onder de bevolking in bewoonde andere ruimten. De desbetreffende cijfers van de publicatie zijn daardoor niet rechtstreeks vergelijkbaar met die welke onder hetzelfde hoofd voorkomen in de Woning- en gezinstelling van 1947 en in de Algemene woningtelling van 1956. Vergelijkbaarheid kan worden bereikt door correctie in een van de beide in het voorgaande omschreven richtingen, waarbij bovendien nog in aanmerking dient te worden genomen, dat de in alle tellingen afzonderlijk verantwoorde woonschepen in 1947 niet, doch in 1956 en 1960 wel tot de bewoonde andere ruimten zijn gerekend.

Een en ander is uiteraard niet relevant voor de in de tabellen 17 en 20 - 23 opgenomen gegevens, welke uitsluitend betrekking hebben op huishoudens en alleenstaanden in woningen.

- c. Tot slot zij nog opgemerkt, dat bij een vergelijking van de in deze publicatie opgenomen gegevens met die van vorige tellingen rekening dient te worden gehouden met het feit, dat de gemeente Urk bij de tellingen van 1947 en 1956 nog was ingedeeld bij de provincie Noord-Holland, terwijl die gemeente thans is opgenomen in de provincie Overijssel, terwijl in 1947 en in 1956 de gemeenten Elten en Tudderen wel, doch thans niet meer tot resp. de provincies Gelderland en Limburg behoorden.

Bij de vergelijking van gemeentelijke gegevens dienen uiteraard in aanmerking te worden genomen alle tussen 1947 en 1960 plaats gehad hebbende grenswijzigingen en annexaties van gemeenten. Daarvoor zij verwezen naar deel 5B van deze serie der aan de telling van 1960 gewijde publikaties, waarin een volledig overzicht van de desbetreffende grenswijzigingen en annexaties is opgenomen (zie punt 5 op pagina 17).

9. BESCHIKBARE GEGEVENS

De in deze publicatie en in het daarbij behorende deel 5B opgenomen gegevens zijn ontleend aan de veel uitvoeriger gespecificeerde gelichtdrukte uitkomsten van de 13e Algemene volkstelling. Een volledig overzicht van deze gelichtdrukte uitkomsten, voorzover althans betrekking hebbend op de in deze publicatie behandelde materie, is opgenomen in bijlage 2.

Voor wat betreft de samenstelling van de in die bijlage genoemde "SCHAKELGEBIEDEN" zij verwezen naar Bijlage 3.

Hoofdstuk II. Plaats in het huishouden

Zoals in paragraaf 2 van Hoofdstuk I is aangegeven is in het kader der bij de telling van 1960 omtrent huishoudens, gezinnen en alleenstaanden verzamelde gegevens voor elk der individuele tot de Nederlandse bevolking behorende personen vastgesteld, welke plaats zij in het huishouden innemen. Daarbij zijn de alleenstaanden afzonderlijk onderscheiden en zijn de personen die in groepsverband in instellingen en tehuizen samenwonen als sluitpost toegevoegd. De desbetreffende cijfers geven aldus een totaalbeeld van de wijze van samenleven van de bevolking van ons land en vormen daarmee het algemene kader voor de gegevens welke m.b.t. huishoudens, gezinnen en alleenstaanden zijn verzameld.

1. ALGEMEEN

De voornaamste der in tabel 1 van deze publikatie over de plaats in het huishouden opgenomen cijfers zijn, omgerekend op 100 van de bevolking van Nederland resp. de 11 provincies, samengevat in staat 1. Voor de daarvoor in aanmerking komende categorieën zijn de beide definities, welke bij deze telling m.b.t. de begrippen huishouden en alleenstaande zijn gehanteerd, afzonderlijk verwerkt.

Uit de cijfers van staat 1 blijkt, dat indien men uitgaat van de "definitie 1960" 24% van de Nederlandse bevolking optreedt als hoofd van een huishouden. De desbetreffende hoofden vormen, tezamen met de ruim 70% van de bevolking uitmakende leden van hun huishoudens, bijna 95% van de totale bevolking van ons land. Daarnaast leeft nog 3,3% als zelfstandige alleenstaande, terwijl 2,3% in groepsverband samenwoont in instellingen en tehuizen.

Staat 1. Bevolking per provincie, naar plaats in het huishouden, per 100 van de totale bevolking in elke provincie, 31 mei 1960

	Definitie 1960				Definitie 1947				Bevolking in instellingen en tehuizen	Totale bevolking	w.o.	
	Hoofden van huishoudens	Overige leden van huishoudens	Totaal in huishoudens	Alleenstaanden	Hoofden van huishoudens	Overige leden van huishoudens	Totaal in huishoudens	Alleenstaanden			Gezins- hoofden	Echtgenoten
Groningen ...	25,9	68,9	94,8	3,9	26,3	68,4	94,7	4,0	1,3	100	25,4	23,8
Friesland ...	24,7	70,5	95,2	3,0	25,0	70,1	95,1	3,1	1,8	100	24,0	22,3
Drenthe	23,9	72,6	96,5	1,8	24,6	71,7	96,3	2,0	1,7	100	24,0	22,6
Overijssel ..	23,1	73,8	96,9	1,8	24,2	72,5	96,7	2,0	1,3	100	23,5	21,9
Gelderland ..	22,9	72,0	94,9	2,4	23,8	70,9	94,7	2,6	2,7	100	23,0	21,4
Utrecht	23,7	69,2	92,9	4,0	24,1	68,6	92,7	4,2	3,1	100	23,2	21,4
Noord-Holland	25,6	67,5	93,1	4,8	25,8	67,1	92,9	5,0	2,1	100	24,7	22,8
Zuid-Holland	25,5	68,4	93,9	4,4	25,7	68,0	93,7	4,6	1,7	100	24,7	22,8
Zeeland	26,2	69,2	95,4	3,2	26,5	68,7	95,2	3,4	1,4	100	25,4	23,6
Noord-Brabant	21,3	73,7	95,0	1,5	21,8	73,1	94,9	1,6	3,5	100	21,2	19,7
Limburg	21,8	73,2	95,0	1,5	22,5	72,4	94,9	1,6	3,5	100	21,9	20,3
NEDERLAND	24,0	70,4	94,4	3,3	24,5	69,7	94,2	3,5	2,3	100	23,6	21,9

Bezie men deze percentages voor de afzonderlijke provincies dan komt naar voren, dat voor wat de personen in huishoudens betreft de onderlinge verschillen betrekkelijk gering zijn. Zo varieert het percentage van de bevolking in de positie hoofd huishouden van 21,3 tot 25,9, het percentage overige leden van huishoudens van 67,5 tot 73,8 en het percentage van de

totale bevolking in huishoudens van 92,9 tot 96,9. Daartegenover vertoont het percentage alleenstaanden relatief gezien een grotere spreiding nl. van 1,5 tot 4,8 terwijl dit laatste, hoewel in mindere mate, eveneens het geval is voor het percentage in groepsverband levende personen, dat zich beweegt tussen 1,3 en 3,5.

Bepaalt men zich vervolgens voor de personen in huishoudens en voor de alleenstaanden tot de gegevens op basis van de "definitie 1947" dan blijkt, dat de voor elk der onderscheiden categorieën vermelde percentages, ook voor elke provincie, in zeer geringe mate van die volgens de "definitie 1960" afwijken. Het verschil bedraagt slechts voor enkele der in de desbetreffende staat vermelde cijfers meer dan 1%.

Hiermede is dus duidelijk, dat het definitieverschil voor huishoudens, zowel als dat voor alleenstaanden althans in het hier gegeven verband relatief van geringe betekenis is.

Samenhangend met de aard van het definitieverschil blijkt verder het percentage hoofden van huishoudens volgens de "definitie 1947" over de gehele linie hoger te zijn dan dat volgens de "definitie 1960", terwijl ook voor het percentage alleenstaanden het verschil over de gehele linie in dezelfde richting gaat. Daartegenover is het percentage overige leden van huishoudens en ook dat voor het totale aantal leden van huishoudens volgens de "definitie 1947" over de gehele linie lager dan dat volgens de "definitie 1960".

Tenslotte blijkt nog uit staat 1, dat bijna 24% van de Nederlandse bevolking de positie inneemt van gezinshoofd en bijna 22% die van echtgenote. De in dit opzicht voor de provincies vermelde cijfers leren, dat de cijfers voor de gezinshoofden, evenals voor Nederland als geheel, bijna overal enigszins beneden die voor hoofden van huishoudens blijven, welke definitie men ook voor hoofden van huishoudens aanhoudt. Voor de cijfers voor echtgenoten geldt hetzelfde, indien men deze vergelijkt met die voor de gezinshoofden. Daarmede is de variatie in de provincie-cijfers voor gezinshoofden zowel als voor echtgenoten even gering als de in het voorgaande voor hoofden van huishoudens geconstateerde variaties.

Samenvattend kan worden gesteld, dat bijna de helft van de Nederlanders (ruim 49%) hoofd van een huishouden is, echtgenote of alleenstaande, terwijl de andere helft (ruim 50%) als ander lid van een huishouden of in een instelling of een tehuis een meer afhankelijke positie inneemt. Dezelfde verhoudingen gelden in meer of mindere mate ook voor de afzonderlijke provincies.

In het voorgaande zijn tot nu toe slechts verschillen geconstateerd, zonder dat daarbij op de achtergronden van de verschillen is ingegaan. Deze achtergronden komen echter pas duidelijk naar voren indien men de cijfers voor elk der behandelde categorieën plaatst in het voor die categorie relevante verband. Alvorens daartoe over te gaan zij erop gewezen, dat daarbij de categorie der in groepsverband in instellingen en tehuizen wonende personen buiten beschouwing zal worden gelaten, omdat die categorie uitvoerig is behandeld in het volledig aan de bevolking in instellingen en tehuizen gewijde deel 12 van deze serie der publikaties betreffende de 13e Algemene volkstelling van 31 mei 1960.

2. HOOFDEN VAN HUISHOUDENS EN ALLEENSTAANDEN

Zoals uit de terzake in Hoofdstuk I gegeven definities is af te leiden is de plaats, welke in het huishouden wordt ingenomen in sterke mate bepaald door het geslacht, de burgerlijke staat en de leeftijd der betrokken personen.

a. Geslacht en burgerlijke staat

Met betrekking tot het geslacht en de burgerlijke staat van hoofden van huishoudens en alleenstaanden zijn een aantal verhoudingscijfers samengebracht in staat 2. Daarin zijn de naar burgerlijke staat gedifferentieerde mannelijke resp. vrouwelijke hoofden van huishoudens en alleenstaanden uitgedrukt per 100 van de desbetreffende burgerlijkestaat-groep van het betrokken geslacht.

Om vergelijking met de uitkomsten van vroegere tellingen mogelijk te maken, zijn naast de gegevens volgens de "definitie 1960" ook die volgens de "definitie 1947" opgenomen. In dit opzicht zijn uitsluitend voor 1956 gegevens toegevoegd, omdat soortgelijke gegevens voor 1947 niet beschikbaar zijn. Om de vergelijking met de gegevens van 1956 volledig sluitend te maken zijn voor alle in de staat verantwoorde gegevens de huishoudens en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking buiten beschouwing gelaten.

Bezie men de gegevens van staat 2 voor 31 mei 1960, voorzover deze berusten op de "definitie 1960" en betrekking hebben op mannen dan blijkt, dat vrijwel alle gehuwde mannen de

plaats innemen van hoofd van een huishouden. Voor weduwnaars geldt dit slechts voor ruim een derde en voor de gescheiden mannen nog niet voor een kwart, terwijl onder de ongehuwde mannen het percentage hoofden van huishoudens nauwelijks 2½ bedraagt. Bezie men de eveneens vermelde percentages alleenstaande mannen volgens de "definitie 1960", dan blijkt dat het desbetreffende percentage het hoogste is voor de gescheiden mannen, voor wie dit ruim 30 bedraagt en vervolgens voor de weduwnaars, waarvan ruim 25% alleen staat. Het percentage voor de ongehuwden bedraagt slechts ruim 5% doch is tweemaal zo hoog als het percentage hoofden van huishoudens onder deze categorie. Voor gehuwde mannen tenslotte is het percentage alleenstaanden kwantitatief van geen betekenis. Het percentage hoofden plus alleenstaanden bedraagt daarmede voor gehuwde mannen ruim 96, voor weduwnaars bijna 60 en voor gescheiden mannen ruim 53. Voor ongehuwde mannen daarentegen wordt de 8% nog niet eens bereikt.

Staat 2. Hoofden van huishoudens (def. 1960) en alleenstaanden (def. 1960) in 1960 en hoofden van huishoudens (def. 1947) en alleenstaanden (def. 1947) in 1960 en 1956, naar geslacht en burgerlijke staat, per 100 van elke burgerlijke staat van ieder geslacht

	31 mei 1960						30 juni 1956		
	definitie 1960			definitie 1947			definitie 1947		
	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden
Mannen 1)									
Ongehuwd ..	2,4	5,3	7,7	2,2	5,5	7,7	2,3	4,8	7,1
Gehuwd 2) .	95,9	0,3	96,2	98,0	0,4	98,4	97,5	0,4	97,9
Widuwstaat	34,5	25,3	59,8	32,8	29,0	61,8	35,5	27,8	63,3
Gescheiden van echt	22,5	30,7	53,2	20,9	34,0	54,9	10,0	18,9	28,9
Totaal	65,0	3,0	68,0	66,2	3,2	69,4	64,9	3,0	67,9
Vrouwen 1)									
Ongehuwd ..	2,9	9,2	12,1	3,1	9,3	12,4	2,9	7,5	10,4
Gehuwd 2) .	0,6	0,3	0,9	0,8	0,3	1,1	0,6	0,4	1,0
Widuwstaat	37,6	37,5	75,1	37,4	39,3	76,7	41,2	36,3	77,5
Gescheiden van echt	41,6	29,2	70,8	49,0	30,0	79,0	36,7	19,9	56,6
Totaal	5,0	6,3	11,3	5,2	6,5	11,7	5,2	5,7	10,9

1) Voorzover 15 jaar of ouder.

2) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

N.B. Exclusief de hoofden van huishoudens en de alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking.

Zoals te verwachten was liggen de verhoudingen voor gehuwde vrouwen geheel anders dan voor gehuwde mannen. Onder hen is het percentage hoofden van huishoudens zowel als het percentage alleenstaanden uitermate gering (te zamen nog geen 1%), omdat de met hun echtgenoot samenwonende vrouwen bij de telling als echtgenote onder de overige leden van huishoudens zijn

gerangschikt. Dit houdt nl. in, dat bij de zojuist bedoelde geringe percentages uitsluitend sprake is van niet met de echtgenoot samenwonende gehuwde vrouwen, die indien samenwonend met kinderen de plaats innemen van hoofd van een huishouden of indien niet samenwonend met kinderen, noch opgenomen in het huishouden van anderen zijn geteld als alleenstaanden.

Ook voor de andere burgerlijke staten echter is zowel voor wat betreft de percentages hoofden van huishoudens als voor wat de percentages alleenstaanden aangaat duidelijk verschil tussen mannen en vrouwen te constateren. Al deze percentages liggen nl. (met uitzondering slechts van dat voor de alleenstaanden onder de gescheiden vrouwen) uitgesproken hoger voor vrouwen dan voor mannen. Voor gescheiden vrouwen is het percentage hoofden van huishoudens zelfs bijna tweemaal zo hoog als dat voor de gescheiden mannen, zulks ongetwijfeld, omdat de kinderen na echtscheiding frequenter bij de moeder blijven wonen dan bij de vader.

Ziet men naar het percentage hoofden plus alleenstaanden dan blijkt, dat dit voor weduwen ruim 75 bedraagt, tegen slechts 60 voor weduwnaars, voor gescheiden vrouwen ruim 70 tegen slechts 53 voor gescheiden mannen en voor ongehuwde vrouwen ruim 12 tegen slechts 8 voor ongehuwde mannen. Men denke in dit verband aan het feit, dat de vrouw door haar geaardheid gemakkelijker tot het voeren van een zelfstandige huishouding in staat is dan een man en daartoe dan ook frequenter zal overgaan, resp. na het uiteenvallen van het gezin gemakkelijker zal besluiten om de bestaande huishouding zonder man en/of kinderen alleen voort te zetten.

Vergelijkt men vervolgens de gegevens van 1960 met die welke indertijd bij de Algemene woningtelling van 1956 zijn beschikbaar gekomen dan dient men, zoals eerder is aangegeven, uit te gaan van de cijfers voor 1960 volgens de "definitie 1947". Daarbij behoeft het verschil tussen laatstbedoelde cijfers en die voor 1960 volgens de "definitie 1960" geen afzonderlijk commentaar, omdat tussen de desbetreffende cijfers slechts geringe niveauverschillen bestaan, welke in geen enkel opzicht het zojuist geschetste patroon aantasten. Volgens de bedoelde gegevens blijkt het percentage hoofden van huishoudens tussen 1956 en 1960 voor vrijwel alle in staat 2 onderscheiden categorieën te zijn toegenomen. De onbetekenende daling van het desbetreffende percentage voor ongehuwde mannen buiten beschouwing latend, geldt slechts een uitzondering voor de weduwnaars en weduwen, voor wie het percentage hoofden van huishoudens tussen 1956 en 1960 duidelijk is teruggelopen.

Voor alleenstaanden is de stijging van het percentage, behoudens voor de gehuwde mannen en vrouwen voor wie een zekere stabiliteit valt te constateren, nog algemener. Het valt daarbij op, dat de stijging van het percentage alleenstaanden onder de weduwnaars en de weduwen de daling van het percentage hoofden van huishoudens voor die categorieën in aanmerkelijke mate doch niet volledig compenseert. Hier is dus gedeeltelijk van een verschuiving sprake, welke wordt veroorzaakt door het feit, dat weduwen en weduwnaars geleidelijk aan op jongere leeftijd en dus frequenter alleen achterblijven dan vroeger. Men denke in dit verband o.m. aan de verlaging van de huwelijksleeftijd, aan het frequenter en op jongere leeftijd verlaten van het ouderlijk huis wegens studie en om andere redenen, de daling van de vruchtbaarheid e.d.

Ziet men naar het percentage hoofden plus alleenstaanden dan valt voor de ongehuwden, de gehuwden en de gescheidenen, mannen zowel als vrouwen, een stijging van het percentage te constateren, welke ongetwijfeld samenhangt met de geleidelijke stijging van de welvaart en de sedert 1956 te constateren geleidelijke daling van het woningtekort, waardoor de mogelijkheden om "zelfstandig" te wonen zijn toegenomen. Dat daartegenover het percentage hoofden plus alleenstaanden onder de weduwnaars en de weduwen is afgenomen valt toe te schrijven aan het feit, dat het hier om categorieën van gemiddeld veel oudere personen gaat, die toen de woningnood op zijn toppunt was zoveel mogelijk zelfstandig de bewoonde ruimte bleven bezetten, doch die met het teruglopen van de woningnood gemakkelijker hun zelfstandigheid opgeven en intrekken bij anderen dan wel in een bejaardenhuis of derg. gaan wonen, welke laatste mogelijkheid door nieuwbouw van dergelijke voorzieningen in de desbetreffende periode weer verder is uitgebreid.

b. Geslacht en leeftijd

In staat 3 is een overzicht opgenomen van de naar geslacht en leeftijd gedifferentieerde hoofden van huishoudens en alleenstaanden per 100 van het desbetreffende geslacht in de betrokken leeftijdsgroep. De voor 31 mei 1960 m.b.t. de "definitie 1960" berekende cijfers zijn bovendien weergegeven in grafiek 1. Zoals uit staat 3 en uit grafiek 1 naar voren komt zijn ook m.b.t. de leeftijd de verhoudingen voor de mannen geheel anders dan die voor de vrouwen.

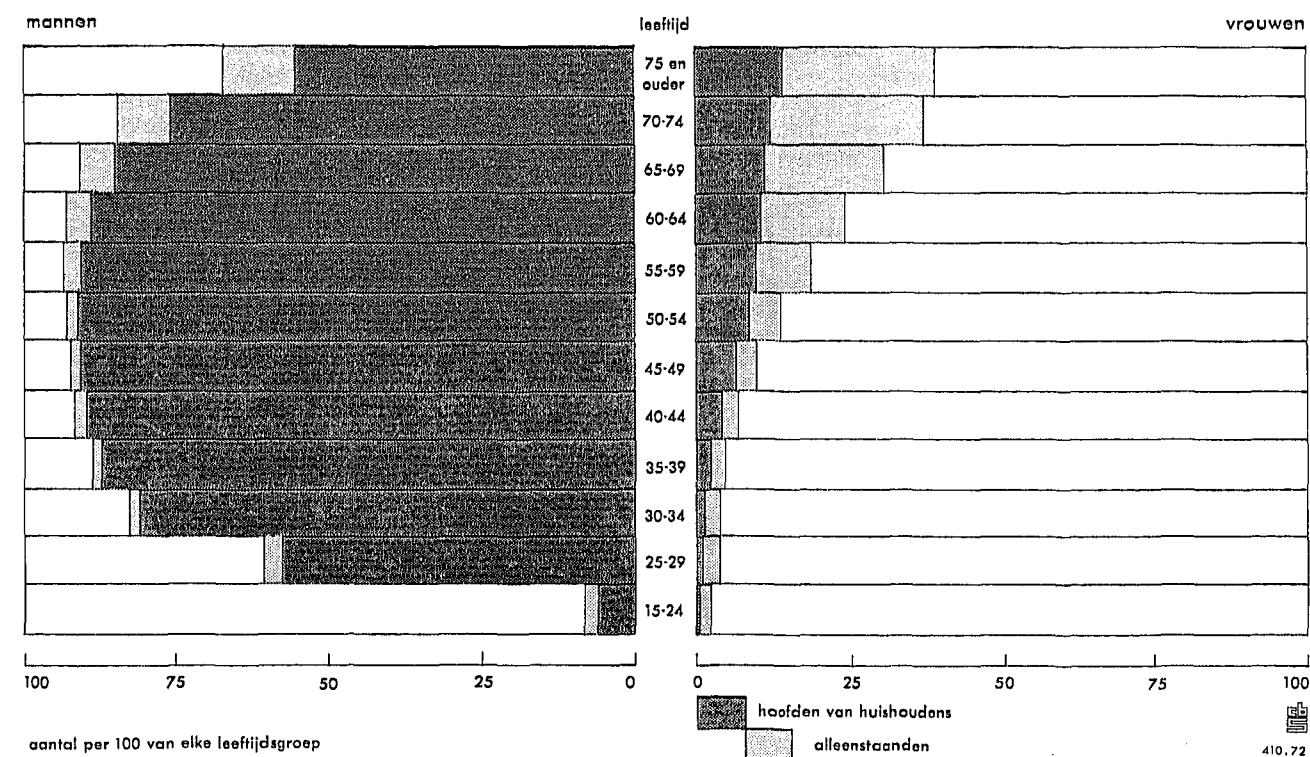
Zo is bij de mannen het aantal hoofden van huishoudens beneden 25 jaar relatief nog van geringe betekenis. Het overgrote deel van de mannen beneden de genoemde leeftijd is nl.

ongehuwd en maakt veelal als kind nog deel uit van het huishouden van de ouders. In de leeftijdsgroep van 25 - 29 jaar blijkt reeds bijna 60% van de mannen door huwelijk of anderszins hoofd van een huishouden te zijn. Het desbetreffende percentage is voor elke volgende leeftijdsgroep hoger dan voor de daaraan voorafgaande en bereikt een maximum van ruim 90% voor de leeftijdsgroep 50 - 54 jaar. Boven de leeftijd van 54 is het percentage hoofden van huishoudens echter voor elke volgende leeftijdsgroep telkens weer lager, hetgeen uiteraard samenhangt met het wegvallen van de huishoudens door het wegtrekken van de kinderen en/of overlijden van de echtgenote e.d.

Bij de vrouwen is het percentage hoofden van huishoudens over de gehele linie aanmerkelijk lager. Het desbetreffende cijfer komt nl. voor geen enkele leeftijdsgroep hoger dan 14%. De oorzaak hiervan is, dat de vrouwen die het ouderlijk huis hebben verlaten voor het overgrote deel de positie van echtgenote innemen en dus niet als hoofd van een huishouden doch als lid van het huishouden van hun echtgenoot zijn geteld. Een tweede verschil met de mannen bestaat hierin, dat het percentage hoofden van huishoudens onder de vrouwen over de gehele linie voor elke hogere leeftijdsklasse hoger is dan voor de daaraan voorafgaande. Dit verschijnsel hangt samen met het feit, dat in de loop der jaren het aantal huwelijken dat door sterfte van de man, echtscheiding of dergelijke wordt ontbonden per generatie cumuleert en dat - indien de kinderen bij de moeder blijven - in zulke gevallen de vrouw haar positie van echtgenote verwisselt voor die van hoofd van het huishouden.

Uit de cijfers van staat 3 blijkt verder, dat het percentage alleenstaanden per leeftijdsgroep voor beide geslachten met het stijgen van de leeftijd toeneemt. Het desbetreffende percentage is echter voor de leeftijden beneden 30 jaar hoger bij de mannen dan bij de vrouwen, terwijl voor de leeftijden van 30 jaar en ouder het omgekeerde het geval is. Blijkbaar verlaten de jonge mannen frequenter het ouderlijk huis om zich elders een levenspositie op te bouwen dan jongere vrouwen, terwijl voor de hogere leeftijden geldt, dat met het oog op de slechtere levenskansen van de mannen t.o.v. die van vrouwen, laatstgenoemde veel frequenter alleen achter blijven. Bij dit laatste komt dan nog, dat zoals reeds eerder is aangegeven de vrouw gemakkelijker haar huishouding alleen voortzet dan de man, die alleen achtergebleven, veelal zijn intrek neemt bij kinderen of anderen, in een bejaardenhuis of dergelijke.

1. Hoofden van huishoudens (definitie 1960) en alleenstaanden (definitie 1960) naar leeftijd en geslacht per 100 van elke leeftijdsgroep van ieder geslacht, 31 mei 1960

Staat 3. Hoofden van huishoudens (def. 1960) en alleenstaanden (def. 1960) in 1960 en hoofden van huishoudens (def. 1947) en alleenstaanden (def. 1947) in 1960 en 1956, naar geslacht en leeftijd, per 100 van elke leeftijdsgroep van ieder geslacht

Leeftijdsgroep	31 mei 1960						30 juni 1956		
	definitie 1960			definitie 1947			definitie 1947		
	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden	hoofden van huishoudens	alleenstaanden	hoofden van huishoudens plus alleenstaanden
Mannen									
15 - 24 jaar	6,2	2,1	8,3	7,5	2,1	9,6	6,5	1,8	8,3
25 - 29 "	57,5	3,1	60,6	61,0	3,1	64,1	55,7	3,3	59,0
30 - 34 "	80,7	1,8	82,5	82,9	1,9	84,8	80,3	1,7	82,0
35 - 39 "	87,3	1,4	88,7	88,7	1,6	90,3	88,5	1,3	89,8
40 - 44 "	89,8	1,5	91,3	90,6	1,6	92,2	89,3	1,3	90,6
45 - 49 "	90,3	1,8	92,1	90,7	2,0	92,7	90,7	1,7	92,4
50 - 54 "	90,6	2,2	92,8	90,8	2,5	93,3	90,5	2,1	92,6
55 - 59 "	90,3	2,9	93,2	90,3	3,3	93,6	91,1	3,1	94,2
60 - 64 "	88,9	4,0	92,9	89,0	4,5	93,5	88,0	4,0	92,0
65 - 69 "	85,0	5,6	90,6	85,5	6,3	91,8	84,6	6,8	91,4
70 - 74 "	75,9	8,7	84,6	76,9	9,6	86,5	74,8	9,8	84,6
75 jaar e.o.	55,3	11,8	67,1	57,3	13,0	70,3	55,8	13,3	69,1
Totaal 1)	65,0	3,0	68,0	66,2	3,2	69,4	64,9	3,0	67,9
Vrouwen									
15 - 24 jaar	0,3	1,8	2,1	0,6	1,8	2,4	0,4	1,6	2,0
25 - 29 "	0,9	2,6	3,5	1,5	2,6	4,1	1,2	2,4	3,6
30 - 34 "	1,5	2,1	3,6	2,0	2,1	4,1	1,7	1,7	3,4
35 - 39 "	2,5	2,1	4,6	3,0	2,1	5,1	2,8	1,8	4,6
40 - 44 "	4,2	2,4	6,6	4,6	2,5	7,1	4,4	2,2	6,6
45 - 49 "	6,3	3,2	9,5	6,6	3,3	9,9	6,4	3,2	9,6
50 - 54 "	8,3	5,2	13,5	8,4	5,4	13,8	8,2	4,8	13,0
55 - 59 "	9,8	8,4	18,2	9,6	8,7	18,3	10,2	8,0	18,2
60 - 64 "	10,7	13,6	24,3	10,4	14,1	24,5	11,0	12,4	23,4
65 - 69 "	11,2	19,7	30,9	10,8	20,4	31,2	12,1	18,7	30,8
70 - 74 "	12,1	24,8	36,9	11,7	25,6	37,3	12,9	23,6	36,5
75 jaar e.o.	14,2	25,1	39,3	14,2	25,9	40,1	15,4	25,3	40,7
Totaal 1)	5,0	6,3	11,3	5,2	6,5	11,7	5,2	5,7	10,9

1) Per 100 van de bevolking van 15 jaar en ouder.

N.B. Exclusief de hoofden van huishoudens en de alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking.

Op grond van de cijfers van staat 3 is ook nog na te gaan hoe zich de percentages hoofden van huishoudens en alleenstaanden voor elk geslacht tussen 1956 en 1960 hebben ontwikkeld, zulks echter zoals vanzelf spreekt uitsluitend aan de hand van de gegevens volgens de "definitie 1947".

Bij het bezien van de cijfers valt onmiddellijk op, dat - evenals bij de percentages per burgerlijke staat het geval was - ook de percentages hoofden van huishoudens en alleenstaanden per leeftijdsgroep, voor mannen zowel als voor vrouwen, tussen 1956 en 1960 in het algemeen genomen zijn gestegen, hetgeen ongetwijfeld samenhangt met de reeds bij het bespreken van de toeneming der percentages per burgerlijke staat genoemde factoren.

Op het zojuist aangeduide patroon van algemene stijging der percentages vormen allereerst de percentages alleenstaanden onder de mannen van 65 jaar en ouder een uitzondering. De desbetreffende percentages zijn nl. tussen 1956 en 1960 teruggelopen hetgeen o.m. samenhangt met het feit, dat door het dalen van de sterftekansen der vrouwen het aantal alleen achterblijvende mannen terugloopt. Anderzijds ware in dit verband ook te denken aan het feit, dat - zoals reeds eerder is opgemerkt - met het teruglopen van het woningtekort en de toeneming van de mogelijkheden tot plaatsing in een bejaardenhuis of derg. de oudere alleenstaande mannen hun zelfstandigheid wat gemakkelijker kunnen prijsgeven.

Een tweede uitzondering wordt gevormd door de percentages hoofden van huishoudens onder de vrouwen van 55 jaar en ouder, welke tussen 1956 en 1960 eveneens zijn gedaald. Gezien het feit dat de sterftekansen van de mannen van 55-65 jaar zich in lichtelijk stijgende lijn bewegen, zou voor de desbetreffende percentages eerder een stijging te verwachten zijn geweest. Men dient echter te bedenken, dat de kinderen o.m. tengevolge van vervroegde huwelijksluiting het ouderlijk huis geleidelijk aan vroeger gaan verlaten, waardoor de hoofden van incomplete gezinnen geleidelijk aan op jongere leeftijd alleen achterblijven. Dit laatste blijkt voor de vrouwen van kwantitatief grotere betekenis te zijn dan de eerdergenoemde stijging van de

Staat 4. Hoofden van huishoudens (def. 1960) en alleenstaanden (def. 1960), naar geslacht, burgerlijke staat en leeftijd, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960

	Mannen				Vrouwen				Algemeen totaal
	jonger dan 30 jaar	30 - 64 jaar	65 jaar en ouder	Totaal	jonger dan 30 jaar	30 - 64 jaar	65 jaar en ouder	Totaal	
Hoofden van huishoudens									
Ongehuwd ..	0,1	0,7	0,3	1,1	0,1	0,7	0,3	1,1	2,2
Gehuwd 1)	10,1	68,5	10,9	89,5	0,1	0,5	0,0	0,6	90,1
Weduwstaat	0,0	0,7	1,1	1,8	0,0	2,9	2,0	4,9	6,7
Gescheiden van echt	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,7	0,1	0,8	1,0
Totaal	10,2	70,1	12,3	92,6	0,2	4,8	2,4	7,4	100,0
Alleenstaanden									
Ongehuwd ..	7,7	7,1	2,0	16,8	6,3	14,4	5,7	26,4	43,2
Gehuwd 1)	0,3	1,5	0,5	2,3	0,3	1,3	0,5	2,1	4,4
Weduwstaat	0,0	1,8	7,8	9,6	0,0	11,0	25,4	36,4	46,0
Gescheiden van echt	0,1	1,9	0,4	2,4	0,1	2,8	1,1	4,0	6,4
Totaal	8,1	12,3	10,7	31,1	6,7	29,5	32,7	68,9	100,0

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

N:B. Exclusief hoofden van huishoudens en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking.

sterftekansen der mannen van 55-65 jaar. De sterke toeneming van het percentage alleenstaanden onder de vrouwen van 55 jaar en ouder bevestigt deze opvatting.

c. Geslacht, leeftijd en burgerlijke staat

In staat 4 is voor de per 31 mei 1960 getelde hoofden van huishoudens en alleenstaanden (beide volgens de "definitie 1960") het geslacht, de burgerlijke staat en de leeftijd weergegeven, in volledig onderling verband. De cijfers zijn echter niet - naar analogie van de in het voorgaande besproken gegevens - betrokken op alle in elke onderscheiden leeftijd x burgerlijke-staatsgroep aanwezige mannen resp. vrouwen, omdat op grond van zulke gegevens slechts weinig aan het voorgaande zou zijn toe te voegen. Zij zijn in een geheel ander verband geplaatst door ze om te rekenen op 100 van het totale aantal aanwezige hoofden van huishoudens resp. op 100 van het totale aantal aanwezige alleenstaanden. Het bovenste deel van de gegeven cijferopstelling laat duidelijk uitkomen, dat voor wat de hoofden van huishoudens aangaat het zwaartepunt ligt bij de gehuwde mannen, die niet minder dan 90% uitmaken van het totale aantal hoofden van huishoudens. Deze 90% valt uiteen in 10% gehuwde mannen beneden 30 jaar, ruim 68% gehuwde mannen van 30 - 64 jaar en ruim 11% gehuwde mannen van 65 jaar en ouder.

Alle overige in het bovenste deel van staat 4 vermelde cijfers blijven ver beneden de zojuist genoemde. Vermeldenswaard zijn nog slechts de weduwen, die - geconcentreerd in hogere leeftijden - in totaal bijna 5% van alle hoofden van huishoudens uitmaken.

Het onderste deel van staat 4, dat betrekking heeft op de alleenstaanden vertoont een geheel ander beeld. Ook daar is, hoewel veel minder uitgesproken, dan bij de hoofden van huishoudens, een zwaartepunt aan te wijzen. Dit ligt echter niet bij de mannen doch bij de vrouwen en niet bij de gehuwden doch bij de weduwen. Deze laatste vormen nl. ruim 36% van alle alleenstaanden. Neemt men in aanmerking, dat daarnaast nog ruim 26% der alleenstaanden wordt gevormd door ongehuwde vrouwen, 4% door gescheiden en ruim 2% door gehuwde (niet met hun echtgenoot samenwonende) vrouwen, dan bestaat dus bijna 69% van de alleenstaanden uit vrouwen. Voor wat de overige 31% betreft zij vermeld, dat deze uiteenvalt in 17% overwegend in de lagere leeftijden geconcentreerde ongehuwde mannen, bijna 10% door overwegend in de hogere leeftijden geconcentreerde weduwnaars en ruim 4% in de leeftijden tussen 30 en 64 geconcentreerde gehuwde en gescheiden mannen.

d. Enige provinciale cijfers

In de staten 5 en 6, welke zijn samengesteld op de aan staat 4 ten grondslag liggende basis, zijn nog een aantal percentages vermeld voor de afzonderlijke provincie.

Uit de gegeven cijfers komt duidelijk naar voren, dat de provinciale verhoudingen in het algemeen weinig afwijken van het voor Nederland besproken patroon.

Zo wordt in alle provincies het aantal hoofden van huishoudens voor meer dan 90% gevormd door mannen en het aantal alleenstaanden voor ongeveer twee derde door vrouwen.

Met betrekking tot de burgerlijke staat ligt in alle provincies het zwaartepunt voor mannelijke hoofden van huishoudens bij de gehuwde mannen, voor vrouwelijke hoofden van huishoudens en alleenstaanden bij de gehuwd geweest zijnde vrouwen.

Voor wat de leeftijd aangaat is in alle provincies voor huishoudens de leeftijdsgroep 30-64 bepalend, voor de mannelijke alleenstaanden echter juist de twee andere onderscheiden leeftijdsgroepen en voor de vrouwelijke alleenstaanden de groep der 65 jaar en ouderen.

Uit de in staat 5 en 6 samengebrachte gegevens blijken behalve de zojuist omschreven overeenkomsten ook niet te miskennen verschillen. De meest markante daarvan zijn de volgende.

Onder de hoofden van huishoudens is het percentage vrouwen in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht aanmerkelijk hoger dan in alle andere provincies. Dit houdt ongetwijfeld verband met het grote vrouwenoverschot in deze provincies. Doordat de frequentie van hoofden van huishoudens onder de mannen, zowel als die onder de vrouwen, elkaar van provincie tot provincie niet veel ontloopt, weegt het aantal vrouwelijke hoofden van huishoudens in deze provincies met een vrouwenoverschot t.o.v. het totale aantal hoofden van huishoudens veel zwaarder. Deze opvatting wordt bevestigd door het feit, dat de hoge percentages vrouwelijke gezinshoofden - welke blijkens staat 5 voor alle burgerlijke staten zijn te constateren - uitsluitend voorkomen in de hogere leeftijden, waar de vrouwenoverschotten zijn geconcentreerd (zie staat 6). Een verdere bevestiging leveren de cijfers voor de provincie Drenthe, de provincie welke blijkens de uitkomsten van de telling het grootste mannenoverschot telt. Voor die provincie gaat nl. het percentage mannelijke hoofden van huishoudens - speciaal onder de gehuwden en onder de jongeren - ver uit boven dat in de andere provincies.

Voor wat de alleenstaanden betreft valt het op, dat daaronder hoge percentages gehuwd

geweest zijnde mannen en vrouwen en hoge percentages voor de 65 jaar en oudere mannen en vrouwen voorkomen in de provincies met een "oude" bevolking t.w. in Groningen, Friesland en Zeeland. Daartegenover wordt het omgekeerde aangetroffen in de provincies Noord-Brabant en Limburg, welke juist een "jonge" bevolking herbergen.

Voorts komt duidelijk naar voren, dat in de provincies waar steden met universiteiten of hogescholen zijn gelegen hoge percentages ongehuwde en jonge mannen voorkomen en voorzover sprake is van provincies met universiteitssteden ook hoge percentages ongehuwde en jonge vrouwen. Men vergelijkte in dit verband de cijfers voor Groningen, Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant met die voor de overige provincies. Voor de provincie Groningen valt de invloed van de alleenstaande studenten enigszins weg, doordat aldaar ook de zojuist aangeduide invloed van de "oude" bevolking werkzaam is. De invloed van de studenten valt geheel weg in de provincies Noord- en Zuid-Holland, niet alleen door het effect van de "oude" bevolking in de betrokken steden (Amsterdam, Rotterdam, Leiden en Delft) doch mede door het effect van de "jonge" bevolking in de rest van deze provincies.

Staat 5. Hoofden van huishoudens (def. 1960) en alleenstaanden (def. 1960), per provincie, naar geslacht en burgerlijke staat, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960

	Mannen				Vrouwen				Algemeen totaal
	ongehuwd	gehuwd 1)	gehuwd geweest	Totaal	ongehuwd	gehuwd 1)	gehuwd geweest	Totaal	
Hoofden van huishoudens									
Groningen ...	1,0	90,5	2,2	93,7	0,9	0,4	5,0	6,3	100,0
Friesland ...	1,4	89,4	2,6	93,4	1,0	0,4	5,2	6,6	100,0
Drenthe	1,0	91,7	2,1	94,8	0,5	0,3	4,4	5,2	100,0
Overijssel ..	1,2	90,2	2,2	93,6	0,9	0,3	5,2	6,4	100,0
Gelderland ..	1,2	90,0	2,1	93,3	1,0	0,4	5,3	6,7	100,0
Utrecht	0,9	89,1	1,9	91,9	1,5	0,6	6,0	8,1	100,0
Noord-Holland	0,9	88,2	2,1	91,2	1,3	0,8	6,7	8,8	100,0
Zuid-Holland	0,8	88,9	1,9	91,6	1,4	0,7	6,3	8,4	100,0
Zeeland	1,7	88,8	2,8	93,3	1,1	0,4	5,2	6,7	100,0
Noord-Brabant	1,1	90,9	1,8	93,8	0,9	0,4	4,9	6,2	100,0
Limburg	1,3	90,6	1,7	93,6	0,8	0,4	5,2	6,4	100,0
NEDERLAND	1,1	89,5	2,0	92,6	1,1	0,6	5,7	7,4	100,0
Alleenstaanden									
Groningen ...	18,1	1,3	13,1	32,5	25,5	1,0	41,0	67,5	100,0
Friesland ...	12,1	1,1	16,7	29,9	20,1	1,0	49,0	70,1	100,0
Drenthe	12,8	1,8	15,3	29,9	21,6	1,0	47,5	70,1	100,0
Overijssel ..	12,8	1,8	12,7	27,3	28,3	1,4	43,0	72,7	100,0
Gelderland ..	19,2	1,9	10,3	31,4	30,0	1,7	36,9	68,6	100,0
Utrecht	18,9	2,3	9,1	30,3	31,5	1,9	36,3	69,7	100,0
Noord-Holland	15,4	2,4	11,8	29,6	27,2	2,5	40,7	70,4	100,0
Zuid-Holland	16,1	2,4	12,0	30,5	25,9	2,4	41,2	69,5	100,0
Zeeland	12,1	1,4	18,0	31,5	20,7	1,3	46,5	68,5	100,0
Noord-Brabant	23,6	3,1	11,4	38,1	25,8	2,1	34,0	61,9	100,0
Limburg	23,2	3,7	11,3	38,2	19,9	2,3	39,6	61,8	100,0
NEDERLAND	16,8	2,3	12,0	31,1	26,4	2,1	40,4	68,9	100,0

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

N.B. Exclusief hoofden van huishoudens en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking.

Tenslotte valt nog op het hoge percentage ongehuwde mannelijke alleenstaanden in de provincie Limburg, dat blijkens staat 6 is geconcentreerd in de leeftijden beneden 65 jaar. Dit verschijnsel hangt overwegend samen met de individuele huisvesting van de R.K. geestelijkheid van dat gewest in zgn. kapelanieën en met de aanwezigheid van grote aantallen (als alleenstaanden in bijv. gezellenhuizen levende) overwegend buitenlandse arbeiders in de mijngebieden.

Staat 6. Hoofden van huishoudens (def. 1960) en alleenstaanden (def. 1960), per provincie, naar geslacht en leeftijd, per 100 hoofden van huishoudens resp. per 100 alleenstaanden, 31 mei 1960

	Mannen				Vrouwen				Algemeen totaal
	jonger dan 30 jaar	30 - 64 jaar	65 jaar en ouder	totaal	jonger dan 30 jaar	30 - 64 jaar	65 jaar en ouder	totaal	
Hoofden van huishoudens									
Groningen ...	9,6	69,6	14,5	93,7	0,2	3,8	2,3	6,3	100,0
Friesland ...	10,2	67,7	15,5	93,4	0,2	3,9	2,5	6,6	100,0
Drenthe	10,7	71,3	12,8	94,8	0,1	3,2	1,9	5,2	100,0
Overijssel ..	8,9	72,5	12,2	93,6	0,1	4,1	2,2	6,4	100,0
Gelderland ..	9,6	71,2	12,5	93,3	0,2	4,3	2,2	6,7	100,0
Utrecht	9,8	69,4	12,7	91,9	0,2	5,3	2,6	8,1	100,0
Noord-Holland	9,4	68,9	12,9	91,2	0,3	5,9	2,6	8,8	100,0
Zuid-Holland	10,3	68,9	12,4	91,6	0,3	5,4	2,7	8,4	100,0
Zeeland	9,9	68,1	15,3	93,3	0,1	3,8	2,8	6,7	100,0
Noord-Brabant	11,5	72,4	9,9	93,8	0,2	4,0	2,0	6,2	100,0
Limburg	11,8	72,4	9,4	93,6	0,1	4,3	2,0	6,4	100,0
NEDERLAND	10,2	70,1	12,3	92,6	0,2	4,8	2,4	7,4	100,0
Alleenstaanden									
Groningen ...	11,3	9,1	12,1	32,5	9,4	22,4	35,7	67,5	100,0
Friesland ...	1,2	11,0	17,7	29,9	3,8	22,6	43,7	70,1	100,0
Drenthe	2,8	15,1	12,0	29,9	5,9	24,3	39,9	70,1	100,0
Overijssel ..	3,8	11,1	12,4	27,3	6,7	30,4	35,6	72,7	100,0
Gelderland ..	10,6	10,8	10,0	31,4	9,0	28,4	31,2	68,6	100,0
Utrecht	12,2	9,8	8,3	30,3	10,0	28,8	30,9	69,7	100,0
Noord-Holland	6,8	13,2	9,6	29,6	7,4	31,5	31,5	70,4	100,0
Zuid-Holland	8,2	12,3	10,0	30,5	5,8	31,0	32,7	69,5	100,0
Zeeland	1,2	12,1	18,2	31,5	2,1	25,2	41,2	68,5	100,0
Noord-Brabant	12,0	14,9	11,2	38,1	5,9	28,1	27,9	61,9	100,0
Limburg	9,8	17,9	10,5	38,2	3,7	28,7	29,4	61,8	100,0
NEDERLAND	8,1	12,3	10,7	31,1	6,8	29,4	32,7	68,9	100,0

N.B. Exclusief hoofden van huishoudens en alleenstaanden onder de varende en rijdende bevolking.

3. OVERIGE LEDEN VAN HUISHOUDENS

Tot slot zij nog aandacht geschonken aan de "overige" leden van huishoudens. Deze zijn in staat 7 gesplitst in een vijftal categorieën en omgerekend op 1 000 hoofden van huishoudens. Bij deze omrekening is voor de hoofden van huishoudens de "definitie 1947" als uitgangspunt genomen om tot een volledige vergelijkbaarheid te komen met de bij de Volkstelling van 31 mei 1947 verzamelde overeenkomstige gegevens, welke voor dat doel aan de gegevens van staat 7 zijn toegevoegd.

Volgens de cijfers van staat 7 bedroeg het aantal leden van huishoudens (exclusief de hoofden daarvan) in 1960 ruim 2 840 per 1 000 hoofden, hetgeen overeenkomt met een gemiddelde van 2,84 per hoofd. Onder de genoemde 2 840 worden de belangrijkste categorieën gevormd door de "kinderen" en de "echtgenoten", voor welke categorieën het aantal 1 800 resp. 894 per 1 000 hoofden van huishoudens bedraagt. Daarnaast zijn in 1960 per 1 000 hoofden nog 149 "andere leden" van huishoudens geteld w.o. 78 "verwanten" van het hoofd en 56 personen die tot het "huis- of bedrijfspersoneel" behoren.

Vergelijkt men de voor 1960 vermelde cijfers met die voor 1947 dan komt naar voren, dat het aantal "kinderen" per 1 000 hoofden van huishoudens tussen 1947 en 1960 is teruggelopen van 1 953 tot 1 800 d.w.z. dat het aantal kinderen per 1 000 hoofden van huishoudens tussen de genoemde jaren is verminderd met 153. Deze vermindering is een voortzetting van de ontwikkeling, welke reeds decennia vóór 1947 is begonnen en die samenhangt met het feit, dat het effect van de daling van de vruchtbaarheid op het aantal kinderen per gezin veel groter was dan het effect van de in omgekeerde richting werkende daling van de zuigelingensterfte.

Staat 7. Leden van huishoudens (exclusief hoofden van huishoudens), per provincie, per 1 000 hoofden van huishoudens (def. 1947) in elke provincie

	Echtgenoten	Kinderen	Andere leden			Totaal leden van huishoudens (excl. hoofden)
			Totaal	waaronder		
				verwanten	inwonend huis- en bedrijfspersoneel	
31 mei 1960						
Groningen ...	905	1 566	128	65	16	2 599
Friesland ...	893	1 782	136	68	22	2 811
Drenthe	917	1 856	136	83	14	2 909
Overijssel ..	905	1 915	178	103	19	2 998
Gelderland ..	901	1 909	175	100	20	2 985
Utrecht	889	1 797	161	77	19	2 847
Noord-Holland	879	1 566	144	58	14	2 589
Zuid-Holland	887	1 622	134	66	11	2 643
Zeeland	891	1 567	133	88	12	2 591
Noord-Brabant	907	2 302	149	88	15	3 358
Limburg	904	2 142	174	112	17	3 220
NEDERLAND	894	1 800	149	78	15	2 843
31 mei 1947						
Groningen ...	862	1 747	183	78	50	2 792
Friesland ...	857	1 913	194	86	63	2 964
Drenthe	885	2 148	206	108	51	3 239
Overijssel ..	869	2 082	265	141	57	3 216
Gelderland ..	857	2 081	261	135	62	3 199
Utrecht	848	1 900	209	93	51	2 957
Noord-Holland	840	1 643	200	76	36	2 683
Zuid-Holland	847	1 772	179	84	29	2 798
Zeeland	850	1 720	192	113	33	2 762
Noord-Brabant	861	2 625	230	115	56	3 716
Limburg	861	2 497	233	123	58	3 591
NEDERLAND	853	1 953	209	99	45	3 015

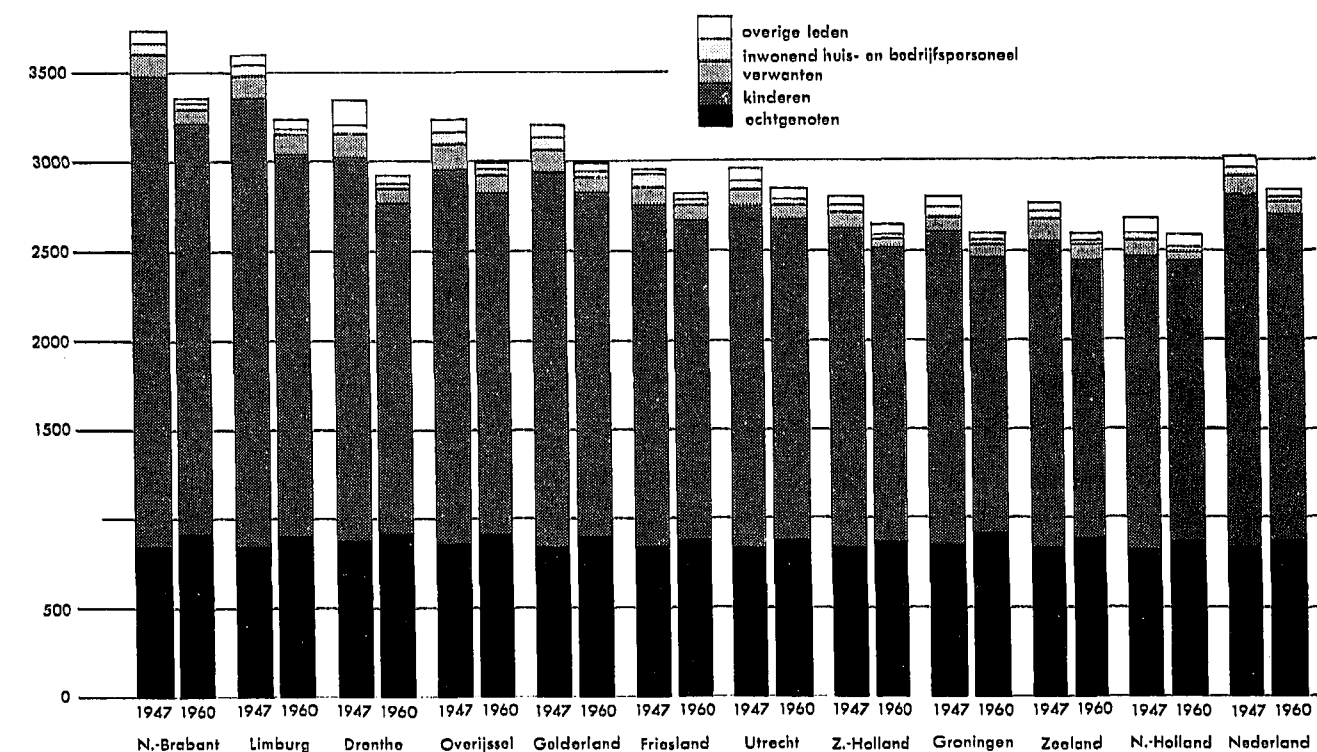
In de jaren 1947 - 1960 is echter nauwelijks van een vruchtbaarheidsdaling sprake geweest, terwijl de zuigelingensterfte onverminderd verder is gedaald. Voor die periode moet dan ook veeleer worden gedacht aan het effect van het in toenemende mate en bovendien op jongere leeftijd huwen, waardoor enerzijds het aantal jonge gezinnen (met weinig kinderen) relatief groter is geworden en anderzijds een aantal kinderen het ouderlijk huis veel eerder wegens huwelijk heeft verlaten dan vóór 1947 normaal was.

Ook het aantal "andere leden" van huishoudens per 1 000 hoofden van huishoudens is tussen 1947 en 1960 aanmerkelijk teruggelopen en wel van 209 tot 149, waaronder de verwanten van 99 tot 78 en het inwonend huis- en bedrijfspersoneel van 45 tot 15.

De enige categorie waarvoor een toeneming valt te constateren is die der "echtgenoten". Per 1 000 hoofden van huishoudens is hun aantal toegenomen van 853 in 1947 tot 894 in 1960. Deze toeneming welke ook reeds lang voor 1947 is ingezet houdt hoofdzakelijk verband met de daling van de sterfte, waardoor meer huwelijken in stand blijven. Voor de periode 1947 - 1960 komt daar nog bij, dat - zoals reeds eerder is aangegeven - het aantal jonge gezinnen onder het totaal aantal aanwezige gezinnen relatief is toegenomen. Het grotere "gewicht" van deze categorie van jongere gezinnen (die nog slechts in geringe mate door sterfte, echtscheiding of derg. kunnen zijn ontbonden) speelt nl. ongetwijfeld in dit opzicht mede een rol van betekenis.

De relatieve toeneming van het aantal "echtgenoten" is gedurende de besproken periode kwantitatief van veel geringere betekenis geweest dan de relatieve teruggang van het aantal "kinderen" en "andere leden" van huishoudens. Vandaar, dat het ook voor het totale aantal leden van huishoudens (excl. hoofden) gegeven cijfer voor 1960 duidelijk lager is dan dat voor 1947 (2 843 tegenover 3 015).

2. Leden van huishoudens (excl. hoofden van huishoudens) per provincie, per 1000 hoofden van huishoudens (definitie 1947) in elke provincie

Uit staat 7 valt duidelijk te lezen, dat de zojuist voor Nederland als geheel gevonden tendenties ook onverminderd gelden voor elk der afzonderlijke provincies, zij het dan voor de ene provincie in wat sterkere mate dan voor de andere. Een en ander blijkt ook uit de toegevoegde grafiek 2, waarin provincies op grond van de cijfers van staat 7, zijn gerangschikt in de volgorde van het totale aantal leden (excl. de hoofden) per 1 000 hoofden op 31 mei 1947. Hierdoor wordt bijv. zichtbaar, dat bij de algemene daling van het aantal leden van huishoudens (excl. hoofden) de provincies Overijssel en Gelderland en in geringere mate ook de provincie Utrecht enigzins zijn achtergebleven.

Voorts laat de grafiek ook duidelijk zien, dat voor de hoogte van het cijfer betreffende het totale aantal leden (excl. hoofden) per 1 000 hoofden van huishoudens de categorieën "echtgenoten" en "kinderen" van doorslaggevend belang zijn en de in staat 7 onder "andere leden" gerangschikte categorieën nauwelijks van betekenis, terwijl voor de daling van de desbetreffende cijfers de daling van de categorie der "kinderen" het meeste gewicht in de schaal legt.

Hoofdstuk III. Huishoudens en gezinnen

Naast de in het vorige hoofdstuk besproken gegevens, welke betrekking hebben op individuele personen onderscheiden naar hun plaats in het huishouden resp. het gezin, zijn bij de 13e Algemene volkstelling van 31 mei 1960 ook gegevens bijeengebracht omtrent de huishoudens en de gezinnen zelf. De desbetreffende gegevens, welke een nader inzicht verschaffen in de samenstelling en de grootte van deze eenheden zijn voor Nederland en de provincies opgenomen in de tabellen 2 - 10 van deze publikatie. Tabel 2 geeft het verband tussen de twee bij deze telling met betrekking tot het begrip huishouden gehanteerde definities. Tabel 3 heeft betrekking op huishoudens volgens de definitie 1960, de tabellen 4 - 6 betreffen huishoudens volgens de definitie 1947 en de tabellen 7 - 10 gezinnen. In het ondervolgende zal op deze cijfers nader worden ingegaan.

1. SAMENSTELLING

In hoofdstuk 1 van deze publikatie is bij het bespreken der definities uiteengezet, dat het begrip huishouden volgens de definitie 1960 ruimer is dan het begrip gezin en voorts, dat het verband tussen beide begrippen bij de telling van 1960 is vastgelegd in een onderscheiding van de huishoudens in resp. eengezinshuishoudens, meergezinshuishoudens, niet-gezinshuishoudens. De kwantitatieve betekenis van elk dezer huishoudens is voor Nederland en de provincies af te lezen uit de verhoudingscijfers van staat 8.

Staat 8. Huishoudens (definitie 1960), per provincie, naar samenstelling, per 1 000 huishoudens (definitie 1960) in elke provincie, 31 mei 1960

	Eengezinshuishoudens		Meergezinshuishoudens		Niet-gezinshuishoudens	Totaal huishoudens	Waarvan met een hoofd, dat tevens gezinshoofd is
	met een hoofd, dat tevens gezinshoofd is	met een hoofd, dat <u>niet</u> tevens gezinshoofd is	met een hoofd, dat tevens gezinshoofd is	met een hoofd, dat <u>niet</u> tevens gezinshoofd is			
Groningen	947,6	6,1	12,9	0,0	33,4	1 000	960,5
Friesland	945,8	5,0	9,4	0,0	39,8	1 000	955,1
Drenthe	938,7	7,6	29,5	0,0	24,2	1 000	968,2
Overijssel ...	915,3	11,2	44,6	0,2	28,7	1 000	959,9
Gelderland ...	923,1	8,6	36,1	0,2	32,0	1 000	959,2
Utrecht	937,6	7,0	16,9	0,1	38,4	1 000	954,5
Noord-Holland.	937,5	8,1	11,4	0,1	42,9	1 000	948,9
Zuid-Holland .	945,0	6,5	10,5	0,1	37,9	1 000	955,5
Zeeland	938,8	8,1	11,8	0,1	41,2	1 000	950,6
Noord-Brabant.	948,4	4,9	21,0	0,1	25,6	1 000	969,4
Limburg	939,3	5,4	28,4	0,1	26,8	1 000	967,7
NEDERLAND	938,7	7,1	19,1	0,1	35,0	1 000	957,8

Zoals uit deze cijfers duidelijk naar voren komt is het eengezinshuishouden in Nederland het veruit meest voorkomende type. Van de 1 000 huishoudens blijken er nl. ruim 946 tot dit type te behoren. In bijna 939 van deze 946 huishoudens blijkt voorts het hoofd tevens hoofd te zijn van het enige gezin in het huishouden, hetgeen inhoudt dat niet minder dan 93,9% van alle Nederlandse huishoudens bestaat uit één gezin (eventueel aangevuld met één of meer niet tot het eigenlijke gezin behorende personen, zoals bijv. een inwonende dienstbode, een inwonend familielid, een inwonende kostganger of derg.). In slechts 7 van elke 946 eengezinshuishoudens neemt het gezin een ondergeschikte positie in, gezien het feit, dat het enige in

het huishouden levende gezinshoofd niet tevens optreedt als hoofd van het huishouden.

Tot de meergezinshuishoudens behoren slechts ruim 19 van elke 1 000 Nederlandse huishoudens (d.w.z. nog geen 2 %). Deze meergezinshuishoudens blijken overigens vrijwel uitsluitend te zijn opgebouwd rond een gezin, terwijl slechts in een verwaarloosbaar klein aantal gevallen elk der in het huishouden samenwonende gezinnen een ondergeschikte positie inneemt.

In totaal zijn er dus van de op 1 000 huishoudens getelde 965 gezinshuishoudens (een- en meergezinshuishoudens tezamen) niet minder dan bijna 958 welke bestaan uit of zijn opgebouwd rond een gezin.

Tenslotte zijn er op 31 mei 1960 naast elke 965 gezinshuishoudens nog 35 niet-gezins-huishoudens aangetroffen. Deze groepen van tezamen geen eigenlijk gezin vormende personen maken dus slechts 3,5 % uit van alle huishoudens volgens de definitie 1960.

Uit de eveneens in staat 8 opgenomen regionale verdeling der cijfers blijkt, dat tussen de provincies onderling vooral met betrekking tot de frequentie der meergezinshuishoudens, doch ook in de frequentie der eengezinshuishoudens waarvan het hoofd niet tevens gezinshoofd is, grote verschillen bestaan. Deze verschillen komen echter veel beter naar voren in staat 9, waarin het verband tussen huishoudens volgens de definitie 1960 en gezinnen van de andere zijde is bezien, door de gezinnen te onderscheiden naar hun plaats in het huishouden. Deze benadering biedt nl. het voordeel, dat daarbij de gezinnen waarvan het hoofd niet tevens hoofd is van een huishouden afzonderlijk worden verantwoord, terwijl de mogelijkheid wordt geschapen om voor elk van deze zgn. secundaire gezinnen de band aan te geven, welke bestaat met het hoofd van het huishouden waarin zij zijn opgenomen. Om tot een volledig overzicht van alle gezinnen te komen, zijn de niet-zelfstandige in instellingen en tehuizen opgenomen gezinnen mede in de staat verantwoord.

Staat 9. Gezinnen, per provincie, naar plaats in het huishouden, per 1 000 gezinnen, 31 mei 1960

	Gezinnen in huishoudens					Niet-zelfstandige gezinnen in instellingen en tehuizen	Totaal gezinnen
	met een hoofd dat tevens hoofd is van een huishouden	met een hoofd dat <u>niet</u> tevens hoofd is van een huishouden					
		gezin van kind(eren) opgenomen in huishouden van ouder(s)	gezin van ouder(s) opgenomen in huishouden van kind(eren)	gezin opgenomen in huishouden van vreemden	totaal secundaire gezinnen in huishoudens		
Groningen	979,2	13,9	2,6	3,2	19,7	1,1	1 000
Friesland	982,5	9,9	2,3	2,9	15,1	2,4	1 000
Drenthe	961,5	27,2	6,9	3,2	37,3	1,2	1 000
Overijssel ...	942,6	37,8	13,2	5,0	56,0	1,4	1 000
Gelderland ...	952,2	29,5	11,3	4,8	45,6	2,2	1 000
Utrecht	972,4	17,6	2,9	4,9	25,4	2,2	1 000
Noord-Holland.	977,2	13,2	1,4	6,2	20,8	2,0	1 000
Zuid-Holland .	981,0	11,9	1,5	4,6	18,0	1,0	1 000
Zeeland	977,7	14,5	3,4	3,1	21,0	1,3	1 000
Noord-Brabant.	971,5	16,8	6,7	3,1	26,6	1,9	1 000
Limburg	964,4	21,0	10,6	3,0	34,6	1,0	1 000
NEDERLAND	971,2	17,8	4,9	4,5	27,2	1,6	1 000

Zoals uit staat 9 blijkt wordt de variatie in de provinciale cijfers betreffende het aantal gezinnen waarvan het hoofd tevens hoofd is van een huishouden hoofdzakelijk bepaald door de variatie in het aantal gezinnen waarvoor zulks niet het geval is. De frequentie van de

gezinnen in instellingen en tehuizen is nl. uitermate gering (t.w. 1,6 0/00 voor Nederland als geheel) en varieert voor de provincies tussen het zeer nauwe bereik van 1,0 0/00 tot 2,4 0/00.

Bepoort men zich in verband hiermede tot de gezinnen waarvan het hoofd niet tevens hoofd is van een huishouden, tot de secundaire gezinnen dus, dat wordt uit staat 9 direct duidelijk dat de frequentie van deze gezinnen overwegend wordt bepaald door de mate waarin (gezinnen van) ouders en kinderen in één huishouden samenleven. Het betreft hier blijkens de cijfers hoofdzakelijk gezinnen van kinderen opgenomen in het huishouden van hun ouders. Het omgekeerde doet zich in veel mindere mate voor. Het is overigens opmerkelijk, dat in de provincies waar het percentage gezinnen bestaande uit kinderen opgenomen in het huishouden van hun ouders boven het Rijksgemiddelde uitgaat, te weten in de provincies Drenthe, Overijssel, Gelderland en Limburg, voor het percentage gezinnen bestaande uit ouders opgenomen in het huishouden hunner kinderen hetzelfde het geval is. Blijkbaar is hier sprake van een relatief sterke (traditionele) familiebinding, waardoor kinderen en ouders gemakkelijker tot het voeren van een gemeenschappelijke huishouding overgaan dan in andere provincies. In dit opzicht is overigens ook de provincie Noord-Brabant vermeldenswaard. Men dient bij deze cijfers echter voorts te denken aan gevallen welke samenhangen met het voorkomen van familiebedrijven o.a. in de agrarische sector. Tenslotte zij nog opgemerkt, dat het samengaan van twee gezinnen in één huishouden in tijd van woningschaarste voor minder draagkrachtigen en/of kleinbehuisden vaak onvermijdelijk is. Wanneer deze laatste immers besluiten jong gehuwde kinderen of verzorging behoevende ouders bij zich in te nemen, dan is het samenwonen als twee afzonderlijke huishoudens door het gebrek aan ruimte vaak een onmogelijkheid en het gezamenlijk één huishouding voeren in de regel een noodzaak.

Dit laatste geldt natuurlijk eveneens wanneer wordt besloten het gebruik van een kleine woning te gaan delen met een niet (of niet in de eerste graad) verwant gezin. Ongetwijfeld moet in deze richting worden gedacht bij de verklaring van het relatief hoge cijfer voor de provincie Noord-Holland (de meest geurbaniseerde provincie van ons land) in de kolom, welke betrekking heeft op "gezinnen opgenomen in het huishouden van vreemden".

Overigens zij nogmaals beklemtoond, dat het hier slechts om relatief kleine aantallen gezinnen gaat. Het percentage secundaire gezinnen bedraagt immers volgens staat 9 voor Nederland als geheel nog geen 3%. Het desbetreffende percentage gaat zelfs voor de provincie met de minste secundaire gezinnen t.w. Friesland nauwelijks boven de 1,5 uit, terwijl de provincie met het relatief hoogste aantal nl. Overijssel in dit opzicht altijd nog beneden 6% blijft.

Een overzicht van de samenstelling der huishoudens volgens de definitie 1947 is opgenomen in staat 10. Zoals aangegeven in hoofdstuk I, onder punt 1, worden bij deze definitie, anders dan bij de definitie 1960, alle gezinnen als afzonderlijke huishoudens beschouwd en voorts ook alle zgn. primaire eenheden van samengestelde huishoudens, voorzover deze althans niet bestaan uit slechts één persoon. Voor een vergelijking met vroeger zijn de volgens deze definitie bij de tellingen van 1956 en 1947 verkregen uitkomsten toegevoegd. Om tot een volledige vergelijkbaarheid te komen met de in 1956 uitsluitend voor de bevolking in woningen en bewoonde andere ruimten verzamelde gegevens, zijn voor de jaren 1960 en 1947 de huishoudens onder de varende en rijdende bevolking buiten beschouwing gelaten.

Na het voorgaande spreekt het vanzelf, dat van de huishoudens volgens de definitie 1947 de gezinshuishoudens een nog groter deel uitmaken dan reeds bij de huishoudens volgens de definitie 1960 het geval was. Uit staat 10 is dan ook af te leiden, dat op 31 mei 1960 per 1 000 huishoudens volgens de definitie 1947 niet minder dan 965 gezinshuishoudens voorkwamen, t.w. bijna 894 gezinshuishoudens met echtpaar en bijna 71 zonder. Deze laatste vallen weer uiteen in bijna 15 met een vader en ruim 56 met een moeder aan het hoofd.

Rangschikt men de cijfers van staat 10 naar het al of niet aanwezig zijn van kinderen resp. anderen dan blijkt, dat ruim 255 van de 965 gezinshuishoudens geen kinderen (meer) in huis hebben en 709 wel, terwijl in slechts 90 van de 965 gezinshuishoudens (d.w.z. slechts 1 op de ruim 10 gevallen) "anderen" zijn opgenomen.

Tenslotte blijken naast elke 965 gezinshuishoudens nog 35 niet-gezinshuishoudens te zijn aangetroffen, waarvan ruim 15 met een man en bijna 20 met een vrouw aan het hoofd.

Neemt men mede de uitkomsten van de tellingen van 1956 en 1947 in beschouwing dan blijkt, dat het aantal gezinshuishoudens op 1 000 aanwezige huishoudens sedert 1956 lichtelijk is gedaald van 966 op 965, doch dat sedert 1947 toen het desbetreffende aantal 960 bedroeg een duidelijke stijging valt te constateren. Deze stijging blijkt volledig voor rekening te komen van de gezinshuishoudens met echtpaar, welke zijn toegenomen van 858 per 1 000 huishou-

dens in 1947 tot 892 in 1956 en 894 in 1960. Daartegenover is het aantal gezinshuishoudens zonder echtbaar afgenomen van 102 per 1 000 in 1947 tot 74 per 1 000 in 1956 en 71 per 1 000 in 1960, een afneming die ongeveer gelijkmatig blijkt te zijn verdeeld over de gezinshuishoudens zonder echtbaar met een man aan het hoofd en die met een vrouw aan het hoofd. Men dient in dit verband te bedenken, dat door afneming van de sterfte (van mannen zowel als van vrouwen) gedurende de in beschouwing genomen periode, het aantal in stand gebleven huwelijken groter is geworden, zodat het aantal volledige gezinnen relatief aan betekenis heeft gewonnen. Zoals in hoofdstuk I, onder punt 3 in ander verband naar voren is gekomen, is voor de verklaring van dit verschijnsel echter mede van belang, dat door een verlaging van de huwelijksleeftijd en een daarmee gepaard gaande verhoging van de huwelijksfrequentie tussen 1947 en 1960 het aantal "jonge" huwelijken relatief duidelijk is toegenomen, waardoor ook het aantal (nog) niet door sterfte of andere oorzaken ontbonden huwelijken een veel zwaarder gewicht in de schaal legt.

Staat 10. Huishoudens (definitie 1947), naar samenstelling, per 1 000 huishoudens

	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Gezinshuishoudens met echtbaar			
zonder kinderen	232,0	220,2	182,3
zonder kinderen met anderen	23,4	19,3	24,1
met kinderen	582,0	595,7	570,8
met kinderen en anderen	56,5	56,5	80,4
Totaal	893,9	891,7	857,6
Gezinshuishoudens zonder echtbaar			
met mannelijk hoofd			
met kinderen	12,2	13,6	20,3
met kinderen en anderen	2,6	3,0	6,5
Totaal	14,8	16,6	26,8
met vrouwelijk hoofd			
met kinderen	48,6	49,7	62,6
met kinderen en anderen	7,5	7,8	13,1
Totaal	56,1	57,5	75,7
Niet-gezinshuishoudens			
met mannelijk hoofd	15,5	15,5	20,0
met vrouwelijk hoofd	19,7	18,7	19,9
Totaal	35,2	34,2	39,9
ALGEMEEN TOTAAL	1 000	1 000	1 000
w.o. met kinderen	709,4	726,3	753,7

N.B. Exclusief de huishoudens onder de varende en rijdende bevolking.

Dit grotere gewicht van de "jonge" huwelijken is overigens mede oorzaak van het feit, dat zoals eveneens uit staat 10 blijkt, het aantal gezinshuishoudens zonder kinderen per 1 000 huishoudens is toegenomen van 206 in 1947 tot 240 in 1956 en 255 in 1960, terwijl daartegenover het aantal gezinshuishoudens met kinderen is afgenomen van 754 per 1 000 in 1947 tot resp. 726 en 709 per 1 000 in 1956 en 1960. Daarnaast is aan dit verschijnsel mede debet, dat ook de huwelijksvruchtbaarheid gedurende de jaren na 1947 is teruggelopen, terwijl boven-

dien het feit, dat de kinderen thans eerder het ouderlijk huis verlaten dan vroeger (o.m. doordat zij jonger in het huwelijk treden) mede van invloed geweest. Met betrekking tot de zojuist signaleerde veranderingen blijkt ook nog uit staat 10, dat de toeneming van het aandeel der gezinshuishoudens met echtbaar gedurende de periode 1956 - 1960 in een wat langzamer tempo is verlopen dan die gedurende de jaren 1947 - 1956, terwijl voor wat betreft de daling van de gezinshuishoudens met kinderen, vergeleken met de periode 1947 - 1956, in de periode 1956 - 1960 juist een sterkere daling heeft plaatsgevonden.

Tenslotte laat staat 10 nog zien, dat de fractie der niet-gezinshuishoudens tussen 1947 en 1956 is teruggelopen, doch tevens dat deze daling weer gedeeltelijk is ongedaan gemaakt door een lichte stijging gedurende de periode 1956 - 1960.

De voornaamste der in staat 10 opgenomen verhoudingscijfers zijn in staat 11 nader uitgesplitst per provincie. Deze cijfers tonen aan dat de zojuist voor Nederland als geheel geconstateerde verschuivingen zich in alle provincies hebben voorgedaan, zij het ook, dat het tempo waarin deze verschuivingen zich hebben voltrokken onderling enigszins afwijkt.

Zo is bijv. het cijfer van staat 11 betreffende gezinshuishoudens met echtbaar voor Nederland als geheel van 1947 op 1956 opgelopen van 858 tot 892 d.w.z. een vermeerdering met 4%. Berekent men de overeenkomstige cijfers voor de provincies dan blijkt, dat slechts de provincies Noord- en Zuid-Holland met resp. 4,7 en 4,2 % boven deze gemiddelde Rijkstoename van 4% zijn uitgegaan.

Het tempo waarin het aandeel der gezinshuishoudens met echtbaar toeneemt is dus in alle andere provincies bij het Rijksgemiddelde achtergebleven. Gedurende de periode 1956 - 1960 echter is dit achterblijven meer dan achterhaald in de provincie Noord-Brabant, Gelderland, Limburg en Utrecht. Deze provincies geven nl. over de gehele periode 1947 - 1960 een sterkere toeneming van de verhoudingscijfers te zien dan overeenkomt met de Rijkstoename over deze periode, welke berekend op de eerder voor de periode 1947 - 1956 aangegeven wijze 4,2 % bedraagt.

Voor de provincies Zuid- en Noord-Holland heeft zich de voor de periode 1947 - 1956 geconstateerde sterke toeneming van het aandeel der gezinshuishoudens met echtbaar na 1956 niet gecontinueerd. Voor Noord-Holland wordt deze zelfs gedeeltelijk ongedaan gemaakt door een daling van het desbetreffende pro-millecijfer van 885 in 1956 tot 879 in 1960. Daarmede blijft over de gehele periode 1947 - 1960 genomen nog wel een duidelijke stijging over, doch de desbetreffende stijging, welke 4 % bedraagt blijft juist achter bij het zojuist genoemde Rijksgemiddelde van 4,2 %.

De daling van het pro-millecijfer der gezinshuishoudens met echtbaar over de jaren 1956-1960, zoals deze voor Noord-Holland is geconstateerd, hangt blijkens staat 11 niet samen met een tegengestelde ontwikkeling van het pro-millecijfer voor gezinshuishoudens zonder echtbaar. Zij wordt veroorzaakt door de relatieve toeneming van de niet-gezinshuishoudens, welke toeneming typisch blijkt te zijn voor de meest geurbaniseerde provincies van ons land.

Deze stijging van het aandeel der niet-gezinshuishoudens doet zich echter, hoewel in mindere mate, ook voor in de provincies Drenthe en Zeeland.

Ook het tempo waarin de gezinshuishoudens met kinderen relatief aan betekenis verliezen is voor de onderscheiden provincies zeer verschillend. Er zij hier volstaan met er de aandacht op te vestigen, dat van de provincies met de hoogste geboortecijfers de provincies Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant bij de gemiddelde daling voor Nederland als geheel duidelijk achterblijven, terwijl de provincies Friesland, Drenthe, Overijssel en Limburg juist een snellere daling vertonen dan Nederland als geheel. Voor de overige provincies, welke een geboortecijfer vertonen dat beneden dat voor het Rijk als geheel ligt geldt onverkort, dat het tempo, waarin het aantal gezinnen met kinderen verhoudingsgewijs afneemt, sneller is dan voor het Rijk als geheel.

2. GROOTTE

In het voorgaande is voor wat betreft de wijze waarop de individuele tot de Nederlandse bevolking behorende personen samenleven, sprake geweest van huishoudens volgens de definitie 1960, huishoudens volgens de definitie 1947 en gezinnen. Een overzicht van de gemiddelde grootte van elk dezer eenheden is opgenomen in staat 12. Zoals na het voorgaande vanzelf spreekt is de gemiddelde grootte van de huishoudens volgens de definitie 1960 (3,93) hoger dan die van de huishoudens volgens het engere begrip 1947 (3,84). Voor de provincies variëren de gemiddelden afhankelijk van de toegepaste definitie respectievelijk van 3,64 tot 4,46 en van 3,59 tot 4,36.

Staat 11. Huishoudens (definitie 1947) per provincie naar samenstelling, per 1 000 huishoudens in elke provincie

	Gezinshuishoudens MET echtbaar			Gezinshuishoudens ZONDER echtbaar			NIEËT-gezinshuishoudens			Totaal huishoudens			w.o. met kinderen		
	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
	Groningen	905	900	873	61	66	90	34	34	37	1 000	1 000	1 000	689	707
Friesland	893	888	864	67	71	94	40	41	42	1 000	1 000	1 000	701	714	748
Drenthe	917	915	888	58	61	87	25	24	25	1 000	1 000	1 000	744	762	807
Overijssel	905	900	873	66	69	94	29	31	33	1 000	1 000	1 000	732	749	781
Gelderland	901	896	862	67	70	98	32	34	40	1 000	1 000	1 000	729	746	771
Utrecht	889	884	852	72	77	104	39	39	44	1 000	1 000	1 000	706	721	742
Noord-Holland ..	879	885	845	77	78	109	44	37	46	1 000	1 000	1 000	668	688	714
Zuid-Holland ...	887	886	850	75	78	109	38	36	41	1 000	1 000	1 000	686	705	736
Zeeland	890	884	857	68	75	99	42	41	44	1 000	1 000	1 000	676	687	725
Noord-Brabant ..	907	901	866	67	71	99	26	28	35	1 000	1 000	1 000	771	788	806
Limburg	903	898	866	70	75	103	27	27	31	1 000	1 000	1 000	765	786	814
NEDERLAND	894	892	858	71	74	102	35	34	40	1 000	1 000	1 000	709	726	754

N.B. Exclusief huishoudens onder de varende en rijdende bevolking.

Staat 12. Gemiddelde grootte van huishoudens en gezinnen en gemiddeld aantal kinderen per gezin, per provincie, 31 mei 1960

	Gemiddelde grootte der			Gemiddeld aantal kinderen per gezin
	huishoudens (definitie 1960)	huishoudens (definitie 1947)	gezinnen	
Groningen	3,65	3,60	3,56	1,62
Friesland	3,85	3,81	3,79	1,86
Drenthe	4,04	3,91	3,84	1,90
Overijssel ...	4,20	4,00	3,90	1,97
Gelderland ...	4,14	3,98	3,90	1,97
Utrecht	3,93	3,85	3,79	1,87
Noord-Holland.	3,64	3,59	3,56	1,64
Zuid-Holland .	3,69	3,64	3,61	1,69
Zeeland	3,65	3,59	3,56	1,63
Noord-Brabant.	4,46	4,36	4,29	2,36
Limburg	4,35	4,22	4,13	2,20
NEDERLAND	3,93	3,84	3,79	1,87

Van de gemiddelden volgens de definitie 1960 komen boven dat voor het Rijk als geheel de provincies Drenthe (4,04), Gelderland (4,14), Overijssel (4,20) en in sterkere mate nog Noord-Brabant (4,46) en Limburg (4,35). De laagste gemiddelden blijken voor de provincies Noord-Holland (3,64), Zeeland (3,65) en Groningen (3,65).

De gemiddelden volgens de definitie 1947 vertonen vrijwel een gelijke volgorde der provincies. Hier komen echter uitsluitend Noord-Brabant en Limburg boven de vier personen per huishouden (resp. 4,36 en 4,22).

De provincies Noord-Holland, Zeeland en Groningen hebben wederom het laagste gemiddelde (resp. 3,59, nogmaals 3,59 en 3,60).

Een en ander geldt eveneens voor de ook in staat 12 vermelde gemiddelde grootte der gezinnen in de afzonderlijke provincies, die overigens nauwelijks afwijkt van die der huishoudens volgens de definitie 1947.

Zoals uit de aan staat 12 toegevoegde cijfers voor het gemiddelde aantal kinderen per gezin kan worden afgeleid, zijn de interprovinciale afwijkingen tussen de gemiddelde gezinsgrootten vrijwel uitsluitend toe te schrijven aan verschillen in het aantal (nog) thuis zijnde kinderen. Noord-Brabant en Limburg komen in dit opzicht met resp. 2,36 en 2,20 bovenaan, de provincies Noord-Holland, Zeeland en Groningen vertonen met resp. 1,64, 1,63 en 1,62 de laagste cijfers.

Naast het gemiddelde aantal kinderen per gezin is voor de verklaring der verschillen in de gemiddelde gezinsgrootte in principe nog het verschil in frequentie der onvolledige gezinnen te noemen. Kwantitatief is deze factor echter - zoals uit staat 11 is af te leiden - slechts van geringe betekenis.

De zojuist besproken verschillen blijken op andere wijze uit de cijfers van staat 13, waarin per provincie de huishoudens volgens elk der beide gehanteerde definitieën en de gezinnen naar grootte zijn gespecificeerd en uitgedrukt per 1 000 huishoudens resp. gezinnen. Voor elk der beide huishouden-definitieën, zowel als voor de gezinnen komt wederom naar voren, dat de verhoudingscijfers voor de provincie Utrecht, die voor het land als geheel het dichtst benaderen. Voor de vijf kustprovincies (Groningen, Friesland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland) is de frequentie der kleine huishoudens en gezinnen zonder uitzondering groter dan voor Nederland als geheel en die der grote huishoudens en gezinnen kleiner. Voor alle andere provincies is het omgekeerde het geval. De huishoudens en gezinnen van 2 en 3 personen komen het meest frequent voor in de provincies Noord-Holland, Zeeland en Groningen, de huishoudens en gezinnen van 6 en meer personen het meest frequent in Noord-Brabant en Limburg.

Tot slot is in staat 14 de grootte der huishoudens volgens de telling van 1960 vergeleken

Staat 13. Huishoudens en gezinnen, per provincie naar grootte, per 1 000 huishoudens resp. gezinnen in elke provincie, 31 mei 1960

	Personen per huishouden resp. gezin									Totaal huishoudens resp. gezinnen
	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer	
Huishoudens (definitie 1960)										
Groningen	304	232	216	124	62	31	15	8	8	1 000
Friesland	293	207	200	134	80	41	22	11	12	1 000
Drenthe	234	214	224	146	85	44	24	14	15	1 000
Overijssel ...	229	204	208	144	90	53	31	18	23	1 000
Gelderland ...	239	205	205	143	89	51	30	17	21	1 000
Utrecht	281	211	201	133	78	43	24	13	16	1 000
Noord-Holland.	325	226	205	117	60	30	16	9	12	1 000
Zuid-Holland .	310	232	205	118	63	33	17	10	12	1 000
Zeeland	315	234	203	119	62	32	17	9	9	1 000
Noord-Brabant.	209	193	190	144	99	65	40	26	34	1 000
Limburg	209	202	199	147	97	60	36	22	28	1 000
NEDERLAND	276	216	204	130	76	43	24	14	17	1 000
Huishoudens (definitie 1947)										
Groningen	317	235	212	119	59	29	14	8	7	1 000
Friesland	303	208	197	131	77	39	22	11	12	1 000
Drenthe	257	224	221	137	75	39	21	12	14	1 000
Overijssel ...	262	217	205	133	78	44	26	16	19	1 000
Gelderland ...	266	215	202	134	79	45	26	15	18	1 000
Utrecht	295	216	198	128	74	40	22	12	15	1 000
Noord-Holland.	339	227	201	112	57	29	15	9	11	1 000
Zuid-Holland .	321	233	202	115	61	31	17	9	11	1 000
Zeeland	328	236	200	115	59	30	16	8	8	1 000
Noord-Brabant.	227	198	187	138	94	61	38	25	32	1 000
Limburg	233	209	195	140	90	55	33	20	25	1 000
NEDERLAND	293	221	200	124	71	40	22	13	16	1 000
Gezinnen										
Groningen	326	235	215	114	56	27	13	7	7	1 000
Friesland	311	203	202	130	74	38	20	11	11	1 000
Drenthe	270	224	226	131	68	36	20	11	14	1 000
Overijssel ...	283	213	210	126	73	40	24	14	17	1 000
Gelderland ...	284	212	206	128	74	41	24	14	17	1 000
Utrecht	308	212	201	125	70	38	21	11	14	1 000
Noord-Holland.	350	221	204	110	55	27	15	8	10	1 000
Zuid-Holland .	332	228	204	112	58	30	16	9	11	1 000
Zeeland	337	232	203	112	56	29	15	8	8	1 000
Noord-Brabant.	240	195	190	135	91	59	37	23	30	1 000
Limburg	248	209	198	136	86	52	30	18	23	1 000
NEDERLAND	306	217	203	121	68	37	21	12	15	1 000

met die volgens de tellingen van 1956 en 1947. De vergelijking is uiteraard weer beperkt tot de huishoudens volgens de definitie 1947, voor de vergelijkbaarheid zijn de huishoudens onder de varende en rijdende bevolking wederom buiten beschouwing gelaten.

Staat 14. Huishoudens (definitie 1947) naar grootte, per 1 000 huishoudens

Personen per huishouden	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
2	293	278	249
3	221	224	235
4	200	198	201
5	125	126	128
6	71	74	76
7	39	42	45
8	22	25	27
9	13	14	16
10 en meer	16	19	23
Totaal	1 000	1 000	1 000
Gemiddeld aantal personen per huishouden	3,84	3,93	4,04

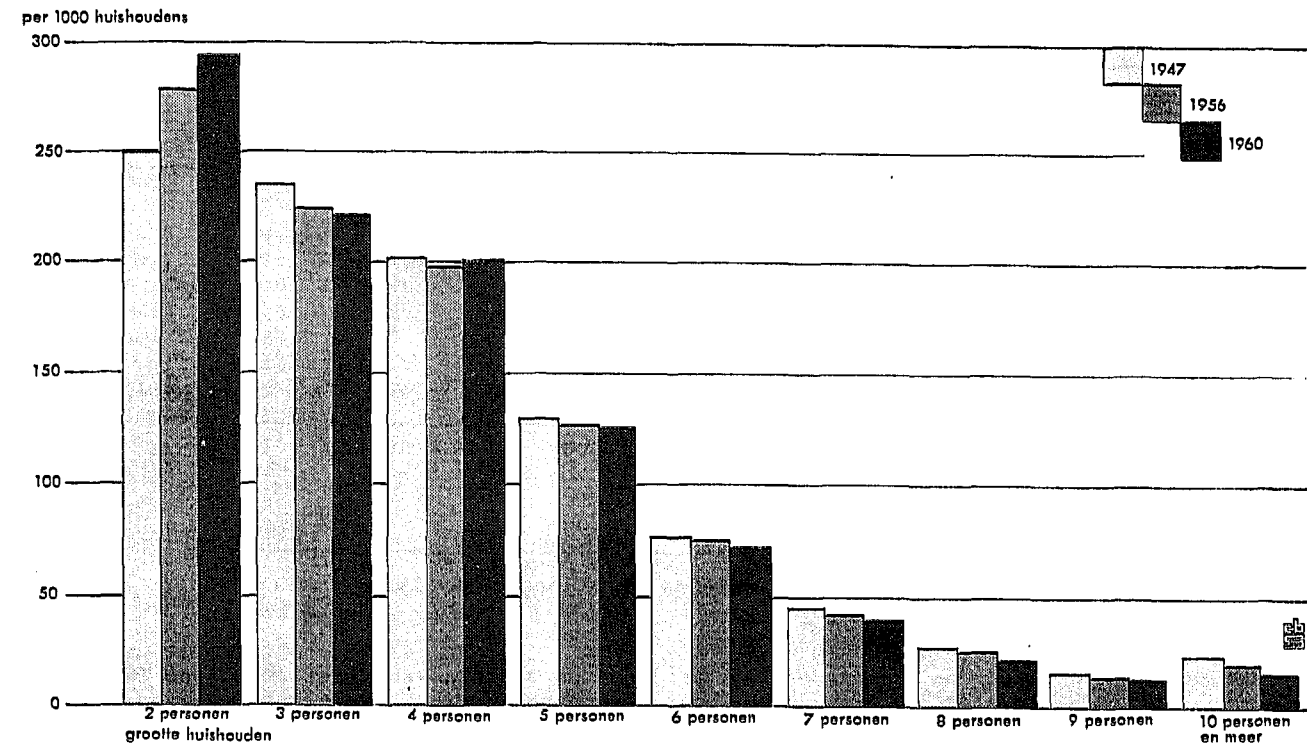
N.B. Exclusief de huishoudens onder de varende en rijdende bevolking.

De gemiddelde grootte der huishoudens is blijkens de cijfers van staat 14 tussen 1947 en 1956 teruggelopen van 4,04 tot 3,93 d.w.z. met 110 personen per 1 000 huishoudens en tussen de tellingen van 1956 en 1960 van 3,93 tot 3,84 d.w.z. met 90 personen per 1 000 huishoudens. Op de achtergronden van deze daling is reeds uitvoerig ingegaan in Hoofdstuk II van deze publikatie. Rekent men de zojuist genoemde daling voor elk der genoemde perioden om in een gemiddelde daling per jaar dan komt naar voren, dat de laatstgenoemde daling gedurende de periode 1947-1956 ruim 12 heeft bedragen en gedurende de periode 1956-1960 bijna 20. Het tempo, waarin de gemiddelde grootte der huishoudens is teruggelopen, is dus tussen de jaren 1956 en 1960 duidelijk groter geweest dan tussen 1947-1956.

Let men op de in staat 14 vermelde spreidingscijfers dan blijkt, dat - zoals ook grafiek 3 duidelijk aangeeft - de zojuist geconstateerde daling van de gemiddelde grootte der huishoudens de resultante is van een sterk teruglopende relatieve betekenis der huishoudens van 6 en meer personen (van 187 in 1947 tot 161 in 1960), een mede gezien de omvang van de desbetreffende groep veel minder sterke teruggang van de relatieve betekenis der huishoudens van 3, 4 en 5 personen (van 564 in 1947 tot 546 in 1960) en een daartegenover staande toenemende relatieve betekenis der huishoudens van 2 personen (van 249 in 1947 tot 293 in 1960).

Een en ander ligt na de in paragraaf 1 van dit hoofdstuk gegeven uiteenzettingen over de samenstelling der huishoudens geheel in de rede.

3. Huishoudens (definitie 1947), naar grootte, per 1000 huishoudens

412.72

Hoofdstuk IV. Woningvoorraad en bewoonde andere verblijven

In tabel 11 van deze publikatie zijn voor Nederland en de provincies de elementaire gegevens bijeengebracht welke bij de Algemene volkstelling van 31 mei 1960 zijn verzameld over de woningvoorraad en over de bewoonde andere ruimten. In dit opzicht kon met het elementaire worden volstaan omdat nog slechts kort voor de telling van 1960 de Algemene woningtelling van 30 juni 1956 was gehouden, welke zeer uitvoerige gegevens over de genoemde onderwerpen had opgeleverd. Vandaar dat in het ondervolgende bij de vergelijking van uitkomsten van deze telling met die van vroegere tellingen de gegevens van 1960 soms minder ver zijn uitgesplitst dan die welke voor 1956 en 1947 zijn vermeld.

1. OMVANG VAN DE WONINGVOORRAAD

Zoals in hoofdstuk I, onder 4 is aangegeven zijn tot de woningvoorraad gerekend bewoonde, zowel als onbewoonde woningen (incl. de zgn. woningen zonder eigen toegangsdeur) en voorts de door de Rijks- of gemeentelijke overheid gefinancierde noodwoningen en noodboerderijen.

Bij de telling van 1960 zijn behalve over de woningvoorraad als geheel - evenals bij vorige tellingen - ook gegevens beschikbaar gekomen over de samenstellende delen daarvan. Een overzicht van deze gegevens is opgenomen in staat 15 waaraan voor vergelijkingsdoeleinden de overeenkomstige cijfers volgens de tellingen van 1956 en 1947 zijn toegevoegd.

Staat 15. Samenstelling van de woningvoorraad

	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Bewoonde woningen			
- met eigen toegangsdeur	2 790 491	2 417 018	2 021 664
- zonder eigen toegangsdeur		102 690	1) 60 584
Onbewoonde woningen			
- leegstaand	23 207	14 480	6 558
- onbewoonbaar door beschadiging			7 156
Noodverblijven			
- noodwoningen	9 987	11 931	18 254
- noodboerderijen		415	3 104
Totaal	2 823 685	2 546 534	2 117 320

1) Exclusief naar schatting 59 000 woningen zonder eigen toegangsdeur in Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, welke bij de desbetreffende telling ten onrechte niet als zodanig zijn geteld.

Zoals de gegeven cijfers laten zien is de omvang van de woningvoorraad sedert de telling van 31 mei 1947 aanmerkelijk toegenomen en wel met 429 214 tussen de tellingen van 1947-1956 en met 277 151 tussen de tellingen van 1956 en 1960 d.w.z. sedert de telling van 1947 met ruim 700 000. De gemiddelde toeneming per jaar is voor de eerstgenoemde periode te becijferen op ca. 47 250 en voor de laatstgenoemde periode op ca. 70 760. De relatieve toeneming is dus het grootst geweest tussen de tellingen van 1947-1960.

Voor wat betreft de over de samenstelling van de woningvoorraad vermelde gegevens zij opgemerkt, dat het aantal woningen zonder eigen toegangsdeur - indien men althans de gegevens voor 1947 corrigeert voor de later geconstateerde onvolledigheden - tussen 1947 en 1956 met rond 17 000 is teruggelopen. Hoe dit aantal zich na 1956 heeft ontwikkeld is niet na te gaan, omdat bij de telling van 1960 voor deze categorie van woningen geen afzonderlijke gegevens zijn beschikbaar gekomen.

Met betrekking tot de onbewoonde woningen valt te constateren, dat dit aantal is opgelopen van bijna 14 000 in 1947 tot ruim 23 000 in 1956 en niet minder dan ruim 23 000 in 1960. De stijging is nog sterker indien men bij de vergelijking de ruim 7 000 voornamelijk in de oorlog beschadigde onbewoonbare woningen, welke in 1947 zijn geteld, buiten beschouwing laat. Deze bedraagt dan nl. bijna 17 000 hetgeen méér dan een verdrievoudiging inhoudt, een ontwikkeling welke o.m. verband houdt met de geleidelijke teruggang van de nog steeds heersende woningnood.

Hetzelfde verschijnsel is ongetwijfeld ook de oorzaak van de vermindering van het aantal noodverblijven, welke uit de gegeven cijfers blijkt. Het aantal noodboerderijen, dat in 1947 ruim 3 000 bedroeg was bij de telling van 1956 reeds teruggelopen tot bijna 400 en beliep in 1960 een dusdanig gering aantal, dat dit soort woonverblijven bij de telling van 1960 niet meer afzonderlijk is onderscheiden. Het aantal noodwoningen is daarentegen weliswaar duidelijk teruggelopen doch van de ruim 18 000 in 1947 aanwezige noodwoningen waren er in 1960 toch nog bijna 10 000 bewoond.

Tenslotte zij bij de cijfers van de woningvoorraad nog eens uitdrukkelijk herhaald, dat daarin - zoals reeds in hoofdstuk I. onder 4 is aangegeven - zijn begrepen alle slechte en onverbeterbare woningen, voorzover deze althans niet reeds onherroepelijk onbewoonbaar zijn verklaard. Een juiste bepaling van het desbetreffende aantal hebben de achtereenvolgende tellingen niet opgeleverd, omdat een algemene telling zich daarvoor niet leent. Op grond van een door de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en Bouwnijverheid ingesteld onderzoek, dat was gebaseerd op een steekproef uit de Algemene woningtelling van 1956, mag echter worden aangenomen, dat het aantal in de woningvoorraad begrepen slechte en onverbeterbare woningen op de datum van de telling ca. 300 000 bedroeg.

De bij de 12e Algemene volkstelling van 31 mei 1947 verkregen uitkomsten betreffende de woningvoorraad zijn indertijd gebruikt als nieuw uitgangspunt voor de lopende statistiek betreffende de woningvoorraad, welke door het C.B.S. regelmatig wordt bijgehouden op grond van maandelijks door elke gemeente (op het formulier V.04) verstrekte opgaven over de vermeerdering van de woningvoorraad (bijv. door nieuwbouw en verbouw) en over de vermindering daarvan (bijv. t.g.v. brand, afbraak, verandering van bestemming, onherroepelijk onbewoonbaarverklaring e.d.). Nadien vormden de resultaten van de naar de toestand op 30 juni 1956 gehouden Algemene woningtelling wederom zulk een uitgangspunt.

Beziet men de verschillen tussen de uitkomsten van de tellingen van 1956 en 1960 en de door middel van af- en bijschrijvingen verkregen cijfers voor de data van die tellingen, zoals deze zijn samengebracht voor elk der afzonderlijke provincies in staat 15 dan blijkt, dat de verschillen aanmerkelijk zijn. Dit is uiteraard in nog sterkere mate het geval voor de afzonderlijke gemeenten uit de verschillen waarvan de provinciecijfers zijn samengesteld. In dit opzicht is vrijwel dezelfde situatie te constateren als bij gelegenheid van de telling van 1947 werd vastgesteld bij vergelijking van de resultaten van die telling met de resultaten van de lopende statistiek betreffende de woningvoorraad uitgaande van de uitkomsten van de volkstelling van 1930 1).

Toch is noch bij de telling van 1947, noch bij die van 1956 aanleiding gevonden om naar de geconstateerde verschillen een onderzoek in te stellen.

In 1947 is zulks niet geschied omdat toen het bouwtechnische woningbegrip is gehanteerd, terwijl bij de telling van 1930, waarop de cijfers van de lopende statistiek waren gebaseerd, met het huurrechtelijk woningbegrip was gewerkt. Bovendien waren in 1947 reeds 17 jaren sinds de vorige telling verlopen en kon worden aangenomen dat de geconstateerde afwijkingen mede gevolg waren van fouten in af- en bijschrijvingen, met name gedurende de in deze periode vallende wereldoorlog met vele verwoestingen.

In 1956 is evenmin een onderzoek naar de verschillen ingesteld, omdat toen is uitgegaan van de gedachte, dat aan de uitkomsten van de Algemene woningtelling 1956, uitgevoerd door slechts 3 500 voor het doel geïnstrueerde tellers een grotere betrouwbaarheid mocht worden toegeschreven dan aan die van de Algemene volkstelling van 1947 verbonden woning- en gezinstelling, waaraan door niet minder dan 75 000, bovendien meer nadrukkelijk op de volkstelling geïntruceerde tellers, was medegewerkt. Aangezien voorts op de datum van de Volkstelling 1960 nog slechts vier jaren sedert de Algemene woningtelling 1956 waren verlopen, was het vertrouwen gewettigd, dat de cijfers per 31 mei 1960 volgens de lopende statistiek slechts geringe verschillen zouden opleveren t.o.v. de uitkomsten van de Algemene volkstelling 1960.

Uit de uitkomsten betreffende de woningvoorraad per gemeente op grond van de telling 1960 is echter gebleken, dat de afwijkingen over het algemeen groter zijn dan mocht worden verwacht. Voorts liggen over het algemeen, evenals bij de twee genoemde vorige tellingen, de woningvoorraadcijfers volgens de tellingsuitkomsten lager dan die volgens de lopende statistiek.

De bedoelde verschillen zijn veelal te groot om te kunnen worden verklaard uit het feit, dat bij de telling van 1960 een andere gedragslijn is gevolgd m.b.t. de woningen zonder eigen toegangsdeur, waarin een der delen van de oorspronkelijke bouwtechnische woning door

1) Zie deel A3 van de serie der aan de Algemene volkstelling van 31 mei 1947 gewijde publicaties, pagina 25.

Staat 16. Omvang van de woningvoorraad per provincie

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		Woning- voorraad volgens Woning- en gezins- telling van 31 mei 1947 1)	Saldo vermeer- dering door bij- en afschrij- ving van 31-5-1947 tot 30-6-1956	Berekende woning- voorraad op 30-6-1956 (k2 + k3)	Woning- voorraad volgens Algemene woning- telling van 30 juni 1956	Verschild (k4 - k5)	Saldo vermeer- dering door bij- en afschrij- ving van 30-6-1956 tot 31-5-1960	Berekende woning- voorraad op 31-5-1960 (k5 + k7)	Woning- voorraad volgens Volks- telling van 31 mei 1960	Definitie verschil tussen de tellingen van 1956 en 1960	Merkelijk verschil (k8 - k9 - k10)
Groningen	109 426	15 101	124 527	123 814 +	713	9 119	132 933	131 803	166 +	964	
Friesland	111 779	9 939	121 718	120 878 +	840	9 111	129 989	128 431	116 +	1 442	
Drenthe	54 038	13 625	67 663	68 164 -	501	7 137	75 301	74 281	356 +	664	
Overijssel	133 119	28 505	161 624	161 703 -	79	18 955	180 658	179 925	345 +	388	
Gelderland	206 750	51 955	258 705	259 391 -	686	32 071	291 462	289 214	1 063 +	1 185	
Utrecht	121 463	22 650	144 113	145 582 -	1 469	20 649	166 231	164 867	681 +	683	
Noord-Holland	447 130	66 143	513 273	512 562 +	711	49 442	562 004	558 297 2)	927 +	2 780	
Zuid-Holland	541 142	89 923	631 065	640 756 -	9 691	76 190	716 946	712 702 2)	3 000 +	1 244	
Zeeland	65 094	13 097	78 191	76 710 +	1 481	6 307	83 017	81 437	277 +	1 303	
Noord-Brabant	209 826	61 216	271 042	269 694 +	1 348	41 737	311 431	311 128	393 -	90	
Limburg	117 176	42 286	159 462	162 427 -	2 965	26 325	188 752	185 595	1 852 +	1 305	
IJsselmeerpolders	377	4 371	4 748	4 853 -	105	1 353	6 206	6 005	- +	201	
NETERLAND	2 117 320	418 811	2 536 131	2 546 534 -	10 403	298 396	2 844 930	2 823 685 2)	9 176 +	12 069	

1) Inclusief de zgn. tweede en volgende delen in woningen met deelwoningen.

2) Exclusief Amsterdam en Rotterdam.

de eigenaar wordt bewoond. In zo'n geval zijn thans, in tegenstelling tot in 1956, de afzonderlijke delen niet beschouwd als afzonderlijke woningen zonder eigen toegangsdeur, doch is de gehele bouwtechnische woning geteld als één woning, waarin samenwoning plaatsvindt.

Om enige aanwijzingen te verkrijgen over andere oorzaken, waarvoor de afwijkingen kunnen zijn ontstaan, is een onderzoek ingesteld t.a.v. alle afzonderlijke gemeenten in de provincie Zeeland, waarvoor de uitkomsten het eerst beschikbaar waren. Het bleek daarbij, dat voor 88 van de 101 gemeenten de tellingsuitkomsten lager zijn dan de cijfers volgens de lopende statistiek. Voor deze gemeenten tezamen bedraagt het verschil 1 652. Daartegenover zijn voor de overige 13 gemeenten de tellingsuitkomsten hoger tot een gezamenlijk aantal van 72. Het totale verschil voor de provincie Zeeland bedraagt dus -1 580, waarvan een aantal van 277 is toe te schrijven aan het eerder genoemde verschil in definitie met betrekking tot de woningen zonder eigen toegangsdeur. Er bleef dus nog een verschil van 1 303 te verklaren.

Hierbij behoefde geen rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat woonverblijven buiten de telling zouden zijn gebleven, omdat in dat geval ook de bevolking niet volledig zou zijn geteld. Dit laatste is weinig waarschijnlijk te achten omdat in de gemeenten, vóór de toezending van het volkstellingsmateriaal aan het C.B.S., een zgn. registercontrole is gehouden, d.w.z. dat de vragenlijsten van alle bij de volkstelling getelde personen zijn vergeleken met het persoonskaartenregister (of afdrucken daarvan), waarbij eventuele bij deze vergelijking gebleken omissies in het telmateriaal zijn aangevuld. Daardoor kan de volledigheid van de telling voor wat de bevolking en ook wat het aantal woningen betreft voldoende gewaarborgd worden geacht.

Er blijven voor de verklaring van het eerdergenoemde verschil van ruim 1 300 woningen voor de provincie Zeeland dan nog de volgende mogelijkheden over:

- de woningvoorraad volgens de Algemene woningtelling 1956 en daarmee het uitgangspunt voor de lopende statistiek van de woningvoorraad na deze telling is minder juist geweest dan tot dusverre is aangenomen;
- de door de gemeenten op de formulieren V.04 over de periode 30-6-1956 tot 31-5-1960 verstrekte opgaven betreffende de mutaties in de woningvoorraad zijn niet juist geweest;
- de woningvoorraad is bij de Algemene volkstelling van 31 mei 1960 niet juist vastgesteld.

Bij het onderzoek naar de mate, waarin de te verklaren verschillen met de genoemde mogelijkheden samenhangen, is gebruik gemaakt van de telregisters van de Algemene woningtelling 1956 en van die van de Algemene volkstelling 1960, waarop bij elk van die tellingen in elke gemeente de aangetroffen woonverblijven individueel moesten worden verantwoord.

Daarbij is allereerst een telling gemaakt van het aantal adressen van bewoonde en leegstaande woningen, dat op de telregisters van 1956 voorkwam, doch niet op die van 1960. Dit aantal moest voor elke gemeente overeenkomen met de totale vermindering van de woningvoorraad volgens de formulieren V.04 over de periode tussen de beide tellingen. Voor de provincie Zeeland was laatstbedoelde vermindering echter 575 lager dan de vermindering van de woningvoorraad volgens de telregisters. Van dit aantal van 575 kwamen 149 voor rekening van gemeenten, welke gedurende de desbetreffende periode op de formulieren V.04 in het geheel geen vermindering van de woningvoorraad hebben opgegeven.

Dit verschil van 575 behoeft intussen niet volledig te zijn veroorzaakt door onjuistheden in de maandelijkse opgaven van de gemeenten voor de statistiek van de woningvoorraad. De woningtelling in 1956 heeft immers wel betrekking gehad op de toestand per 30 juni 1956, doch de telling zelf heeft zich toen uitgestrekt over een periode, welke met de grootte van de gemeenten varieerde van 1 tot 3 maanden. In verband hiermee moesten in elke gemeente alle mutaties in de woningvoorraad gedurende de telperiode worden vastgelegd en na afloop daarvan in het telmateriaal verwerkt om het aan het C.B.S. in te zenden materiaal betrekking te doen hebben op de toestand per 30 juni 1956. Gezien het ingewikkeld karakter van deze manipulatie is het niet uitgesloten, dat in het telmateriaal van 1956 vragenlijsten zijn gehandhaafd van woningen, welke per 30 juni 1956 reeds uit de woningvoorraad waren verdwenen, zonder dat deze later nog op een formulier V.04 zijn afgevoerd, terwijl omgekeerd ook vragenlijsten kunnen zijn bijgevoegd van op 30 juni 1956 juist gereedgekomen, doch nog niet bewoonde nieuwe woningen, waarvan een aantal later (nl. op het moment dat zij werden betrokken) nog eens op het formulier V.04 als gereedgekomen woningen zijn opgevoerd. Het geconstateerde verschil van 575 kan dus mede zijn ontstaan door onjuistheden in laatstbedoelde zin. Aangezien het formulier V.04 geen nominatieve opgaven bevat, is niet na te gaan in hoeverre hierbij sprake is geweest van onjuistheden in de algemene woningtelling dan wel in de opgaven voor de lopende woningstatistiek.

Bij een vergelijking van individuele op de telregisters van beide tellingen voorkomende adressen is voorts gebleken, dat bovendien nog op de telregisters van 1960 in totaal 120

adressen voorkomen, welke in 1956 als 240 adressen zijn verantwoord.

Het is op grond van de beschikbare gegevens niet na te gaan of in deze gevallen in 1956 in plaats van samenwoningen van twee huishoudens in één woning ten onrechte twee woningen zijn geteld dan wel of sedert 1956 samenvoegingen van woningen heeft plaatsgevonden, welke niet op het formulier V.04 zijn verantwoord.

Tenslotte is aandacht besteed aan de adressen van de in 1960 getelde bewoonde andere ruimten. Hiervan bleken er 283 in 1956 als woning te zijn geteld. Ook hier is door het feit, dat de opgaven op het formulier V.04 niet nominatief zijn, niet na te gaan of sprake is van onjuistheden in de telling van 1956 dan wel in de lopende statistiek. Verder is nog komen vast te staan, dat in 1960 op de telregisters 113 bewoonde zomerhuizen voorkomen, welke in 1956 als bewoonde woningen zijn geteld.

Het resultaat van het ingestelde onderzoek is als volgt samen te vatten:

Woningvoorraad per 31 mei 1960		
volgens de lopende statistiek	83 017	
volgens de uitkomsten van de volkstelling 1960	<u>81 437</u>	
	Verskil	1 580
definitieverschil W.Z.E.T.	=	277
onjuistheden in de A.W. 1956 en/of		
in de lopende statistiek (575+120+283+113)	=	<u>1 091</u> 1 368
	Onopgelost	212

Van het totale te verklaren verschil van 1 580 woningen blijft dus nog een verschil van 212 onopgelost. Dit laatste hangt samen met de omstandigheid, dat het niet mogelijk is geweest de situatie geheel te overzien. Allereerst omdat zoals reeds is aangegeven, de formulieren V.04 geen nominatieve vergelijking toelaten, doch mede, omdat sedert 1956 wijziging van straatnamen en vernummering van percelen en ook grenswijzigingen hebben plaatsgehad.

Tenslotte zij t.a.v. het overblijvende verschil van 212 nog opgemerkt, dat ook onjuistheden in de telling van 1960 een rol spelen.

Hoewel het gezien het voorgaande niet nodig is geacht om het voor de provincie Zeeland uitgevoerde zeer tijdrovende onderzoek voor de andere provincies te herhalen is in verband met het laatstgestelde voor deze overige provincies wel een onderzoek ingesteld naar de grote in het oog lopende verschillen. De daarbij geconstateerde in de telling van 1960 geslopen onjuistheden zijn uiteraard gecorrigeerd.

Daarmede moeten de cijfers over de omvang van de woningvoorraad zoals deze bij de volkstelling van 1960 zijn vastgesteld worden beschouwd de werkelijkheid dichterbij te benaderen dan de voor die datum door af- en bijschrijving verkregen cijfers, reden waarom voor de lopende statistiek over de jaren na 1960 de cijfers van de volkstelling van 31 mei 1960 wederom als nieuw uitgangspunt zijn genomen.

Aangezien het zoals uit het voorgaande blijkt, voor de gemeentebesturen blijkbaar moeilijk is om met name de vermindering van de woningvoorraad volledig waar te nemen en in vele gevallen onmogelijk om bij de lopende statistiek t.a.v. de vermindering van de woningvoorraad dezelfde eenheden aan te houden als bij de laatstgehouden telling, moet er rekening mede worden gehouden, dat ook voor de jaren na 1960 de lopende woningvoorraad statistiek een lichtelijk te optimistisch beeld van de situatie weergeeft.

2. AARD VAN DE BEWOONDE WONINGEN

Bij de telling van 1960 zijn de bewoonde woningen evenals bij vroegere tellingen wederom onderscheiden naar hun aard. De desbetreffende gegevens zijn opgenomen in tabel 11 van deze publikatie. Een vergelijking van die gegevens met de overeenkomstige welke in 1956 en in 1947 zijn verzameld, is opgenomen in staat 17.

Per 31 mei 1960 bestond blijkens de gegeven cijfers ruim 2 429 000 of 87% van de bewoonde woningen uit woningen uitsluitend gebouwd voor bewoningsdoeleinden, waarvan ruim 21 500 of nog minder dan 1% was bestemd voor speciale categorieën van woningbehoevenden, zoals bejaarden, ongehuwde werkende vrouwen, studenten of dergelijke.

Daarnaast zijn nog ruim 361 000 woningen aangetroffen, welke behalve voor bewoningsdoeleinden mede zijn gebouwd voor de uitoefening van een beroep of bedrijf t.w. ruim 187 000 boerderijen en tuinderswoningen en bijna 174 000 woningen met winkel en/of werkplaats. Laatstgenoemde categorieën van woningen maken resp. 7% en 6% uit van het totale aantal bewoonde woningen.

Staat 17. Bewoonde woningen, naar aard van de woning

	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Gewone woningen (excl. bijz. wooneenh.)			
zonder bedrijf	2 407 840	1) 2 070 426	2) 1 590 096
met bedrijf		76 378	45 376
Bijzondere wooneenheden	21 564	12 793	2)
Bedrijfswoningen			
boerderijen en tuinderswoningen	187 219	198 961	218 853
overige bedrijfswoningen	173 868	161 150	227 923
Totaal bewoonde woningen	2 790 491	2 519 708	2 082 248

- 1) Inclusief 220 buiten de telling gebleven woningen op het terrein van militaire inrichtingen.
- 2) Inclusief 30 899 tweede en volgende delen in woningen met deelwoningen, 1 636 woningen op het terrein van instellingen en inclusief de in 1947 niet afzonderlijk onderscheiden bijzondere wooneenheden.

Neemt men mede de bij vorige tellingen verzamelde gegevens in beschouwing dan blijkt, dat het op het woonadres uitoefenen van een beroep of bedrijf niet beperkt blijft tot de bedrijfswoningen, doch dat ook een aantal gewone woningen - zonder daartoe te zijn verbouwd - voor dat doel worden gebruikt. Het desbetreffende aantal bedroeg in 1947 ruim 45 000 en is opgelopen tot niet minder dan ruim 76 000 in 1956. Het overeenkomstige cijfer is in 1960 - toen slechts op beperkte schaal woninggegevens zijn verzameld - niet vastgesteld.

Voor wat de bijzondere wooneenheden - voor speciale categorieën van woningbehoevendende bestemde - wooneenheden betreft zijn in 1947 nog geen gegevens verzameld. De desbetreffende categorie van woningen bestond toen nl. nog slechts uit een beperkt aantal overwegend voor bejaarden bestemde vooroorlogse hofjeswoningen. Na 1947 is echter in toenemende mate aandacht besteed aan de huisvesting van bejaarden, ongehuwde werkende vrouwen, studenten e.d., zodat bij de tellingen van 1956 en 1960 de bijzondere wooneenheden afzonderlijk zijn onderscheiden. Uit de uitkomsten van de desbetreffende tellingen blijkt, dat het aantal bijzondere wooneenheden dat in 1956 bijna 13 000 bedroeg in de jaren 1956 - 1960 is toegenomen met bijna 9 000 of 70% tot ruim 21 500 per 31 mei 1960.

Voor wat de bedrijfswoningen betreft valt op te merken dat het aantal boeren- en tuinderswoningen is teruggelopen van bijna 219 000 in 1947 tot bijna 199 000 in 1956 en daarna weer verder tot ruim 187 000 in 1960, een ontwikkeling welke parallel loopt met de daling van het aantal bedrijfshoofden in de land- en tuinbouw gedurende dezelfde periode.

Ook het aantal overige bedrijfswoningen vertoont tussen 1947 en 1956 een daling nl. van bijna 228 000 tot ruim 161 000. Na 1956 is echter weer een lichte stijging te constateren tot bijna 174 000 in 1960. Er zij op gewezen, dat de teruggang van het aantal overige bedrijfswoningen tussen 1947 enerzijds en 1956 en 1960 anderzijds niet wijst op een daling van het aantal winkel- en ambachtsbedrijven, doch veeleer uitdrukking is van de voortgaande scheiding tussen wonen en werken, welke ook voor (kleinere) winkel- en ambachtsbedrijven plaats vindt.

Deze voortgaande scheiding blijkt ook duidelijk, indien men de bedrijfswoningen samenvoegt met de gewone woningen gedeeltelijk in gebruik voor beroep of bedrijf. Werd nl. in 1947 het beroep of het bedrijf nog in ruim 490 000 gevallen op het woonadres uitgeoefend, in 1956 was dit cijfer reeds teruggelopen tot 436 000. In hoeverre deze ontwikkeling na 1956 verder voortgang heeft gevonden is op grond van de beschikbare gegevens niet vast te stellen.

In staat 18 is nog een overzicht opgenomen van de procentuele verdeling van het aantal bewoonde woningen naar de aard van de woning per provincie op 31 mei 1960. Het percentage gewone woningen blijkt te variëren van 68,9 voor de IJsselmeerpolders tot niet minder dan 92,5 voor de provincie Zuid-Holland. Neemt men mede de afzonderlijk vermelde bijzondere wooneenheden in aanmerking dan worden de uitersten gevormd door dezelfde regionale eenheden

Staat 18. Bewoonde woningen per provincie naar aard van de woning, 31 mei 1960

	Gewone woningen (excl. bijzondere wooneenheden)	Bijzondere wooneenheden	Bedrijfswoningen		Totaal
			boerderijen en tuinderswoningen	overige	
			%		
Groningen	83,3	1,5	7,6	7,6	100
Friesland	77,5	1,1	13,2	8,2	100
Drenthe	72,5	0,7	19,9	6,9	100
Overijssel	79,8	0,6	12,9	6,7	100
Gelderland	80,2	0,6	12,3	6,9	100
Utrecht	88,6	1,1	3,9	6,4	100
Noord-Holland ...	91,1	1,1	2,5	5,3	100
Zuid-Holland	92,5	0,7	2,1	4,7	100
Zeeland	83,3	0,3	7,9	8,5	100
Noord-Brabant ...	82,4	0,4	9,8	7,4	100
Limburg	83,7	0,3	7,9	8,1	100
IJsselmeerpolders	68,9	0,0	29,3	1,8	100
NEDERLAND	86,3	0,8	6,7	6,2	100

en wel met resp. 68,9% en 93,2%. De percentages bijzondere wooneenheden zijn nl. over de gehele linie zo gering, dat zij de onderlinge verhoudingen tussen de provincies nauwelijks beïnvloeden. Beschouwt men echter deze bijzondere categorie van woningen afzonderlijk dan blijkt het percentage daarvan tussen de provincies onderling nog duidelijk te verschillen. Deze verschillen worden door verschillende oorzaken bepaald. In de eerste plaats is het overgrote deel der bijzondere wooneenheden bestemd voor bejaarden en het ligt dus voor de hand dat de desbetreffende woningen frequenter zullen voorkomen in provincies met een "ouderbevolking en minder frequent in die met een "jongere". Voorts denke men aan het feit, dat de vooroorlogse, overwegend in hofjes voorkomende bejaardenwoningen sterk plaatselijk zijn geconcentreerd (bijv. Amsterdam, 's-Gravenhage, Utrecht, Leiden). Bijzondere wooneenheden voor studenten zijn weer geconcentreerd in de Universiteitssteden en de steden met een hogeschool, terwijl woningen voor andere speciale categorieën van woningbehoevendende vrijwel uitsluitend worden aangetroffen in de grotere bevolkingsconcentraties. In dit licht gezien is het niet verwonderlijk, dat de hoogste percentages worden aangetroffen in de drie noordelijke en in de drie westelijke provincies, dat de provincies Overijssel en Gelderland een tussenpositie innemen en dat tenslotte de laagste percentages zijn te vinden in de drie Zuidelijke provincies en de gezamenlijke IJsselmeerpolders.

Met betrekking tot de bedrijfswoningen treden grote verschillen aan de dag. Hun aantal is het grootst in de agrarische en nog slechts weinig geurbaniseerde gebieden van ons land (Friesland, Drenthe, Gelderland en de IJsselmeerpolders) en het kleinste in de sterk geurbaniseerde gebieden met een veel minder agrarisch karakter (Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht). Een en ander nietuitsluitend vanwege het feit, dat in de agrarische gebieden hoge percentages boerderijen en tuinderswoningen voorkomen, doch mede, omdat in de geurbaniseerde gebieden de scheiding tussen wonen en werken ook buiten de agrarische sector verder is voortgeschreden dan in de meer agrarische gebieden. De cijfers van staat 18 spreken in dit verband voor zichzelf.

3. ONBEWOONDE WONINGEN

Zoals reeds onder punt 1 van dit hoofdstuk tot uitdrukking is gekomen is de leegstand van woningen in Nederland opgelopen van 14 000 in 1947 tot ruim 23 000 in 1960, hetgeen zoals daarbij is opgemerkt o.m. verband houdt met de geleidelijke teruggang van de woningnood

tussen de genoemde jaren. Men dient in dit verband n.l. te bedenken, dat voor het goed functioneren van de woningmarkt - d.w.z. voor het opvangen van de regelmatige aanwas van de woningbehoefte en voor het doorstromen van woningbehoevenden naar woningen welke zoveel mogelijk aan hun wensen en mogelijkheden zijn aangepast - een zekere reserve aan leegstaande woningen op die markt aanwezig moet zijn.

In 1947 was deze reserve nog slechts uitermate gering. Laat men de ruim 7 100 toen leegstaande woningen, welke onbewoond waren vanwege oorlogsbeschadigingen buiten beschouwing, dan bedroeg de leegstand in dat jaar slechts 6 500 woningen of 3 per 1 000 van de totale woningvoorraad. In 1956 was dit cijfer reeds opgelopen tot 6 per 1 000 en in 1960 tot 8. Deze cijfers, hoewel duidelijk toenemend gedurende de in beschouwing genomen jaren, zijn echter nog te laag om een goed functioneren van de woningmarkt te garanderen. In het algemeen wordt n.l. aangenomen, dat daartoe in landelijke gebieden met overwegend door de eigenaar bewoonde woningen een reserve van rond 1% aanwezig moet zijn tegen in stedelijke gebieden met overwegend huurwoningen een reserve van ruim 2%, hetgeen neerkomt op een landelijke reserve van 1½%.

Bezie men in dit licht de promille cijfers voor de afzonderlijke provincies, vermeld in de laatste twee kolommen van staat 19 dan valt te constateren, dat in 1956 zowel als in 1960 ook voor de afzonderlijke provincies de leegstand nog beneden het gewenste niveau blijft.

Staat 19. Leegstaande woningen, per provincie naar reden van leegstand 1)

	Woningen welke reeds bewoond zijn geweest				Woningen welke nimmer bewoond zijn geweest		Totaal			
	niet bewoond wegens ongeschiktheid voor bewoning		niet bewoond om andere redenen		absoluut		per 1 000 van de woningvoorraad			
	1960	1956	1960	1956	1960	1956	1960	1956	1960	1956
Groningen	237	150	1 092	420	96	60	1 425	630	11	5
Friesland	514	360	1 331	780	42	30	1 887	1 170	15	10
Drenthe	109	-	382	360	13	-	504	360	7	5
Overijssel	171	60	931	600	81	150	1 183	810	7	5
Gelderland	241	210	1 489	960	267	90	1 997	1 260	7	5
Utrecht	150	120	915	720	77	30	1 142	870	7	6
Noord-Holland ...	338	300	3 794	1 680	659	210	4 791	2 190	9	4
Zuid-Holland	707	570	3 973	2 640	696	630	5 376	3 840	8	6
Zeeland	342	210	1 050	570	26	60	1 418	840	17	11
Noord-Brabant ...	302	120	1 490	840	200	90	1 992	1 050	6	4
Limburg	156	210	1 110	630	160	120	1 426	960	8	6
IJsselmeerpolders	-	-	66	150	-	-	66	150	11	32
NEDERLAND	3 267	2 310	17 623	10 350	2 317	1 470	23 207	14 130	8	6

1) Schatting op basis van een steekproef van 1 op 30

Het gunstigste liggen de verhoudingen in dit opzicht reeds in 1956 voor de provincies Friesland en Zeeland en voor de IJsselmeerpolders, overwegend agrarische gebieden welke in 1960 hun gunstige positie blijken te hebben gehandhaafd of zelfs verbeterd en waaraan voor dat jaar ook nog de provincie Groningen blijkt te zijn toegevoegd. Het meest ongunstig blijken de verhoudingen te liggen voor de provincies Noord-Brabant en Limburg en voor de meest verstedelijkte provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en ook Utrecht. In de positie van deze provincies is van 1956 op 1960 weinig wijziging gekomen.

Voor het beoordelen van de toereikendheid van de woningreserve is behalve de totale omvang van de leegstand, de reden van de leegstand mede van doorslaggevende betekenis. Vandaar dat in 1956 toen de leegstand t.o.v. 1947 verhoudingsgewijs reeds was verdubbeld, aan de telling

een steekproefonderzoek naar de reden van de leegstand is gekoppeld. Het desbetreffende onderzoek heeft zich toen uitgestrekt tot 1 op 30 van de leegstaande woningen. In 1960 is nog verder gegaan en is voor alle leegstaande woningen naar de reden van de leegstand geïnformeerd.

Uit de eveneens in staat 19 opgenomen verantwoording van deze gegevens blijkt, dat voor Nederland als geheel in 1956 zowel als in 1960 ca. 15% van de leegstaande woningen niet werd bewoond wegens ongeschiktheid voor het doel (overwegend nog niet door onherroepelijke onbewoonbaarverklaring van de woningvoorraad afgevoerde krotten). Het spreekt vanzelf, dat deze woningen bij het beoordelen van de omvang van de woningreserve eigenlijk buiten beschouwing moeten worden gelaten. De bruikbare reserve daalt daarmee voor beide jaren en voor alle

Staat 20. Leegstaande woningen, naar reden van leegstand, in verband met duur van leegstand, bouwjaar en jaarhuur (waarde) van de woning, 31 mei 1960

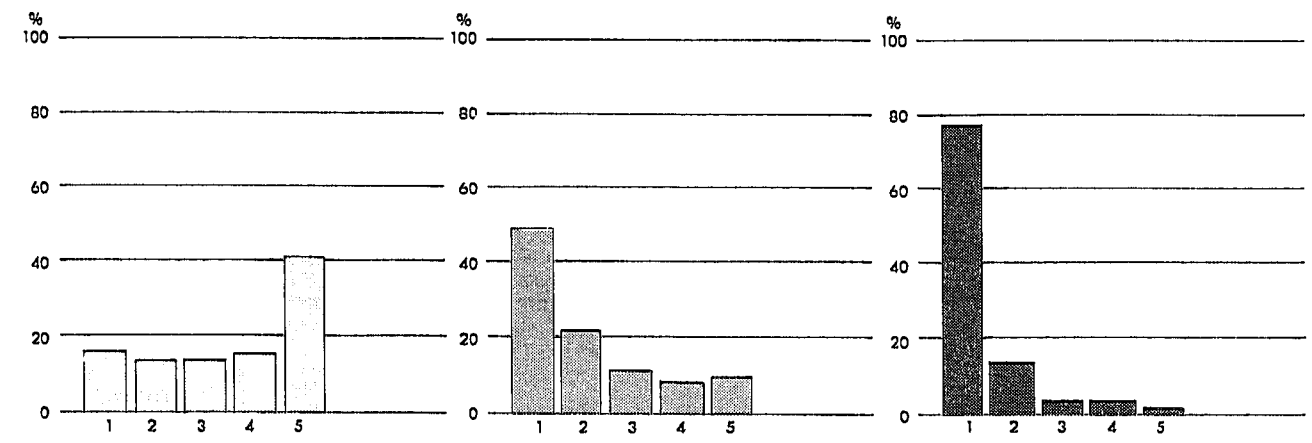
	Woningen, welke reeds bewoond zijn geweest				Woningen welke nimmer bewoond zijn geweest		Totaal	
	niet bewoond wegens ongeschiktheid voor bewoning		niet bewoond om andere redenen		abs.		in %	
	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %
Duur van de leegstand								
1 maand of korter	543	16,6	8 659	49,1	1 784	77,0	10 986	47,3
Langer dan 1 t/m 3 maanden	441	13,5	3 884	22,1	333	14,4	4 658	20,1
Langer dan 3 t/m 6 maanden	453	13,9	2 025	11,5	82	3,5	2 560	11,0
Langer dan 6 t/m 12 maanden	506	15,5	1 429	8,1	79	3,4	2 014	8,7
Langer dan 1 jaar	1 324	40,5	1 626	9,2	39	1,7	2 989	12,9
Totaal	3 267	100,0	17 623	100,0	2 317	100,0	23 207	100,0
Bouwjaar								
Voor 1906	2 847	87,1	7 183	40,8	-	-	10 030	43,2
1906 - 1918	267	8,2	2 583	14,7	-	-	2 850	12,3
1919 - 1930	93	2,8	2 754	15,6	-	-	2 847	12,3
1931 - 1945	41	1,3	1 767	10,0	-	-	1 808	7,8
1946 - 1955	17	0,5	1 909	10,8	-	-	1 926	8,3
1956 en later	2	0,1	1 427	8,1	2 317	100,0	3 746	16,1
Totaal	3 267	100,0	17 623	100,0	2 317	100,0	23 207	100,0
Huur (waarde) per jaar 1)								
< 208	2 258	69,6	1 866	11,2	2	0,1	4 126	18,5
208 - < 400	669	20,6	4 258	25,5	5	0,2	4 932	22,2
400 - < 600	211	6,5	4 503	27,0	130	5,6	4 844	21,8
600 - < 800	69	2,1	3 091	18,5	433	18,7	3 593	16,1
800 - < 1 000	21	0,6	1 326	7,9	772	33,3	2 119	9,5
1 000 - < 1 200	6	0,2	595	3,6	336	14,5	937	4,2
1 200 en meer	12	0,4	1 060	6,3	639	27,6	1 711	7,7
Totaal	3 246	100,0	16 699	100,0	2 317	100,0	22 262	100,0

1) Uitsluitend voor gewone woningen zonder bedrijf en exclusief 21 woningen waarvoor de huurwaarde niet bekend is.

4. Percentage leegstaande woningen naar reden van de leegstand, 31 mei 1960

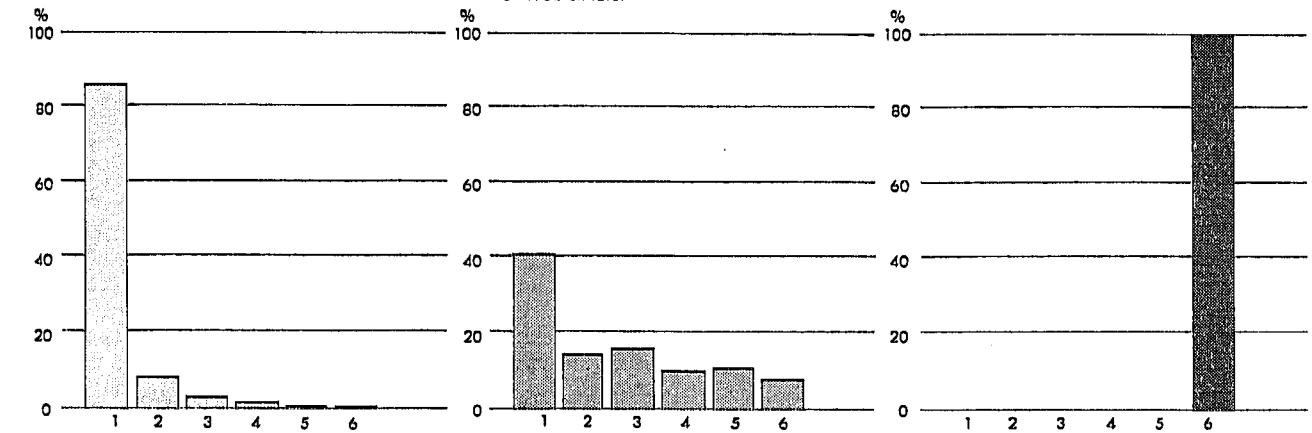
A. Naar de duur van de leegstand

- 1 = één maand of korter
- 2 = langer dan 1 t/m 3 maanden
- 3 = langer dan 3 t/m 6 maanden
- 4 = langer dan 6 t/m 12 maanden
- 5 = langer dan 1 jaar

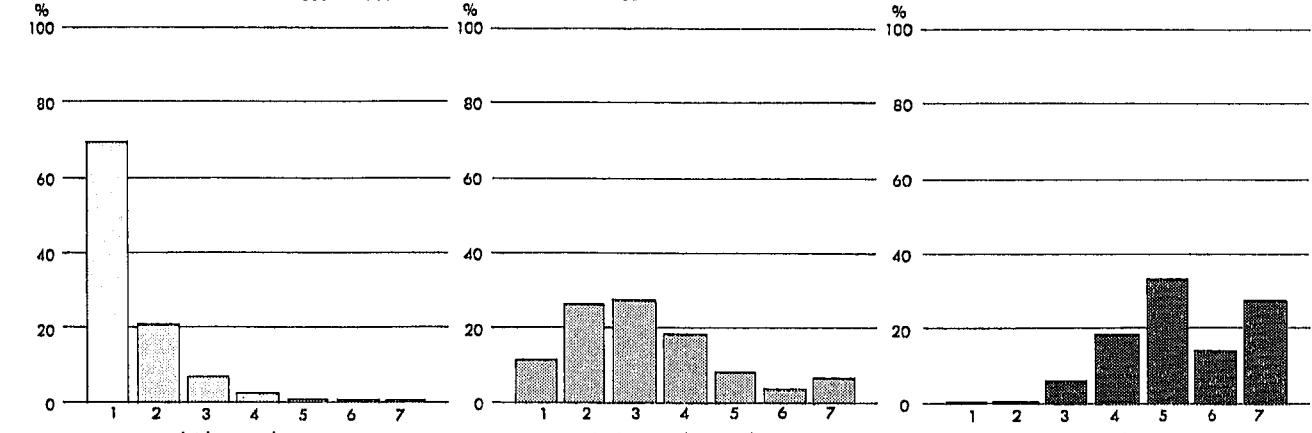
B. Naar het bouwjaar van de leegstaande woningen

- 1 = voor 1906
- 2 = 1906-1918
- 3 = 1919-1930
- 4 = 1931-1945
- 5 = 1946-1955
- 6 = 1956 en later

C. Naar de jaarhuur (waarde) van de leegstaande woningen

- 1 = < f 208
- 2 = f 208 - < f 400
- 3 = f 400 - < f 600
- 4 = f 600 - < f 800
- 5 = f 800 - < f 1000
- 6 = f 1000 - < f 1200
- 7 = f 1200 en meer

niet bewoond wegens ongeschiktheid voor bewoning

niet bewoond om andere reden of vroeger bewoond geweest

nog nimmer bewoond geweest

provincies beneden het in de laatste 2 kolommen van staat 18 aangegeven niveau. Na deze correctie blijven nog slechts de cijfers van 1960 voor de provincies Friesland en Zeeland en die voor de IJsselmeerpolders boven de 1%, waarmee voor die gebieden zou mogen worden aangenomen, dat de woningnood in 1960 vrijwel zou zijn achterhaald.

Voor de overige leegstaande woningen is in staat 19 nog een onderscheid aangehouden in woningen welke reeds bewoond zijn geweest en woningen welke nog nimmer bewoond zijn geweest. De desbetreffende aantallen bedragen voor Nederland als geheel in 1956 ruim 10 300 tegen bijna 1 500 en in 1960 ruim 17 600 tegen ruim 2 300. De categorie van de nog nimmer bewoond zijnde woningen is niet alleen voor Nederland als geheel doch ook voor alle provincies in beide jaren het kleinst, vanzelfsprekend omdat het aantal gereedgekomen woningen in verhouding tot de woningvoorraad slechts gering is en deze woningen na het gereedkomen in het algemeen zeer snel van de hand gaan. Bovendien komen onder de bewoond geweest zijnde woningen vele gevallen van langdurige leegstand voor bijv. vanwege verbouwing, erfeniskwesties, moeilijkheden met verkoop, verhuur en derg.

Voor een diepergaande analyse van de leegstand van woningen zijn bij het aan de telling van 1960 gekoppelde onderzoek ook gegevens verzameld omtrent de duur van de leegstand, het bouwjaar van de leegstaande woningen en de huur (waarde) daarvan. Een overzicht van deze gegevens elk in verband met de zojuist besproken reden van de leegstand is opgenomen in staat 20 en weergegeven in grafiek 4.

Beziat men eerst de gegevens voor woningen welke ongeschikt zijn voor bewoning dan verwondert het niet dat 56% van die woningen reeds langer dan een half jaar onbewoond is, dat 87% is gebouwd voor 1906 en dat ruim 90% een huur (waarde) heeft van minder dan f 400,- per jaar. Deze cijfers bevestigen nl. slechts de voor deze woningen opgegeven reden van de leegstand.

Uit het feit, dat ruim 56% van de voor bewoning ongeschikte woningen langer dan 6 maanden leegstaat en ruim 40% reeds langer dan een jaar, valt af te leiden dat tussen de ontruiming van de woning en de afbraak daarvan nog geruime tijd verloopt. Men bedenke in dit verband echter, dat het hier veelal bij onteigeningen betrokken woningen van particuliere eigenaren betreft.

Tenslotte zij nog aandacht gevestigd op het feit, dat onder de voor bewoning ongeschikte woningen nog bijna 2% voorkomt dat gebouwd is na 1930 en bijna 10% met een huur (waarde) van f 400,- of meer per jaar. Dit hangt samen met de omstandigheid, dat ongeschiktheid voor bewoning behalve door verkrotting ook kan worden veroorzaakt door bouwtechnische gebreken, mijschade, brand, overstroming e.d.

Van de woningen, welke leegstaan zonder nog ooit bewoond te zijn geweest blijkt uit staat 20 dat 77% nog slechts een maand of korter leegstaat, dat de desbetreffende woningen alle zijn gebouwd in 1956 of later en dat 52% een huur (waarde) heeft tussen f 600,- en f 1 000,- per jaar.

Dat van de behandelde categorie van woningen 77% een maand of korter leegstaat behoeft niet te verwonderen wanneer men bedenkt, dat na het gereedkomen van een woning alvorens deze wordt betrokken nog enige tijd wordt besteed voor het inrichten daarvan. Doordat soms ook nog tijd is gemoeid met het afgeven van de bewoningsvergunning dan wel met de formaliteiten voor de verkoop, loopt de tijd tussen het gereedkomen en het betrekken van woningen nog wel eens verder uit dan een maand. Voor ruim 5% loopt deze tijd echter uit tot 6 maanden of langer en het spreekt vanzelf, dat in die gevallen aan bijzondere omstandigheden moet worden gedacht, zoals bijv. moeilijkheden bij de verkoop of de verhuur van nieuwe woningen door verkeerde ligging, te hoge prijzen of derg. Dat dit laatste een rol speelt is af te leiden uit het feit, dat het percentage langer dan een half jaar leegstaande nieuwe woningen onder die met een jaarhuur (waarde) van f 1 200 of meer ruim 8% bedroeg, tegen slechts 4% onder die met een lagere jaarhuur (waarde).

De leegstaande oude woningen, welke niet zijn aangeduid als ongeschikt voor bewoning nemen tussen de zojuist behandelde categorieën leegstaande woningen een tussenpositie in. De korte leegstand is hoger dan bij de ongeschikte woningen en lager dan bij de nieuwe terwijl voor de langdurige leegstand het omgekeerde geldt. Voorts blijken deze woningen van recentere datum te zijn dan de ongeschikte, doch van een vroegere datum dan de nog nimmer bewoond geweest zijnde, terwijl de huren hoger zijn dan die van de eerstgenoemde en lager dan die van de laatstgenoemde leegstaande woningen. Deze afwijkingen spreken in het licht van het voorgaande voor zichzelf.

4. NIET TOT DE WONINGVOORRAAD BEHORENDE BEWOONDE VERBLIJVEN

Naast de in vorige paragrafen besproken tot de woningvoorraad behorende eenheden zijn bij

de volkstelling van 1960 ook geteld alle overige ruimten, waarin op het moment van de telling tot de Nederlandse bevolking behorende personen hun werkelijke woonplaats hadden. Een overzicht van deze niet tot de woningvoorraad behorende bewoonde verblijven is opgenomen in staat 21, waaraan voor vergelijkingsdoeleinden de overeenkomstige gegevens volgens de tellingen van 1956 en 1947 zijn toegevoegd.

Staat 21. Niet tot de woningvoorraad behorende bewoonde verblijven, naar aard van het verblijf

	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Mobiele woonverblijven			
Woonschepen	7 049	5 469	2 212
Varende schepen	11 374	.	4 526
Rijdende woonwagens	5 418	.	697
Totaal	23 841	.	7 435
Collectieve woonverblijven			
Hotels, pensions e.d.	5 259	4 738	2 112
Gestichtsgebouwen	892	3 316	3 732
Totaal	6 151	8 054	5 844
Overige bewoonde verblijven			
Zomerhuizen	2 276	1 899	2 373
Onbewoonbaar verklaarde woningen	5 565	7 033	10 360
Overige	16 465	17 485	
Totaal	24 306	26 417	12 733
ALGEMEEN TOTAAL	54 298		26 012

Het totaal van de bewoonde niet tot de woningvoorraad behorende verblijven bedroeg in 1960 ruim 54 000, d.w.z. ruim tweemaal meer dan dat in 1947, toen ruim 26 000 van deze verblijven zijn geteld.

Gaat men na waardoor deze toeneming is veroorzaakt dan blijkt allereerst dat het aantal mobiele woonverblijven aanmerkelijk is toegenomen en wel van 7 435 in 1947 tot niet minder dan 23 841 in 1960. Voor de woonschepen hangt de toeneming ongetwijfeld samen met de druk van de woningnood, doch voor de varende schepen en voor de woonwagens moet veeleer worden gedacht aan het feit, dat het herstel van het door oorlogshandelingen uitgedunde bestand aan binnenschepen en woonwagens in 1947 nog maar nauwelijks was begonnen.

Ook de toeneming van het aantal onder de collectieve woonverblijven gerangschikte hotels, pensions e.d. moet gedeeltelijk worden gezien in het licht van het naoorlogse herstel, doch hieraan is ongetwijfeld mede het toenemende naoorlogse toerisme debet. Voor de gebouwen van instellingen en tehuizen is tussen 1947 en 1956 een langzame daling te constateren. De sterke daling tussen 1956 en 1960 wordt echter veroorzaakt door een verschil in teltechniek. In 1947 en 1956 zijn nl. bij de telling van de bevolking in instellingen en tehuizen de afzonderlijke vestigingen als uitgangspunt genomen, terwijl in 1960 de instellingen zelf als basis zijn geïntroduceerd. Daarmede geven de cijfers van 1947 en 1956 het aantal bewoonde gebouwen en het cijfer van 1960 eigenlijk slechts het aantal instellingen. Neemt men dit in aanmerking, dan is het totale aantal collectieve woonverblijven tussen 1956 en 1960 waarschijnlijk nog in lichte mate gestegen.

Voor wat de overige bewoonde verblijven aangaat is vooral tussen 1947 en 1956 een sterke stijging te constateren, een stijging nl. van bijna 13 000 tot ruim 26 000, welke uiteraard evenals de stijging van het aantal woonschepen samenhangt met de na 1947 nog sterk toegenomen druk van de woningnood. Het dalen van het desbetreffende cijfer na 1956 tot het niveau van ruim 24 000 in 1960 wijst in de richting van een afnemende woningschaarste na 1956.

Belangrijker dan deze cijfers zijn uiteraard die betreffende de bezetting van de bovenverantwoorde bewoonde verblijven. Daarop zal dan ook nader worden teruggekomen in Hoofdstuk V van deze publikatie.

Hoofdstuk V. Huisvesting

Nadat in Hoofdstuk III gegevens over de grootte en samenstelling van de huishoudens aan de orde zijn gesteld en in Hoofdstuk IV gegevens over de omvang en de samenstelling van de woningvoorraad, zullen in dit Hoofdstuk de gegevens betreffende deze onderwerpen in hun onderlinge relatie worden gezien. Daarmede wordt een beeld verkregen van de huisvestingssituatie in ons land. Voor de beschouwingen hebben als basis gediend de in de tabellen 12 t/m 23 van deze publikatie samengebrachte absolute cijfers. Overigens zijn in de staten tussen de tekst evenals in de vorige hoofdstukken weer vergelijkende cijfers opgenomen betreffende tellingen van 1956 en 1947, waardoor in kort bestek tevens een inzicht wordt verkregen in de ontwikkeling van de huisvestingssituatie gedurende de naoorlogse jaren.

1. BEZETTING VAN DE WONINGVOORRAAD

Blijkens de uitkomsten van de volkstelling bedroeg de gemiddelde woningbezetting (d.w.z. het gemiddelde aantal personen per bewoonde woning) op 31 mei 1960 voor Nederland als geheel 3,93. Beziet men de in staat 22 opgenomen overeenkomstige cijfers voor de afzonderlijke provincies dan blijkt, dat er tussen de provincies in dit opzicht grote verschillen bestaan.

Staat 22. Gemiddeld aantal personen per bewoonde woning (gemiddelde woningbezetting).

	Gemiddelde woningbezetting			Ontwikkeling van de gemiddelde woningbezetting (1947 = 100)	
	1960	1956	1947	1960	1956
Groningen	3,53	3,65	4,03	87,6	90,6
Friesland	3,64	3,76	4,04	90,0	93,1
Drenthe	4,05	4,23	4,86	83,4	87,0
Overijssel	4,19	4,39	4,77	87,8	92,0
Gelderland	4,22	4,40	4,88	86,5	90,2
Utrecht	3,97	4,15	4,44	89,4	93,5
Noord-Holland ..	3,59	3,74	3,92	91,6	95,4
Zuid-Holland ...	3,70	3,92	4,26	86,9	92,0
Zeeland	3,43	3,56	4,06	84,5	87,6
Noord-Brabant ..	4,58	4,90	5,41	84,7	90,6
Limburg	4,56	4,84	5,81	78,5	83,3
N.O.P.	4,81	4,76	3,85	124,9	123,6
Z.IJ.P.	3,81	3,88	-	-	-
NEDERLAND	3,93	4,11	4,47	87,9	91,9

De hoogste cijfers worden aangetroffen in de provincies Noord-Brabant en Limburg nl. resp. 4,58 en 4,56, de laagste in de provincie Zeeland waar de gemiddelde woningbezetting slechts 3,43 bedraagt en in de provincies Groningen en Noord-Holland met resp. 3,53 en 3,59.

Het ligt natuurlijk voor de hand dat - bij een redelijke woningvoorziening - de gemiddelde woningbezetting vrijwel parallel zal lopen met de gemiddelde grootte der huishoudens. Dit blijkt voor Nederland en de provincies ook duidelijk het geval te zijn. Vergelijkt men nl. de cijfers van staat 22 met die van de in Hoofdstuk III opgenomen staat 12 dan komt naar voren, dat van welke huishouden definitie men ook uitgaat, de beide gemiddelden zich op ongeveer gelijk niveau bevinden en voorts, dat voor alle provincies de afwijkingen van het Rijksgemiddelde in precies dezelfde richting gaan. De verschillen in gemiddelde woningbezetting blijken dus vrijwel volledig te kunnen worden verklaard uit verschillen in de grootte der huishoudens.

Bepaalt men zich tot de vergelijking met de eveneens in staat 22 opgenomen gegevens voor 1956 en 1947 dan ziet men duidelijk dat de gemiddelde woningbezetting sedert 1947 aanmerkelijk is teruggelopen. Voor Nederland als geheel is deze gedaald van 4,47 in 1947 tot 4,11 in 1956 en 3,93 in 1960 d.w.z. een teruggang over de gehele periode met 0,54 of ruim 12%. Vergelijkt men deze teruggang met die van de gemiddelde grootte der huishoudens zoals die is

opgenomen in de in Hoofdstuk III voorkomende staat 14 dan komt naar voren, dat de gemiddelde woningbezetting sneller is teruggelopen dan de gemiddelde grootte van de huishoudens. Deze laatste is nl. verminderd van 4,04 in 1947 tot 3,93 in 1956 en 3,84 in 1960 d.w.z. een teruggang over de gehele periode met slechts 0,20 of ruim 5%.

De vermindering van de gemiddelde woningbezetting gedurende de periode 1947-1960 is dus slechts voor minder dan de helft te verklaren uit de teruggang van de gemiddelde huishoudensgrootte. De verdere vermindering moet op rekening worden geschreven van de verbetering van de huisvestingssituatie (minder inwonende huishoudens).

Uit een vergelijking van de cijfers voor de afzonderlijke provincies is af te leiden, dat de gemiddelde woningbezetting sedert 1947 in alle provincies is gedaald, zij het in onderling zeer verschillende mate. De sterkste daling vertoont de provincie Limburg waar de gemiddelde woningbezetting terugliep van 5,81 in 1947 tot 4,56 in 1960. De geringste daling valt waar te nemen in de provincies Noord-Holland (3,92 in 1947 tot 3,59 in 1960), Utrecht (4,44 in 1947 tot 3,97 in 1960) en Friesland (4,04 in 1947 tot 3,64 in 1960). De in staat 22 in de laatste 2 kolommen opgenomen indices spreken in dit verband voor zichzelf. Werd in 1947 in de provincie Noord-Holland met een gemiddelde woningbezetting van 3,92 het laagste cijfer aangetroffen, in 1960 blijkt de provincie Zeeland met een gemiddelde woningbezetting van 3,43 het laagste cijfer te vertonen. Overigens valt er voor wat betreft de interprovinciale verschillen in de loop van de tijd een duidelijke tendens tot nivellering waar te nemen. In 1947 vertoonde de provincie Limburg met een gemiddelde van 5,81 nog een afwijking t.o.v. het Rijksgemiddelde van 1,34 terwijl in 1960 de grootste afwijking van dit gemiddelde in de provincie Noord-Brabant met een cijfer van 4,58 nog slechts 0,65 bedroeg.

Ten aanzien van de Noordoostpolder is duidelijk sprake van een bijzondere situatie. Dat de gemiddelde woningbezetting daar belangrijk hoger is dan het Rijksgemiddelde is hoofdzakelijk toe te schrijven aan het feit, dat zich in de polder nog slechts overwegend jongere gezinnen hadden gevestigd, waarvan de kinderen het gezin nog niet hebben verlaten. De sterke stijging van de gemiddelde woningbezetting in de Noordoostpolder hangt samen met de gezinsuitbreiding van de aldaar wonende jonge gezinnen gedurende de periode 1947-1956.

De gemiddelde woningbezetting geeft geen inzicht in de ruimte die de bevolking binnen de woning ter beschikking heeft. Een indicatie daarvoor is het gemiddeld aantal personen per vertrek. Gaat men voor de berekening van dit gemiddelde uit van het aantal personen in woningen enerzijds en het aantal vertrekken ter beschikking anderzijds dan bedroeg het gemiddeld aantal personen per vertrek op 31 mei 1960 voor Nederland als geheel 0,76 hetgeen inhoudt, dat voor elke 76 personen gemiddeld 100 vertrekken ter beschikking staan.

Staat 23. Gemiddeld aantal personen per vertrek, per provincie

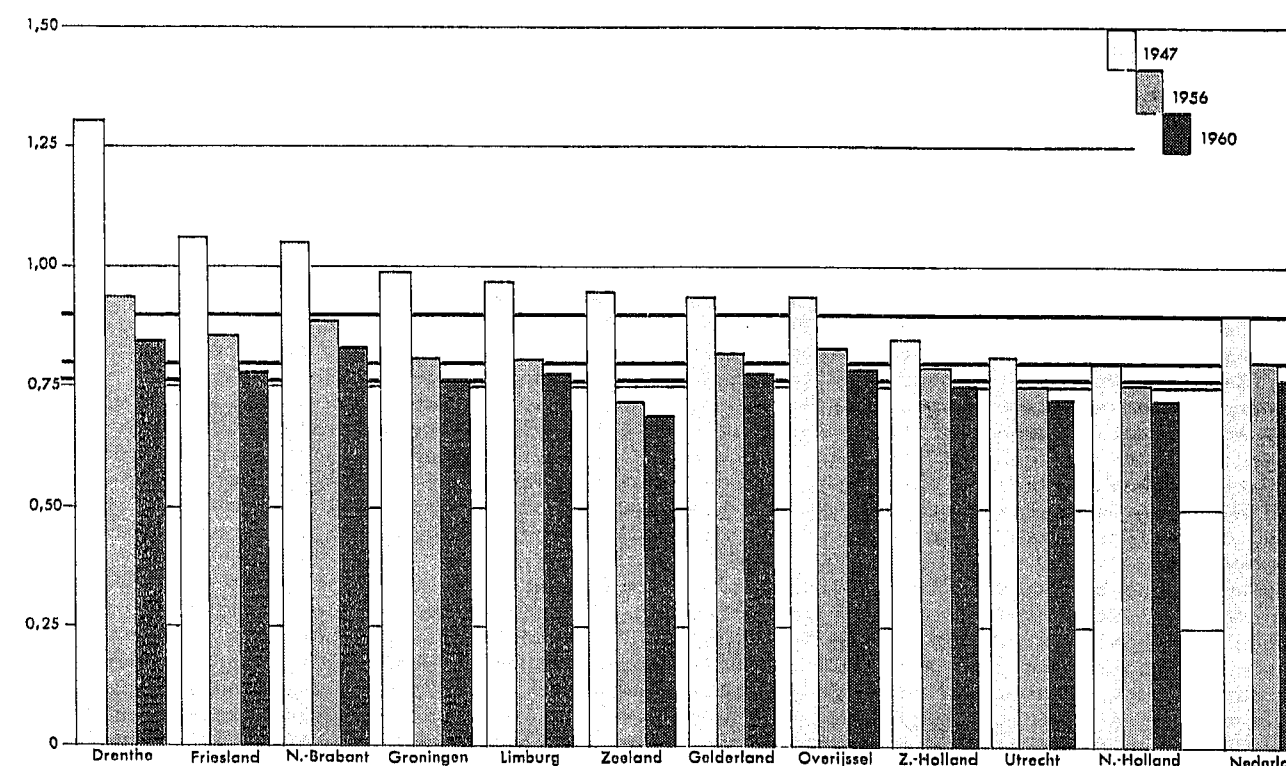
	Gemiddeld aantal personen per vertrek			Ontwikkeling van de woondichtheid (1947 = 100)	
	1960	1956	1947	1960	1956
Groningen	0,76	0,81	0,99	0,77	0,82
Friesland	0,78	0,86	1,06	0,74	0,81
Drenthe	0,85	0,94	1,31	0,65	0,72
Overijssel	0,79	0,83	0,94	0,84	0,88
Gelderland	0,78	0,82	0,94	0,83	0,87
Utrecht	0,72	0,75	0,81	0,89	0,93
Noord-Holland ..	0,72	0,75	0,80	0,90	0,94
Zuid-Holland ...	0,75	0,79	0,85	0,88	0,93
Zeeland	0,69	0,72	0,95	0,73	0,76
Noord-Brabant ..	0,83	0,89	1,05	0,79	0,85
Limburg	0,78	0,81	0,97	0,80	0,84
N.O.P.	0,80	0,78	0,63	1,27	1,24
Z.I.J.P.	0,55	0,62	-	-	-
NEDERLAND	0,76	0,80	0,90	0,80	0,89

Men dient er bij de beoordeling van dit cijfer rekening mee te houden dat bij het vaststellen van het aantal ter beschikking staande vertrekken weliswaar de vertrekken in leegstaande woningen zowel als de vertrekken die in bewoonde woningen geheel in gebruik zijn voor beroeps- en bedrijfsdoeleinden buiten beschouwing zijn gelaten, doch dat daartegenover in de ter beschikking staande vertrekken alle keukens zijn begrepen en voorts de gemeenschappelijk gebruikte vertrekken (incl. keukens) dubbel zijn geteld. Daarmede geeft het vermelde cijfer dus een wat te optimistisch beeld. Correctie van het cijfer voor de laatstgenoemde factoren is op grond van de tellingsuitkomsten niet mogelijk, doch een globale schatting wijst uit, dat het aantal vertrekken dat de Nederlandse bevolking ter beschikking heeft, bij buiten beschouwinglating van de keukens als vertrek, gemiddeld per persoon tenminste 1 bedraagt.

Beziet men het gemiddeld aantal personen per vertrek, ook wel aangeduid als woondichtheid, op grond van de gegevens van staat 23 voor de afzonderlijke provincies dan blijken wederom duidelijk verschillen. (Zie ook grafiek 5.)

De hoogste woondichtheden worden in 1960 aangetroffen in de provincies Drenthe met gemiddeld 0,85 personen per vertrek en Noord-Brabant met 0,83, de laagste in de provincies Zeeland met 0,69 en Noord-Holland en Utrecht met elk 0,72 personen per vertrek.

5. Gemiddeld aantal personen per vertrek, per provincie

De provincies Zuid-Holland en Groningen nemen met resp. 0,75 en 0,76 personen per vertrek een tussenpositie in. De geconstateerde verschillen zijn hoofdzakelijk terug te voeren tot twee factoren t.w. enerzijds de grootte der huishoudens, anderzijds de grootte van de ter beschikking staande woningen. Vandaar, dat bijv. in de provincie Limburg waar traditioneel grotere woningen worden gebouwd dan in de provincie Noord-Brabant de woondichtheid veel lager is dan in Noord-Brabant, terwijl de grootte van de huishoudens elkaar in beide provincies niet veel ontloopt. Zo spreekt ook het cijfer van 0,85 voor de provincie Drenthe met veel kleine woningen en een huishoudengrootte ongeveer gelijk aan het Rijksgemiddelde voor zich zelf.

Let men mede op de eveneens in staat 23 opgenomen cijfers voor de jaren 1956 en 1947 dan blijkt ook weer op grond van de woondichtheidscijfers dat zowel voor Nederland als geheel als voor de afzonderlijke provincies gedurende de naoorlogse jaren een belangrijke verbetering van de huisvestingssituatie heeft plaats gevonden. Voor het gehele land is de woondichtheid gedurende de 9 jaren tussen 1947 en 1956 teruggelopen van 0,90 tot 0,80 of, zoals

uit de laatste kolom van staat 23 blijkt met 11%. Deze daling heeft zich blijkens de cijfers tussen 1956 en 1960 in versterkte mate voortgezet. In de 4 jaren tussen 1956 en 1960 is de woondichtheid voor Nederland als geheel n.l. verder teruggelopen van 0,80 tot 0,76 of zoals uit de voorlaatste kolom van staat 23 blijkt met 9%.

Vergelijkt men de interprovinciale verschillen van 1947 met die van 1956 dan valt wederom een sterke nivellering te constateren. In 1947 bestond tussen de provincie met de hoogste woondichtheid (Drenthe met 1,31) en die met de laagste (Noord-Holland met 0,80) een verschil van 0,51, terwijl het overeenkomstige verschil voor 1960 (tussen Drenthe met 0,85 en Zeeland met 0,69) nog slechts 0,16 bedroeg.

In de rangorde van de provincies is tussen de jaren 1947 en 1960 vrijwel geen verandering gekomen.

In het voorgaande zijn de aantallen woningen en vertrekken enerzijds gesteld tegenover de bevolking in woningen anderzijds. Zoals reeds uit het commentaar bij de betrokken cijfers is gebleken is het voor een belichting van de huisvestingssituatie evenzeer van belang om het aantal beschikbare woningen te stellen tegenover het aantal huishoudens en alleenstaanden. Dit vanzelfsprekend omdat op de woningmarkt aan de aanbodzijde niet het vertrek doch de woning en aan de vraagzijde niet de persoon doch het huishouden (en de alleenstaande) als eenheid fungeert. Berekent men op grond van de beschikbare gegevens de bezettingsgraad van de woningvoorraad d.w.z. het aantal huishoudens plus alleenstaanden per 100 bewoonde woningen dan blijkt dat deze op 31 mei 1960 bijna 112 bedroeg. Globaal gezien betekent dit, dat per 100 potentieel woningbehoevende eenheden op de genoemde datum 12 woningen tekort waren. De uit staat 24 voor 1960 blijkende inter-provinciale verschillen zijn wederom groot. Zij bevinden zich tussen 103,9 voor de provincie Friesland en 115,2 voor de provincie Utrecht. Duidelijk boven het Rijksgemiddelde ligt de bezettingsgraad voor de provincies Utrecht (115,2), Gelderland (113,9), Zuid-Holland (113,7), Limburg (113,4) en Noord-Holland (112,5). Alle andere provincies blijven daar beneden.

Beziet men de ontwikkeling over de periode 1947-1960 dan komt naar voren, dat voor Nederland als geheel de bezettingsgraad is teruggelopen van 119 tot iets minder dan 112. Dit is een vermindering van ca. 7% in 13 jaren of gemiddeld ruim ½% per jaar. Zou deze ontwikkeling zich in dit tempo ook in de jaren na 1960 voortzetten dan zou dit betekenen dat er in 1984 voor ieder huishouden en voor elke alleenstaande een woning beschikbaar zou zijn. Indien men bedenkt, dat onder alle omstandigheden een aantal inwonende huishoudens er de voorkeur aan zal blijven geven om bij anderen in te wonen en bovendien een niet onaanzienlijk deel van de alleenstaanden als kamerbewoner zal willen blijven wonen, zou reeds een aantal jaren vóór 1984 een situatie kunnen ontstaan waarin ieder huishouden en elke alleenstaande die daar prijs op stelt over een zelfstandige woning beschikt. Dat daarmee nog lang niet de ideale situatie behoeft te worden bereikt zal duidelijk zijn, wanneer men bedenkt, dat naast de beperkingen van de maatstaf bezettingsgraad t.a.v. de grootte van de woningen en de huishoudens, de kwaliteit van de woningen in de voorgaande vergelijking geheel buiten beschouwing is gebleven.

Ondanks deze beperkingen is het interessant om in staat 24 te zien dat er in de ontwikkeling van de bezettingsgraad van het woningbestand tussen de onderscheiden provincies grote verschillen bestaan. Opmerkelijk is in dit opzicht de situatie in de provincie Limburg. Was de bezettingsgraad in deze provincie in 1947 (door grote oorlogsverwoestingen) nog ruim 131 en daarmee met ruime marge hoger dan in alle andere provincies, in 1956 was deze reeds gedaald tot bijna 116 en in 1960 zelfs tot iets boven 113. Daarmee was de bezettingsgraad voor deze provincie in 1960 nog slechts weinig hoger dan het landsgemiddelde en lager dan de gemiddelden voor de provincies Gelderland (113,9), Utrecht (115,2) en Zuid-Holland (113,7). In de provincie Friesland bleef de bezettingsgraad in de drie beschouwde jaren steeds het laagste van alle provincies. In 1960 vertoont ook de provincie Zeeland in vergelijking met 1947 een uitermate gunstig beeld.

2. HUISVESTING VAN DE BEVOLKING IN WONINGEN

Naast de zojuist besproken gegevens over de bezetting van de woningvoorraad zijn voor een beoordeling van de huisvestingssituatie wellicht van nog groter belang de bij de volkstelling eveneens verzamelde gegevens over de wijze waarop huishoudens en alleenstaanden zijn gehuisvest. Aan de hieromtrent in staat 25 voor deze volkstelling vermelde cijfers zijn voor vergelijkingsdoeleinden wederom die volgens de tellingen van 1956 en 1947 toegevoegd.

Beperkt men zich in eerste instantie tot de gegevens van 1960 dan blijkt, dat 83% van de 2 812 750 op 31 mei 1960 getelde huishoudens geheel alleen in een woning woont, 7% beschikt

Staat 24. Bewoonde woningen, aantal daarin gehuisveste huishoudens (def. '47) en alleenstaanden (def. '47) en aantal huishoudens plus alleenstaanden per 100 bewoonde woningen

	Bewoonde woningen 1)			Huishoudens (def. 1947)			Alleenstaanden (def. 1947)			Bezettingsgraad			Ontwikkeling van de bezettingsgraad (1947 = 100)	
	1960	1956	1947	1960	1956	1947	1960	1956	1947	1960	1956	1947	1960	1956
Groningen	130 378	122 989	108 701	122 402	118 388	111 582	18 592	16 752	11 500	108,1	109,9	113,2	95,5	97,1
Friesland	126 544	119 683	110 600	117 017	113 190	109 462	14 520	13 481	10 178	103,9	105,8	108,2	96,0	97,8
Drenthe	73 777	67 762	53 298	75 095	70 326	60 198	5 818	5 356	3 115	109,7	111,7	119,8	91,6	93,2
Overijssel	178 742	161 017	130 562	183 629	168 971	144 987	14 984	12 462	7 934	111,1	112,7	117,1	94,9	96,2
Gelderland	287 217	258 070	202 316	296 119	270 828	229 779	31 157	26 481	17 865	113,9	115,2	122,4	93,1	94,1
Utrecht	163 725	144 771	118 976	161 494	147 597	128 643	27 050	22 121	17 393	115,2	117,2	122,7	93,9	95,5
Noord-Holland	553 506	509 982	440 157	524 648	499 349	450 177	98 159	84 479	59 490	112,5	114,5	115,8	97,2	98,9
Zuid-Holland	707 326	637 676	524 098	684 926	644 727	566 362	119 088	95 660	70 407	113,7	116,1	121,5	93,6	95,6
Zeeland	80 019	75 590	62 749	73 779	71 645	65 722	9 491	8 585	5 576	104,1	106,1	113,6	91,6	93,4
Noord-Brabant	309 136	268 468	207 340	319 040	283 228	233 467	22 823	19 351	12 949	110,6	112,7	118,8	93,1	94,9
Limburg	184 169	161 321	111 930	196 050	174 904	138 750	12 844	11 823	8 097	113,4	115,7	131,2	86,4	88,2
N.O.P.	5 887	4 683	344	5 871	4 696	341	96	22	7	101,4	100,7	101,2	100,2	99,5
Z.I.J.P.	52	42	-	52	42	-	-	-	-	100,0	100,0	-	100,0	100,0
NEDERLAND	2 800 478	2 532 054	2 071 071	2 760 122	2 567 891	2 239 470	374 622	316 573	224 511	111,9	113,9	119,0	94,0	95,7

1) Incl. noodwoningen en noodboerderijen.

wel over een woning doch heeft inwoning van een of meer huishoudens en/of alleenstaanden en 8% beschikt niet over een zelfstandige woning doch woont in een woning als onderhuurder of bij anderen in. Tenslotte blijkt 2% van de huishoudens te zijn gehuisvest in woonverblijven die niet aan de woningdefinitie voldoen. De overeenkomstige percentages voor alleenstaanden bedragen resp. 44, 20, 32 en 5. De voorziening met woningen is dus - zoals overigens vanzelf spreekt - voor huishoudens aanmerkelijk beter dan voor alleenstaanden. Immers vele inwonende alleenstaanden (kamerbewoners) en met name de mannen en vooral de jongeren onder hen prefereren het pensionstelsel boven een zelfstandige behuizing met volledige eigen verzorging.

Staat 25. Wijze van huisvesting van huishoudens (def.1947) en alleenstaanden (def.1947)

	Huishoudens			Alleenstaanden		
	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Gehuisvest in woningen 1)						
alleen	2 339 580	2 104 240	1 721 880	173 150	124 820	77 040
als hoofdbewoner	208 220	231 880	261 830	77 390	69 500	42 850
inwonend	212 320	231 770	275 800	124 080	122 250	94 520
Gehuisvest op varende schepen of in woonwagens 2)	16 240	16 240	14 770	1 880	1 880	3 260
Gehuisvest in een bewoonde andere ruimte	36 390	36 520	17 370	14 300	12 910	4 380
Totaal	2 812 750	2 620 650	2 291 650	390 800	331 360	222 050

- 1) Inclusief noodwoningen en noodboerderijen en voor 31 mei 1947 bijgeschat voor het verschil tussen de uitkomsten van de Woning- en gezinstelling en de Volks- en beroepstelling.
2) Voor 1956 wegens gebrek aan gegevens gelijkgesteld aan de bekende aantallen voor 1960. Voor 1947 inclusief een schatting voor het aantal huishoudens en alleenstaanden onder de in het CBR ingeschreven personen.

Let men op de ontwikkeling in de tijd dan laten de cijfers van staat 25 zien, dat het aantal huishoudens tussen de tellingen van 1947 en 1956 is opgelopen van 2 291 650 tot 2 620 650 en het aantal alleenstaanden van 222 050 tot 331 360. Per jaar betekent dit een gemiddelde groei van 36 200 huishoudens en 12 000 alleenstaanden. Op 31 mei 1960 zijn bij de 13° Algemene volkstelling 2 812 750 huishoudens geteld en 390 800 alleenstaanden. Dat geeft voor de periode van 1956 - 1960 een gemiddelde aanwas van 49 000 huishoudens en bijna 15 200 alleenstaanden. De gemiddelde jaarlijkse toeneming van huishoudens zowel als van alleenstaanden is dus belangrijk hoger geweest in de periode 1956 - 1960 dan die gedurende de periode 1947 - 1956.

Zoals uit de in Hoofdstuk IV opgenomen staat 15 blijkt is gedurende de periode 1956 - 1960 ook de jaarlijkse toeneming van de woningvoorraad groter geweest dan die gedurende de periode 1947 - 1956. Tussen 1947 en 1956 nam de woningvoorraad nl. toe met 429 210 woningen, d.w.z. met gemiddeld ruim 47 250 per jaar, terwijl gedurende de periode 1956 - 1960 de groei 277 150 bedroeg of gemiddeld ruim 70 760. Daarmede blijkt de groei van de woningvoorraad gedurende de periode 1947 - 1956 bij de groei van de huishoudens en alleenstaanden te zijn achtergebleven, terwijl voor de periode 1956 - 1960 het omgekeerde het geval was. Over de gehele periode gezien is de groei van het aantal huishoudens plus alleenstaanden ruim 689 800 tegenover een groei van de woningvoorraad van ruim 706 300. De groei van de huishoudens en alleenstaanden is dus voor de gehele naoorlogse periode vrijwel volledig gedekt door de toeneming van de woningvoorraad.

Ziet men naar de wijze van huisvesting van de huishoudens, dan laat staat 25 zien dat het aantal huishoudens dat geheel alleen in een woning woont tussen 1947 en 1956 is toegenomen met 382 360 en tussen 1956 en 1960 met 235 340. Deze toeneming is resp. 53 360 en 43 240 groter dan de vermeerdering met resp. 329 000 en 192 100 van het totale aantal huishoudens in de genoemde perioden. Door de bouwactiviteit tussen de verschillende tellingen is dus, voor wat de huishoudens betreft, de vermeerdering daarvan volledig opgevangen, terwijl bovendien het aantal huishoudens dat inwoning heeft is verminderd met resp. 29 950 en 23 660 en het aantal inwonende huishoudens in die perioden is teruggelopen met resp. 44 030 en 19 450. Ten aanzien van de alleenstaanden blijkt, dat het aantal inwonende alleenstaanden tussen 1947 en 1956 met ruim 27 730 is opgelopen, doch tussen 1956 en 1960 met slechts 1 830.

In de genoemde perioden is het aantal alleenstaanden dat als hoofdbewoner anderen in huis heeft met resp. 26 650 en 7 890 toegenomen, terwijl het aantal alleenstaanden dat voor zichzelf alleen over een woning beschikt is vermeerderd met resp. 47 780 en 48 330. Bij dit laatste cijfer dient men niet te denken aan ongehuwde alleenstaanden die een woning hebben toegewezen gekregen doch overwegend aan personen die na het overlijden van hun huwelijks-partner, na echtscheiding of na het uit huis gaan van hun kinderen alleen in een woning zijn achtergebleven.

3. HUISVESTING VAN DE BEVOLKING IN BEWOONDE ANDERE RUIMTEN

In de vorige paragraaf is de bespreking van staat 25 beperkt gebleven tot de daarin opgenomen gegevens over huishoudens en alleenstaanden in woningen. Staat 25 bevat echter ook nog gegevens over huishoudens en alleenstaanden op varende schepen en in woonwagens en over huishoudens en alleenstaanden in bewoonde andere ruimten. Op de eerstbedoelde gegevens wordt hier niet ingegaan, omdat daaraan een afzonderlijke publikatie is gewijd. Men zie in dit verband Deel 13 van deze serie aan de volkstelling van 1960 gewijde publikatie getiteld "Varende en rijdende bevolking".

Met betrekking tot de bewoonde andere ruimten laat staat 25 zien, dat het aantal daarin gehuisveste huishoudens en alleenstaanden per 31 mei 1960 resp. 36 390 en 14 300 bedroeg. Voorts laat staat 25 zien, dat deze aantallen sedert 1947 niet onaanzienlijk zijn toegenomen en tenslotte dat de betrokken toeneming hoofdzakelijk is geconcentreerd in de periode 1947 - 1956.

Ten behoeve van een nader inzicht in deze ontwikkeling zijn de betrokken gegevens van staat 25 in staat 26 nader uitgesplitst naar de aard van de bewoonde ruimten. Men zie in dit verband de in Hoofdstuk I van deze publikatie gegeven definitie van het begrip bewoonde andere ruimte.

Staat 26. Huishoudens (def.1947) en alleenstaanden (def.1947) in bewoonde andere ruimten naar aard van bewoonde ruimte

	Huishoudens			Alleenstaanden		
	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Woonschepen	6 410	5 060	1 990	780	530	220
Zomerhuizen	1) 2 210	1 730	2 320	1) 240	220	210
Hotels, pensions e.d.	7 350	6 930	3 010	8 520	9 210	2 220
Onbewoonbaar verklaarde woningen	1) 5 030	6 210	10 050	1) 740	1 230	1 730
Overige bewoonde ruimten	15 390	16 590		4 020	1 720	
Totaal	36 390	36 520	17 370	14 300	12 910	4 380

- 1) Geschatte aantallen op basis van het aantal aanwezige woonverblijven.

Zoals de cijfers van deze staat laten zien is het aantal huishoudens en alleenstaanden in woonschepen tussen 1947 en 1956 meer dan verdrievoudigd. Deze groei laat zich vooral voor de naoorlogse jaren verklaren door de woningsituatie, mede in het licht van het feit, dat voor het verkrijgen van privacy door middel van een woonschip verhoudingsgewijs geringe financiële offers in het geding zijn.

Het aantal huishoudens en alleenstaanden in zomerhuizen is over de totale periode 1947 - 1960 vrijwel constant gebleven. Dit is ook niet verwonderlijk, omdat het hierbij gaat om permanent bewoonde, meestal niet voor bewoning gedurende het winterseizoen geschikte woonverblijven.

Voor wat betreft de huishoudens en alleenstaanden in hotels, pensions e.d. is tussen 1947 en 1960 een duidelijke toeneming te constateren, een toeneming die zich vrijwel volledig heeft voltrokken gedurende de periode 1947 - 1956. Van 1956 op 1960 neemt het aantal huishoudens in hotels, pensions e.d. met ongeveer 1 200 toe, doch het aantal alleenstaanden

neemt daartegenover met 800 af. Bij deze cijfers zij opgemerkt, dat daarin mede zijn begrepen de met hun eventuele huishoudens in de betrokken woonverblijven gehuisveste hotel- en pensionhouders. Brengt men deze op de gegeven cijfers in mindering dan blijkt, dat het aantal hotel- en pensiongasten (huishoudens plus alleenstaanden) tussen 1947 en 1956 is opgelopen van 3 120 tot 11 400 en daarna is gedaald tot 10 610 in 1960. Een ontwikkeling die ongeveer parallel loopt met de ontwikkeling van de situatie op de woningmarkt.

Het aantal huishoudens en alleenstaanden in onbewoonbaar verklaarde woningen is voor 1947 niet afzonderlijk bekend. Uit de voor 1956 bekende en de voor 1960 geschatte cijfers is af te leiden dat het aantal daarin gehuisveste huishoudens en alleenstaanden tussen de genoemde jaren is teruggelopen. Hieruit mag niet worden geconcludeerd dat het aantal voor onbewoonbaarverklaring in aanmerking komende woningen zou afnemen. Allereerst niet omdat het hier slechts om bewoonde verblijven gaat en in het cijfer de ontruimde onbewoonbaar verklaarde woningen dus niet tot uitdrukking komen, doch mede omdat de tijdrovende procedure voor het onbewoonbaar verklaren van particuliere woningen in een aantal gevallen wordt voorkomen door na aankoop en ontruiming van daarvoor in aanmerking komende panden door de gemeente, zonder officiële onbewoonbaarverklaring tot afbraak over te gaan.

Tenslotte laat staat 26 nog zien, dat het aantal in overige bewoonde ruimten gehuisveste huishoudens en alleenstaanden tussen 1947 en 1956 ook weer duidelijk is toegenomen, terwijl voor de periode 1956 - 1960 een zekere stabilisatie valt waar te nemen tot een aantal van ruim 15 000 huishoudens en ruim 4 000 alleenstaanden. Men denke in dit verband overigens niet uitsluitend aan voor bewoning ongeschikte ruimten doch mede aan de in hoofdstuk I van deze publikatie bij de definitie van de bewoonde andere ruimten genoemde niet afgesloten woonruimten van bijv. wijkzusters in wijkgebouwen, portiers in kantoorgebouwen e.d.

Plaatst men ter afsluiting de totalen van staat 26 tegenover de totalen van staat 25 dan blijkt, dat het totale aantal huishoudens in bewoonde andere ruimten in 1960 slechts 1,3% bedroeg van het aantal aanwezige huishoudens. Voor alleenstaanden bedroeg het overeenkomstige percentage 3,7. Beziet men de ontwikkeling in de tijd dan komt naar voren dat het percentage huishoudens in bewoonde andere ruimten is opgelopen van 0,8 in 1947 tot 1,3 in 1956 en 1960. Voor alleenstaanden bedragen de percentages resp. 1,9, 3,7 en 3,7.

Men dient de toename van deze percentages uiteraard mede te beoordelen in het licht van het feit dat ze kwantitatief van geringe betekenis zijn en slechts geringe absolute aantallen representeren.

4. CATEGORIEËN VAN ONBEVREDIGDE WONINGBEHOEFTE

Op grond van het voorgaande is het mogelijk om voor de datum van de Volkstelling te komen tot een benadering van althans het aantal woningen, dat nodig zou zijn om te voorzien in de nog onbevredigde behoefte aan woningen. Een systematisch overzicht van de verschillende categorieën van onbevredigde woningbehoefte volgt hieronder

a. Woningen voor het huisvesten van de bewoners van "bewoonde andere ruimten"

Uit de in de vorige paragraaf gegeven toelichting is af te leiden, dat niet alle "bewoonde andere ruimten" behoeven te worden vervangen. Dit geldt in de eerste plaats en voornamelijk voor de 5 260 hotels en pensions, welke bij de telling aanwezig bleken te zijn. De daarin gehuisveste hotel- en pensionhouders zullen immers geen belangstelling hebben voor een afzonderlijke woning voor henzelf (en hun eventuele huishoudens). Daarmede is het aantal woningen, dat nodig is ter vervanging van "bewoonde andere ruimten" te stellen op het aantal huishoudens in deze ruimten verminderd met het aantal huishoudens van hotel- en pensionhouders, d.w.z. op 36 390 - 5 260 of 31 130.

Dit cijfer moet echter als een maximum worden beschouwd, omdat naast hotels en pensions ook nog andere ruimten als geschikt voor bewoning mogen worden aangemerkt, zoals bijv. de eerdergenoemde woonverblijven van wijkzusters in wijkgebouwen, van huisvewarders, portiers in kantoren e.d. en ook een gedeelte van de woonschepen, nl. dat deel, waarvan de bewoners het woonschip als een gewenste en permanente voorziening in hun woningbehoefte beschouwen. Hoewel het aantal van laatstbedoelde categorieën van geschikte "bewoonde andere ruimten" bij de telling niet is vastgesteld, is gebleken dat het aantal woonruimten in wijkgebouwen, kantoorgebouwen, enz. zeker niet groter is dan het aantal woonschepen waarvan de bewoners door de woningnood gedwongen zijn deze te bewonen. Het minimum aantal woningen nodig voor de vervanging van "bewoonde andere ruimten" is dus te benaderen op 31 130 minus de 7 050 getelde woonschepen, d.w.z. op 24 080.

b. Woningen voor de huisvesting van inwonende huishoudens

Het aantal woningen nodig voor de volledige opheffing van de inwoning van huishoudens bedraagt 212 320, welk aantal als een maximum is te beschouwen.

De inwonende huishoudens vallen nl. volgens de onderstaande splitsing uiteen in:
104 340 zelfstandige huishoudens, die hebben opgegeven in te wonen t.g.v. de woningnood;
34 910 zelfstandige huishoudens, die hebben medegedeeld om een andere reden in te wonen en
73 070 niet-zelfstandige huishoudens, die met het huishouden van de hoofdbewoner een gemeenschappelijke huishouding voeren.

Op grond van deze cijfers kan men stellen, dat het aantal woningen, nodig om de niet-gewenste inwoning van de eerstgenoemde categorie van huishoudens op te heffen ca. 100 000 bedraagt. Dit cijfer moet als een minimum worden gezien, omdat aan de genoemde 73 070 niet-zelfstandige huishoudens niet is gevraagd of zij hun huishouding hebben gecombineerd met die van een ander huishouden t.g.v. de woningnood of om andere redenen en als vaststaand mag worden aangenomen, dat een deel van hen bij een ruimere woningmarkt een afzonderlijke woning zal willen betrekken.

c. Woningen voor de huisvesting van alleenstaanden, die niet over een woning beschikken

Van de in totaal getelde alleenstaanden, beschikken er 138 380 niet over een woning. De meerderheid van deze laatste categorie bestaat uit kamerbewoners en pensiongasten, die ook bij een ruimere woningmarkt niet tot huur of koop van een woning zouden overgaan. Van deze 138 380 alleenstaanden hebben er desgevraagd echter 24 890 of bijna 19% medegedeeld, dat hun inwoning verband hield met de woningnood. Om in een afzonderlijke huisvesting van deze alleenstaanden te voorzien zouden dus ca. 25 000 woningen beschikbaar moeten komen.

d. Woningen noodzakelijk voor de opbouw van een voldoende woningreserve

Het zal duidelijk zijn, dat wanneer de hiervoor onder a t/m c genoemde aantallen woningen beschikbaar zouden zijn, het huisvestingsprobleem niet zou zijn opgelost. Immers vele huishoudens en alleenstaanden bewonen t.g.v. de woningschaarste nog woningen, welke voor wat de grootte, outillage, huurwaarde e.d. betreft niet aan hun wensen voldoen. Aan deze behoeften zou reeds in belangrijke mate kunnen worden tegemoetgekomen, indien van een zodanige woningreserve sprake zou zijn, dat op ruime schaal doorstroming van huishoudens en alleenstaanden zou kunnen plaatsvinden. Daarbij is uiteraard voorondersteld, dat bij het bouwen van nieuwe woningen rekening wordt gehouden met de voor het doel noodzakelijke differentiatie dezer woningen, niet uitsluitend naar elk der bovengenoemde factoren doch tevens regionaal gezien.

In het algemeen wordt voor het bereiken van een voldoende ruime woningmarkt een woningreserve van 1 tot 1½ van de aanwezige woningvoorraad als noodzakelijk geacht. (Zie Hoofdstuk IV, paragraaf 3.) Voor de datum van de Volkstelling zou de reserve dus minimaal (uiteraard berekend op de woningvoorraad incl. de onder a t/m c genoemde te bouwen woningen) 31 tot 46 000 woningen moeten bedragen. Houdt men rekening met het feit, dat het aantal op de genoemde datum leegstaande woningen 23 210 bedroeg en dat voorts onder deze leegstaande woningen 3 300 voor bewoning ongeschikte eenheden voorkwamen, dan diende dus de reserve nog te worden uitgebreid met 11 tot 26 000 woningen.

Van het berekenen van een maximale omvang van de benodigde woningreserve is afgezien, omdat daarbij rekening zou moeten worden gehouden met het feit, dat de maximum reserve in gemeenten van verschillend inwonertal en type, zowel als voor woningen van verschillende aard, onderling afwijkt.

e. Woningen ter vervanging van slechte woningen

In het bovenstaande is nog geen aandacht besteed aan de kwaliteit van de woningen, omdat in de woningdefinitie die aan een algemene telling van het aantal woningen ten grondslag ligt, geen rekening kan worden gehouden met de kwaliteit daarvan en dus in de getelde woningvoorraad woningen zijn begrepen, die naar de geldende maatstaven als ongeschikt voor bewoning moeten worden beschouwd. De Algemene woningtelling van 1956 heeft echter de mogelijkheid gegeven om op grond van een speciale steekproefbewerking een indruk te krijgen in welke orde van grootte dit aantal ongeveer ligt. Bij die telling zijn alleen al onder de bewoonde woningen zonder bedrijf, die vóór 1915 zijn gebouwd, 97 000 één- en tweekamerwoningen geteld (w.o. bijna 25 000 niet doorspuibare, bijna 12 000 waarvan het hoofdwoonvertrek niet aan de voorgeschreven minimum maten voldoet en 55 000 met een w.c. en/of keuken, die niet aan de te stellen sanitaire eisen voldoen) en voorts bijna 140 000 woningen met 3 of meer vertrekken,

welke gebreken vertonen, die voor wat de aard daarvan betreft, niet of slechts met zeer hoge kosten zullen zijn op te heffen (w.o. bijna 44 000 niet-doorspuibare woningen, ruim 56 000 woningen met een hoofdwoonvertrek beneden de voorgeschreven minimum maat en ruim 34 000 zonder toegangsportaal). In bovenstaande cijfers zijn nog niet begrepen de oude woningen met bedrijf (w.o. oude boerderijen en oude winkelwoningen) en evenmin de oude (en ook de nieuwe) in bouwtechnisch slechte staat verkerende woningen buiten de genoemde categorieën. Er kan dus worden aangenomen, dat het aantal voor vervanging in aanmerking komende woningen tussen de 230 000 en 300 000 bedraagt 1). Hierbij zijn de daarnaast voorkomende woningen, die noodzakelijkerwijs moeten worden verbeterd, willen zij niet binnenkort ook aan vervanging toe zijn, nog buiten beschouwing gelaten.

In staat 27 zijn tenslotte de belangrijkste van de in het bovenstaande voor de beoordeling van de huisvestingssituatie vermelde gegevens samengevat. Bij de cijfers over de benodigde aantallen extra woningen zij nog opgemerkt, dat uiteraard voor elk der vermelde categorieën van een verschillende graad van belangrijkheid en dus ook van een verschillend urgentieniveau sprake is. Dat is dan ook de reden dat de betrokken cijfers niet zijn opgeteld.

Hoewel voor vroegere tijdstippen veel minder gegevens beschikbaar zijn dan voor de datum van de volkstelling van 1960, zijn voor vergelijkingsdoeleinden de op grond van de tellingen van 1956 en 1947 bekende cijfers in staat 27 toegevoegd. Van een nadere toelichting is, gezien de onvolledigheid van de vergelijkende cijfers, afgezien.

Staat 27. Enige gegevens voor beoordeling van de huisvestingssituatie

	31 mei 1960	30 juni 1956	31 mei 1947
Aantal huishoudens	2 218 750	2 620 650	2 291 650
Aantal alleenstaanden	390 800	331 360	222 050
Woningvoorraad	2 823 690	2 546 530	2 117 320
w.o. leegstaand	23 210	14 480	13 710
Aantal extra woningen nodig voor:			
a. huisvesting van bewoners van "bewoonde andere ruimten"			
minimum	24 080	26 310	12 730
maximum	31 130	31 780	14 950
b. huisvesting van inwonende huishoudens			
minimum	ca. 100 000	.	.
maximum	212 320	231 770	260 520
c. huisvesting van alleenstaanden die inwonen t.g.v. de woningnood .	ca. 25 000	ca. 28 000	.
d. opbouw van een voldoende woning- reserve			
1 %	11 000	16 000	.
1½ %	26 000	31 000	.
e. vervanging van slechte woningen			
minimum	.	ca. 230 000	.
maximum	.	ca. 300 000	.

. = niet beschikbaar

1) Zie in dit verband ook Hoofdstuk IV, paragraaf 1.

Summary

CHAPTER I

The concepts and definition underlying the statistical data brought together in this publication, have been explained exhaustively in Volume 5B of this series of publications on the 13th General Population Census of May 31st 1960. For the users of this publication the main concepts and definitions are summarized below.

At the 1960 Census of Population and housing use has been made of the definition of a household as recommended in the "European Programme for Population Censuses" (See document Conf. Eur. Stats./WG 6/81 of the E.C.E. in Geneva). This definition, however, differs from the one which was usually applied to former Censuses taken in the Netherlands. In order to secure continuity in the data on households, in the 1960 Census the two different concepts have been used side by side. In this publication the old definition is referred to as "definition 1947" and the newly recommended one as "definition 1960".

The difference between the two concepts emerges from the fact that according to the "definition 1960" a household is defined in the broader sense and as such may comprise two or more family nuclei, while according to the "definition 1947" each family nucleus, even when keeping a household together with another family nucleus, was regarded as a separate household.

In order to show the relationship between the two concepts, households (def.1960) comprising two or more family nuclei have been dissolved into primary units (units the head of which is also head of the household) and secondary units (family nuclei of which the head is not also head of the household). Members of the household not being member of any of the family nuclei in the household have never been regarded as secondary units (neither individually, nor together). Therefore, secondary units are always secondary families.

Since the primary unit of a household may be constituted not only by a family or another group of persons but also by one single person, the difference in definition not only affects the total number of households but also the number of multi-person households as well as the number of one-person households. The relationship is laid down in the following formulae

$$(1) H_m^{47} = H_m^{60} + S - P_o$$

$$(2) H_o^{47} = H_o^{60} + P_o$$

$$(3) H_t^{47} = H_t^{60} + S$$

in which :

H_m = multi-person households

H_o = one-person households

H_t = total number of households

S = secondary families and

P_o = primary units (in households that comprise two or more families) constituted by one person only.

47 = refers to the "definition 1947", 60 to the "definition 1960"

As a dwelling is regarded a room or suite of rooms and its accessories, which forms a permanent building or a structurally separated part of a building and which by the way it is built, rebuilt, converted, etc. is intended for habitation by one private household. As criterion has been adopted, that each dwelling must have a separate access to a street (direct or via garden or grounds) or to a common space within the building (staircase, passage, gallery and so on).

CHAPTER II

The 1960 questionnaire contained, as usual in population censuses, a question on the relationship to the head of the household. The answers to this question show, according to text-table 1, that on the basis of the 1960 definition for a household, 24% of the Netherlands' population was living in the position of head of a multi-person household. These heads constituted together with the other members of their households, 94.4% of the total population. 3.3% of the population lived as one-person household and 2.3% as member of a collective household in a institution. For each of the categories mentioned the figures given do differ less than 1% from those compiled on the basis of the 1947 household definition. This indicates that in practice the difference between the two definitions applied is of minor importance only. Text-table 1 shows further, that 23.6% of the Netherlands' population was head of a family nucleus and that 21.9% was constituted by females living together with their husbands. 48.8% of the Dutch lived as a family head or a spouse or a one-person household, leaving the other 51.2% as member of a family or a collectivity in an institution in a more dependent position. According to text-table 2 the percentage of heads of multi-person households (def.1960) was 65 for the male population and only 5 for females. The corresponding percentages for one-person households (def.1960) were 3.0 and 6.3 respectively.

Text-table 2 contains data on heads of households by marital status as compiled for May 31st, 1960, as well as for the date of the General Housing Census of June 30, 1956. Comparison of the data of these successive censuses is only possible on the basis of the 1947 household concept.

The data of text-table 2 show that, as far as multi-person households are concerned, the headship-rates have increased since 1956 for nearly all categories mentioned. The only exception are widowed persons. For widowed males as well as for widowed females the headship-rates appeared to have dropped considerably.

For one-person households the increase in headship rate showed no exceptions. The very low rates for married people were more or less stable.

This chapter deals further with data on the age-group of heads of households cross-classified by sex and marital status (Text-tables 3 - 6). The data concern not only the country as a whole but also the 11 provinces of the country. It points out that generally speaking the rates for the provinces did differ only slightly from those for the country as a whole. Only for some categories considerable differences did occur, e.g. the rate of females under the heads of multi-person households was much higher in the provinces North-Holland, South-Holland and Utrecht than in all other provinces. Obviously this is connected with the relatively high surplus of females in the Western part of the Netherlands. As regards one-person households it points out that the proportion of ever-married males and females, as well as the proportion of persons of 65 years and older were relatively high in the provinces Groningen, Friesland and Zeeland, each of these having a relatively aged population. The reverse was found in the provinces North-Brabant and Limburg, with a relatively young population.

The rate of members of households per 1,000 heads of multi-person households has dropped considerably between 1947 and 1960 viz. from 209 to 149. The corresponding rate for persons related to the head of the households dropped between 1947 and 1960 from 99 to 78 and for personnel living in households from 45 to 15. (See further Text-table 7.)

CHAPTER III

At the 1960 census data on households were not only compiled on the basis of individual persons as enumeration unit, but also on household basis. In dealing with the definitions it has been explained already in chapter I that a household according to the 1960 definition is somewhat broader defined than a family-nucleus and further, that correspondence between both concepts is achieved by distinguishing the multi-person households in one-family households, multi-family households and non-family households respectively.

According to the results of the 1960 Census, on May 31st 1960 the number of one-family households amounted to 2,606,841, the number of multi-family households to 52,818 and that of non-family households to 96,391. This shows clearly that the one-family household is predominant in the Netherlands (94.6% of all households). Multi-family households and non-family households did occur but rarely (respectively 2.0 and 3.5%). This is not applicable to all provinces. The proportion of multi-family households was e.g. considerable higher in the provinces of Drenthe, Overijssel, Gelderland and Limburg (see Text-table 8).

As regards the multi-family households, it points out that the family-nuclei combined therein were predominantly related to each other. As shown in Text-table 9 the number of cases in which a family nucleus of a child is living as a secondary family in the household of its parents was four times greater than that of parents living as secondary family in the household of their children. Also in this respect great differences occurred between provinces.

Chapter III deals further with the size of households according to the two definitions applied and with the size of families. For the country as a whole the 1960 Census allows for the calculation of the following averages.

Average size of households (definition 1960)	3.93
Average size of households (definition 1947)	3.84
Average size of family-nuclei	3.79
Average number of children per family nucleus	1.87

The differing figures for the provinces are given in Text-table 12.

A comparison of the average size of households (definition 1947) with the averages of the two former censuses learns that this average size had dropped from 4.04 in 1947 to 3.93 in 1956 and further to 3.84 in 1960. As shown in Text-table 14 this was the practical result of a sharp drop in the proportion of households of 6 persons and moreover a moderate drop in the proportion of households of 3-6 persons and a sharp rise in the proportion of 2 person-households.

CHAPTER IV

As is shown in Text-table 5 the Netherlands' dwelling-stock increased from 2,117,320 in 1947 to 2,546,534 in 1956 and 2,823,685 in 1960. This implies an increase of 429,214 in between the censuses of 1947 and 1960, i.e. an average yearly increase by 47,700, and an increase of 277,151 in between the censuses of 1956 and 1960, i.e. an average yearly increase of 69,300. As far as new-building is concerned the situation during the years 1956-1960 has clearly improved as compared with the period 1947-1956.

Data on the type of dwellings (see Text-tables 17 and 18) show that on May 31st 1960 of the total dwelling stock 2,429,000 i.e. 87% consisted of normal conventional dwellings without business premises, amongst which 21,500 i.e. less than 1% small dwellings specially built for the purpose of housing old-aged people, students and the like. Furthermore 361,000 dwellings were classified as conventional dwellings with business premises viz. 187,000 farmhouses and 174,000 dwellings connected with shops. The number of farmhouses decreased from 219,000 in 1947 to 199,000 in 1956 and further to 187,000 in 1960. This decrease was caused by the decrease in the economically active population engaged in agricultural activities.

The total number of vacant dwellings amounted to 13,714 in 1947, 14,480 in 1956 and 23,207 in 1960. This rise is still greater if the 7,156 dwellings unfit for habitation by war damage, as enumerated in 1947, are disregarded. Then the number of vacant dwellings is three times greater in 1960 than in 1947, a development which is clearly connected with the slowly diminishing housing shortage in the country.

Text-table 20 shows that half of the vacant dwellings enumerated in 1960 were old dwellings with low rents (55.5% was built before 1918 and 62.5% rented yearly less than f 600.-). 67.4% of the vacant dwellings was vacant for less than 3 months, 32.6% for a longer period. 10% of the stock of vacant dwellings consisted of new-built dwellings, waiting for their first occupants.

According to Text-table 21 the number of non-conventional dwellings was 54,000 in 1960 which is twice as much as the number of 26,000 that was enumerated in 1947. This increase is mainly due to the increase in mobile housing units from 7,345 in 1947 to 23,841 in 1960. In this connection it should be borne in mind that the stock of mobile housing units suffered considerable losses during World War II, and that in 1947 the reconstruction of this stock had only just started. For the other non conventional dwellings the increase corresponds with the size of the dwelling shortage.

CHAPTER V

The average number of persons per conventional dwelling dropped (according to the figures in Text-table 22) from 4.47 in 1947 to 3.93 in 1960. This decrease closely follows the drop in the average number of persons per household (see Text-table 12). This applies not only to the country as a whole but without any exception also to each of the provinces of the country.

Between 1947 and 1960 also the number of persons per room dropped rapidly viz. from 0.90 in 1947 to 0.80 in 1956 and further to 0.76 in 1960. (See Text-table 23.) As far as the provinces are concerned it may be observed that the decrease in this average differs widely, which resulted in the fact that in 1960 the interprovincial differences were much smaller than were in 1947.

Text-table 24 shows that the number of households exceeds the number of conventional dwellings by 19.0% in 1947, 13.9% in 1956 and 11.9% in 1960. Also for the provinces the rate of households to conventional dwellings dropped rapidly, at the same time diminishing the interprovincial differences. The highest rates were maintained in the western part of the country (Utrecht, North-Holland and South-Holland) where the big cities are situated and further in Overijssel, Gelderland and Limburg each of these being provinces with a higher proportion of secondary families.

According to Text-table 25 the number of households disposing of a separate conventional dwelling amounted in 1960 to 2,512,730 (of which 173,150 one-person households). Since 1947 this number has increased by 713,810 (including an increase by 96,110 in the number of one-person households) which about equals the increase in the housing stock during the same period (increase in the housing stock between 1947 and 1960 was 706,370). On the other hand the number of multi-person households sharing housing facilities decreased since 1947 from 537,630 to 420,540 in 1960, while at the same time the number of one-person households sharing housing facilities grew from 137,370 to 201,470. Finally the number of households in non-conventional dwellings increased from 39,780 in 1947 to 52,630 in 1960 (see further Text-table 26).

Chapter V closes with Text-table 27 indicating roughly the number of dwellings to be built in order to restore the balance between housing demand and housing supply.

For May 31st, 1960, the number of dwellings to be built amounts to:

- a. 24,080 - 31,130 dwellings to house people living in non-conventional dwellings
- b. 100,000 - 212,320 dwellings to provide multi-person households sharing housing facilities with a separate dwelling
- c. approximately 25,000 dwellings to meet the needs of one-person households not yet disposing of a separate dwelling
- d. 11,000 - 26,000 dwellings to bring the vacancy rate to an acceptable level
- e. 230,000 - 300,000 dwellings to replace sub-standard dwellings.

It is obvious that for the categories mentioned the level of priority varies; therefore no totals are given in this table.

TABELLEN

Tabel 1. (vervolg)

Table with columns for 'Leeftijds-klasse', 'Hoofden van huishoudens', 'Gezinshoofden niet tevens hoofd van een huishouden', 'Echtgenoten', and 'Kinderen'. Includes sub-sections for Overijssel, Gelderland, Utrecht, and Noord-Holland.

Voor noten zie slot van de tabel.

Table with columns for 'Verwanten', 'Overige leden', 'Totale bevolking in particuliere huishoudens', 'Alleenaanstaanden', 'Bevolking in instellingen en tehuizen', and 'Totale bevolking'. Contains two columns of data for each category.

Tabel 1. (slot)

Leeftijds- klasse	Bevolking in particuliere huishoudens										
	Hoofden van huishoudens						Gezins­ hoofden niet tevens hoofd van een huishouden	Echtge- noten	Kinderen		
	tevens gezinshoofd		niet tevens gezinshoofd								
	M.	V.	primaire eenheid van 1 persoon		overige hoofden		M.	V.	V.	M.	V.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
IJsselmeerpolders											
0 - 14 jaar											
15 - 24 "	166	2	-	-	1	7	9	5	476	1 429	6 629
25 - 34 "	1 686	12	-	-	3	9	8	1	2 038	83	1 134
35 - 44 jaar	2 400	43	-	-	-	7	-	-	2 249	2	36
45 - 54 "	1 341	19	-	-	8	5	-	1	2 249	2	5
55 - 64 "	336	6	3	-	5	3	1	1	969	-	-
65 - 69 "	28	1	-	-	-	1	-	1	217	-	-
70 jaar en ouder ...	13	4	-	-	-	-	3	-	21	-	-
Totaal	5 970	87	3	-	17	32	25	8	5 979	8 691	7 804
w.v. ongehuwd	-	1	-	-	14	26	1	1	-	8 691	7 804
gehuwd	5 957	26	-	-	1	1	24	4	5 779	-	-
weduwstaat	13	55	3	-	2	5	-	1	-	-	-
gesch. van echt	-	5	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Centrale Bevolkingsregister											
0 - 14 jaar											
15 - 24 "	112	8	14	-	13	-	1	19	168	311	1 331
25 - 34 "	325	13	17	-	6	-	2	20	358	37	227
35 - 44 "	308	8	5	-	7	-	1	6	288	11	12
45 - 54 "	230	7	1	-	4	-	1	3	181	9	9
55 - 64 "	102	5	5	-	3	-	-	-	77	1	-
65 - 69 "	25	3	-	-	1	-	-	-	17	-	-
70 jaar en ouder ...	29	7	-	-	2	-	-	-	14	-	-
Totaal	1 131	51	42	-	36	5	5	48	1 103	1 720	1 580
w.v. ongehuwd	7	14	29	-	27	-	-	32	-	1 720	1 580
gehuwd	1 110	11	7	-	2	-	5	6	1 103	-	-
weduwstaat	11	21	2	-	-	4	-	4	-	-	-
gesch. van echt	3	5	4	-	7	1	-	6	-	-	-

- 1) Inclusief burgerlijke staat onbekend.
2) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

N.B. De in deze tabel met betrekking tot de hoofden van huishoudens en de alleenstaanden vermelde gegevens steunen op de "definitie 1947" kunnen worden omgewerkt tot gegevens volgens de "definitie 1960"

Zo is het aantal hoofden van huishoudens volgens de "definitie 1960" op grond van deze tabel vast te stellen door sommering van de kolommen 2-7, dat volgens de "definitie 1947" door sommering van de kolommen 19 en 20, dat volgens de "definitie 1947" is te verkrijgen door sommering van de kolommen 4, 5, 19 en 20.

Bevolking in particuliere huishoudens						Bevolking in instellingen en tehuisen				Totale bevolking			
Verwanten		Overige loden		Totale bevolking in particuliere huishoudens		Alleenstaanden		Totaal				w.o. gezinshoofd	
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
4	6	16	19	7 196	6 654	-	-	-	-	-	-	7 196	6 654
18	19	161	94	1 784	1 737	6	24	12	5	-	-	1 802	1 766
11	1	81	32	1 872	2 131	10	25	9	3	-	-	1 891	2 159
4	2	18	10	2 424	2 316	-	17	5	-	-	-	2 429	2 333
2	1	6	12	1 357	1 007	1	12	8	-	-	-	1 366	1 019
8	12	-	6	353	245	3	6	6	-	-	-	362	251
7	10	1	2	39	35	1	3	-	-	-	-	40	38
34	35	1	-	33	48	-	1	-	-	-	-	53	49
88	88	284	175	15 078	14 173	21	88	40	8	-	-	15 139	14 269
41	31	270	171	9 017	8 034	15	73	36	8	-	-	9 068	8 115
5	6	9	2	5 996	6 018	2	1	2	-	-	-	6 000	6 019
41	51	2	-	61	112	3	12	-	-	-	-	64	124
1	-	3	2	4	9	1	2	2	-	-	-	7	11
8	4	4	2	1 363	1 337	-	-	-	-	-	-	1 363	1 337
4	5	8	18	463	445	44	17	-	-	-	-	507	462
5	2	3	10	395	415	57	13	-	-	-	-	452	428
1	-	-	2	333	313	54	10	-	-	-	-	387	323
2	1	2	1	249	195	83	12	-	-	-	-	332	207
1	2	2	2	114	87	97	14	-	-	-	-	211	161
2	1	-	-	28	23	38	4	-	-	-	-	66	27
4	3	1	-	36	25	56	6	-	-	-	-	92	31
27	18	20	35	2 981	2 840	429	76	-	-	-	-	3 410	2 916
21	14	18	27	1 822	1 667	265	23	-	-	-	-	2 087	1 690
-	2	-	4	1 124	1 126	61	25	-	-	-	-	1 185	1 151
5	1	2	1	20	31	26	17	-	-	-	-	46	48
1	1	-	3	15	16	77	11	-	-	-	-	92	27

1960". De desbetreffende gegevens zijn echter zodanig uitgesplitst, dat zij m.b.v. de in Hoofdstuk 1 onder punt 1 gegeven formules

kolommen 2-7, dat volgens de "definitie 1947" door sommering van de kolommen 2, 3 en 6-9. Het aantal alleenstaanden volgens de kolommen 4, 5, 19 en 20.

Tabel 2. Huishoudens, gezinnen en alleenstaanden, per provincie

1	Huishoudens (def. 1960)							
	Eengezinshuishoudens				Meergezinshuishoudens, waarin			
	samengesteld uit twee eenheden		do primaire eenheid bestaat uit		do primaire eenheid bestaat uit		secundaire eenheden (gezinnen)	
	do primaire eenheid bestaat uit	secundaire eenheden (gezinnen)	do primaire eenheid bestaat uit	do primaire eenheid bestaat uit				
bestaande uit een gezin (event. met anderen)	do primaire eenheid bestaat uit	secundaire eenheden (gezinnen)	do primaire eenheid bestaat uit	do primaire eenheid bestaat uit	do primaire eenheid bestaat uit	do primaire eenheid bestaat uit	do primaire eenheid bestaat uit	
2	3	4	5	6	7	8	9	
Groningen	116 861	81	664	745	1 595	1	3	1 636
Friesland	111 841	66	522	588	1 107	1	6	1 145
Drenthe	70 006	87	478	565	2 200	-	4	2 239
Overijssel	163 916	303	1 699	2 002	7 984	4	38	8 207
Gelderland	269 126	345	2 164	2 509	10 532	7	52	10 869
Utrecht	151 060	156	967	1 123	2 724	8	11	2 885
Noord-Holland	492 985	505	3 756	4 261	6 004	9	46	6 359
Zuid-Holland	650 935	523	3 976	4 499	7 291	12	36	7 594
Zeeland	69 608	60	539	599	874	-	5	917
Noord-Brabant	302 015	230	1 355	1 585	6 687	2	21	6 860
Limburg	181 714	171	879	1 050	5 494	4	18	5 660
IJsselmerpolders	6 030	2	3	5	27	-	-	28
Centr. bez. reg.	1 171	-	42	42	11	-	-	11
NEDERLAND	2 587 268	2 529	17 044	19 573	52 530	48	240	54 410

Totaal					
Niet-gezins-huishoudens	Alleenstaanden (def. 1960)	Huishoudens (def. 1960) (kol. 2-4 + 6-8+10)	Huishoudens (def. 1947) (kol. 2+3 + 5-7+9+10)	Alleenstaanden (def. 1947) (kol. 4+8+11)	Gezinnen (kol. 2+5+6+9)
10	11	12	13	14	15
4 122	18 640	123 327	125 041	19 307	120 837
4 711	14 478	118 254	119 459	15 006	114 681
1 805	5 566	74 580	76 902	6 048	75 010
5 145	13 752	179 089	187 561	15 489	182 109
9 318	30 614	291 544	302 706	32 830	293 036
6 187	27 087	161 113	164 143	28 065	157 792
22 566	98 132	525 871	532 689	101 934	509 609
26 073	119 104	688 846	696 927	123 116	670 319
3 055	9 187	74 141	75 113	9 731	71 998
8 147	22 912	318 457	325 526	24 288	317 147
5 174	13 434	193 454	199 267	14 331	193 918
47	109	6 109	6 139	112	6 090
41	505	1 265	1 276	547	1 235
96 391	373 820	2 756 050	2 812 749	390 804	2 713 781

Tabel 3. Huishoudens (def. 1960) naar samenstelling, grootte en geslacht van het hoofd en grootte en geslacht van het hoofd, per provincie

Personen per huishouden	Eengezinshuishoudens, waarvan			Meergezinshuishoudens, waarvan			Niet-gezins-huishoudens	Totaal aantal huishoudens
	het hoofd tevens een gezins-hoofd is	het hoofd niet tevens een gezins-hoofd is	het hoofd alleen staat	het hoofd tevens een gezins-hoofd is	het hoofd niet tevens een gezins-hoofd is	het hoofd alleen staat		
2	625 443	-	-	-	-	-	32 580	658 023
3	535 651	-	4 421	-	-	-	6 828	546 900
4	523 471	583	2 600	8 247	-	-	1 974	536 875
5	330 756	381	1 539	11 660	-	27	666	345 029
6	190 726	200	639	11 072	-	46	270	202 956
7	105 782	110	262	7 391	-	30	79	113 659
8	60 082	49	111	4 243	-	16	47	64 553
9	35 157	25	53	2 540	-	3	19	37 803
10 - 14	42 308	22	42	2 894	-	5	22	45 295
15 - 19	1 123	-	-	114	-	1	3	1 241
20 en meer	21	1	1	26	-	-	6	55
Totaal	2 450 520	1 371	9 668	48 187	18	131	42 494	2 552 389
2	59 538	-	-	-	-	-	43 845	103 383
3	38 167	-	3 757	-	-	-	7 513	49 437
4	19 363	551	1 976	1 065	-	-	1 726	24 681
5	9 733	331	1 042	1 236	-	30	495	12 867
6	4 892	160	356	916	-	32	177	6 546
7	2 568	76	137	508	13	21	58	3 375
8	1 243	23	48	308	4	10	32	1 668
9	648	8	37	158	4	10	20	885
10 - 14	589	8	20	143	1	6	23	790
15 - 19	6	-	2	6	1	-	6	21
20 en meer	1	1	1	3	-	-	2	8
Totaal	136 748	1 158	7 376	4 343	30	109	53 897	203 661
ALGEMEEN TOTAAL	2 587 268	2 529	17 044	52 530	48	240	96 391	2 756 050

provincie													
waarvan in:													
Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg	IJsselmeer polders	Centr. bev. register	
33 203	30 429	15 681	36 210	60 657	38 422	145 510	182 224	20 608	58 601	35 549	683	246	
26 793	22 880	15 023	33 611	55 110	30 895	107 383	145 462	16 195	56 529	36 070	1 023	226	
25 837	22 768	16 156	35 689	57 070	30 875	102 960	135 157	14 553	57 721	36 544	1 332	213	
14 832	15 432	10 577	24 793	40 162	20 547	59 099	78 593	8 566	43 892	27 301	1 077	158	
7 561	9 231	6 234	15 570	25 286	12 134	30 517	42 313	4 447	30 581	18 205	753	124	
3 706	4 688	3 198	9 199	14 513	6 757	15 464	21 794	2 338	20 133	11 302	482	85	
1 803	2 614	1 733	5 313	8 518	3 749	8 284	11 717	1 205	12 526	6 714	320	57	
970	1 342	992	3 202	4 901	2 040	4 696	6 489	637	8 136	4 199	156	43	
932	1 394	1 106	3 890	5 725	2 528	5 714	7 646	624	10 394	5 122	164	56	
20	37	31	115	152	76	162	222	12	287	126	-	1	
4	-	1	7	6	2	9	18	-	6	2	-	-	
115 661	110 515	70 732	167 599	272 100	148 025	479 798	631 635	69 185	298 806	181 134	5 990	1 209	
4 306	4 226	1 772	4 874	8 955	6 782	25 462	31 333	2 741	7 989	4 887	33	23	
1 802	1 837	971	2 847	4 658	3 110	11 216	14 043	1 167	4 736	3 009	23	18	
826	873	528	1 618	2 655	1 539	5 083	6 276	531	2 834	1 882	27	9	
407	432	287	1 003	1 472	793	2 311	2 945	278	1 760	1 162	14	3	
169	190	139	543	822	421	1 065	1 326	130	1 078	647	15	1	
90	114	83	288	443	212	489	667	45	590	352	2	-	
33	34	35	166	218	108	221	319	30	317	183	2	2	
21	14	13	89	110	63	119	160	19	190	84	3	-	
11	18	18	59	109	55	103	137	15	153	112	-	-	
1	-	1	2	2	4	4	1	-	4	2	-	-	
-	1	1	1	-	1	-	4	-	-	-	-	-	
7 666	7 739	3 848	11 490	19 444	13 088	46 073	57 211	4 956	19 651	12 320	119	56	
123 327	118 254	74 580	179 089	291 544	161 113	525 871	688 846	74 141	318 457	193 454	6 109	1 265	

Tabel 4. Huishoudens (def. 1947) naar samenstelling, grootte en geslacht van het hoofd

	Personen per huishouden									Totaal	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer		
Huishoudens met echtpaar											
Zonder kinderen	652 552										652 552
Met kinderen		497 338	486 304	289 322	161 667	88 133	49 725	28 999	35 930	1 637 418	
Met kinderen en anderen ..			39 375	44 665	30 863	18 671	10 852	6 464	7 945	158 835	
Met anderen		56 032	7 841	1 457	436	123	50	39	57	66 035	
Totaal	652 552	553 370	533 520	335 444	192 966	106 927	60 627	35 502	43 932	2 514 840	
Huishoudens zonder echtpaar met mannelijk hoofd											
Met kinderen	19 677	7 683	3 295	1 705	866	500	295	176	139	34 336	
Met kinderen en anderen ..		3 255	1 874	979	488	280	146	65	64	7 151	
Met anderen	33 748	6 988	2 016	675	273	80	48	19	36	43 883	
Totaal	53 425	17 926	7 185	3 359	1 627	860	489	260	239	85 370	
Huishoudens zonder echtpaar met vrouwelijk hoofd											
Met kinderen	73 609	33 260	14 899	7 122	3 588	1 990	922	476	435	136 301	
Met kinderen en anderen ..		9 063	5 871	3 183	1 567	712	378	197	182	21 153	
Met anderen	44 831	7 666	1 757	506	181	59	32	20	33	55 085	
Totaal	118 440	49 989	22 527	10 811	5 336	2 761	1 332	693	650	212 539	
Totaal huishoudens	824 417	621 285	563 232	349 614	199 929	110 548	62 448	36 455	44 821	2 812 749	

Tabel 5. Huishoudens (def. 1947) naar samenstelling en geslacht van het hoofd, per provincie

	Huishoudens met echtpaar				Huishoudens zonder echtpaar met mannelijk hoofd			Huishoudens zonder echtpaar met vrouwelijk hoofd			Totaal
	zonder kinderen	met kinderen	met kinderen en anderen	met anderen	met kinderen	met kinderen en anderen	met anderen	met kinderen en anderen	met anderen		
Groningen	32 111	72 296	6 069	2 685	1 455	329	2 119	5 192	700	2 085	125 041
Friesland	28 300	70 157	5 673	2 606	1 681	376	2 620	5 177	711	2 158	119 459
Drenthe	16 109	47 677	5 077	1 683	995	201	1 118	2 888	380	774	76 902
Overijssel	39 652	109 608	15 212	5 243	2 633	539	2 645	7 880	1 342	2 807	187 561
Gelderland	64 156	176 954	23 467	8 182	3 934	742	4 717	13 390	2 211	4 953	302 706
Utrecht	37 866	94 377	9 622	4 049	1 817	427	2 389	8 269	1 365	3 962	164 143
Noord-Holland	140 923	292 538	22 114	12 809	5 269	1 549	9 347	29 489	4 918	13 733	532 689
Zuid-Holland	176 566	397 272	28 765	15 709	7 723	1 479	9 967	37 236	5 569	16 641	696 927
Zeeland	19 578	42 426	3 250	1 648	1 262	194	1 683	3 246	394	1 432	75 113
Noord-Brabant	59 589	206 575	22 492	6 637	4 802	755	4 297	14 277	2 020	4 082	325 526
Limburg	36 812	121 835	16 685	4 704	2 732	544	2 928	9 091	1 515	2 421	199 267
IJsselmeerpolders ..	686	4 835	387	71	8	8	17	72	23	32	6 139
Centr. bev. reg. ..	204	868	22	9	25	8	36	94	5	5	1 276
NEDERLAND	652 552	1 637 418	158 835	66 035	34 336	7 151	43 883	136 301	21 153	55 085	2 812 749

Tabel 6. Huishoudens (def. 1947) naar grootte, per provincie

	Personen per huishouden									Totaal
	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer	
Huishoudens met echtpaar										
Groningen	32 111	26 820	25 515	14 390	7 275	3 511	1 704	924	911	113 161
Friesland	28 300	22 097	22 479	15 125	8 960	4 555	2 534	1 298	1 388	106 736
Drenthe	16 109	15 730	16 376	10 201	5 674	2 894	1 569	923	1 070	70 546
Overijssel	39 652	36 392	36 452	23 953	14 122	8 064	4 679	2 842	3 559	169 715
Gelderland	64 156	58 194	57 873	38 882	23 159	13 047	7 694	4 386	5 368	272 759
Utrecht	37 866	31 279	30 673	20 095	11 689	6 400	3 540	1 922	2 450	145 914
Noord-Holland	140 923	106 585	101 250	57 434	29 371	14 779	7 891	4 493	5 658	468 384
Zuid-Holland	176 566	144 666	133 429	76 729	40 952	20 961	11 218	6 214	7 577	618 312
Zeeland	19 578	15 858	14 310	8 304	4 267	2 211	1 145	615	614	66 902
Noord-Brabant	59 589	57 320	57 167	42 600	29 336	19 278	12 008	7 778	10 217	295 293
Limburg	36 812	37 198	36 467	26 511	17 296	10 666	6 271	3 911	4 904	180 036
IJsselmeerpolders ..	686	1 031	1 333	1 072	746	477	316	155	163	5 979
Centr. bev. reg. ..	204	200	196	148	119	84	58	41	53	1 103
NEDERLAND	652 552	553 370	533 520	335 444	192 966	106 927	60 627	35 502	43 932	2 514 840
Huishoudens zonder echtpaar										
Groningen	7 522	2 549	1 022	458	166	98	31	18	16	11 880
Friesland	7 896	2 750	1 115	516	244	123	43	18	18	12 723
Drenthe	3 642	1 486	653	305	130	70	38	14	18	6 356
Overijssel	9 549	4 286	2 001	975	486	269	136	79	65	17 846
Gelderland	16 397	6 995	3 267	1 586	825	437	227	110	103	29 947
Utrecht	10 630	4 101	1 797	852	429	208	101	57	54	18 229
Noord-Holland	39 461	14 380	5 805	2 494	1 109	553	254	123	126	64 305
Zuid-Holland	47 602	17 886	7 155	3 144	1 418	722	353	174	161	78 615
Zeeland	5 089	1 832	711	321	139	53	28	21	17	8 211
Noord-Brabant	14 391	7 106	3 742	2 178	1 287	709	395	233	192	30 233
Limburg	9 529	4 470	2 395	1 322	711	374	208	103	119	19 231
IJsselmeerpolders ..	55	34	31	14	16	4	3	3	-	160
Centr. bev. reg.	102	40	18	5	3	1	4	-	-	173
NEDERLAND	171 865	67 915	29 712	14 170	6 963	3 621	1 821	953	889	297 909
Totaal huishoudens										
Groningen	39 633	29 369	26 537	14 848	7 441	3 609	1 735	942	927	125 041
Friesland	36 196	24 847	23 594	15 641	9 204	4 678	2 577	1 316	1 406	119 459
Drenthe	19 751	17 216	17 029	10 506	5 804	2 964	1 607	937	1 088	76 902
Overijssel	49 201	40 678	38 453	24 928	14 608	8 333	4 815	2 921	3 624	187 561
Gelderland	80 553	65 189	61 140	40 468	23 984	13 484	7 921	4 496	5 471	302 706
Utrecht	48 496	35 380	32 470	20 947	12 118	6 608	3 641	1 979	2 504	164 143
Noord-Holland	180 384	120 965	107 055	59 928	30 480	15 332	8 145	4 616	5 784	532 689
Zuid-Holland	224 168	162 552	140 584	79 873	42 370	21 683	11 571	6 388	7 738	696 927
Zeeland	24 667	17 690	15 021	8 625	4 406	2 264	1 173	636	631	75 113
Noord-Brabant	73 980	64 426	60 909	44 778	30 623	19 987	12 403	8 011	10 409	325 526
Limburg	46 341	41 668	38 862	27 833	18 007	11 040	6 479	4 014	5 023	199 267
IJsselmeerpolders ..	741	1 065	1 364	1 086	762	481	319	158	163	6 139
Centr. bev. reg.	306	240	214	153	122	85	62	41	53	1 276
NEDERLAND	824 417	621 285	563 232	349 614	199 929	110 548	62 448	36 455	44 821	2 812 749

Tabel 7. Hoofden van volledige gezinnen naar leeftijd echtgenote, relatie tot het hoofd van het huishouden en het aantal kinderen per gezin en voor hoofden van onvolledige gezinnen naar geslacht, relatie tot het hoofd van het huishouden en het aantal kinderen per gezin

	Kinderen per gezin										Totaal gezinnen	Totaal kinderen
	Volledige gezinnen											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 en meer		
In particuliere huishoudens	217 148	301 889	364 932	218 586	119 237	62 450	34 057	18 840	10 383	11 709	1 359 231	3 012 234
Gezinshoofd is tevens hoofd van het huishouden	475 390	223 306	159 033	97 772	58 965	35 179	21 347	13 249	7 961	9 622	1 101 824	1 626 468
a. echtgenote jonger dan 45 jaar	34	28	14	8	2	-	-	-	1	-	87	96
- ouders opgenomen in huish. kinderen	15 105	13 884	6 185	2 025	674	289	121	54	29	24	38 390	38 046
- overige combinaties	2 108	1 296	538	194	81	25	14	3	5	4	4 268	3 588
b. echtgenote 45 jaar en ouder	6 778	775	178	61	29	6	-	-	-	-	7 829	1 474
- kinderen opgenomen in huish. ouders	889	395	281	123	64	19	12	8	3	1	1 795	1 835
- overige combinaties	1 135	149	89	26	7	5	5	-	-	1	1 416	496
In instellingen en tehuizen	33	13	14	15	17	5	4	2	1	2	106	243
a. echtgenote jonger dan 45 jaar	3 842	29	4	1	1	1	1	-	-	-	3 880	63
b. echtgenote 45 jaar en ouder	722 462	541 764	531 267	318 811	179 077	97 979	55 561	32 158	18 384	21 363	2 518 826	4 684 547
Totaal volledige gezinnen	234 428	317 110	371 683	220 828	120 011	62 769	34 196	18 899	10 419	11 739	1 402 082	3 054 207
w.o. echtgenote jonger dan 45 jaar												
In particuliere huishoudens	20 249	8 863	4 014	2 095	1 109	1 109	610	354	201	157	37 652	73 258
Gezinshoofd is tevens hoofd van het huishouden	72 359	35 673	16 705	8 054	4 031	4 031	2 190	1 046	539	494	141 091	275 905
a. man met kinderen	1 993	275	55	12	2	2	1	-	1	-	2 339	2 780
- vader opgenomen in huish. kinderen	545	156	35	11	5	5	-	-	-	1	753	1 041
- zoon opgenomen in huish. ouders	576	136	25	3	3	3	-	-	-	-	743	950
b. vrouw met kinderen	2 666	394	72	12	1	1	4	1	2	-	3 152	3 770
- moeder opgenomen in huish. kinderen	5 730	1 298	289	89	17	8	4	4	2	-	7 437	9 726
- dochter opgenomen in huish. ouders	3 519	1 345	482	233	108	53	21	6	6	7	5 774	9 710
- overige combinaties												
In instellingen en tehuizen	26	1	1	1	-	-	-	-	-	-	28	31
a. man met kinderen	263	14	4	3	2	-	-	-	-	-	286	325
b. vrouw met kinderen	107 926	48 155	21 682	10 512	5 278	2 866	1 426	751	659	659	199 255	377 496
Totaal onvolledige gezinnen	23 389	9 431	4 130	2 121	1 119	611	354	202	136	136	41 515	78 060
w.v. met mannelijk hoofd	84 537	38 724	17 552	8 391	4 159	2 255	1 072	549	501	501	157 740	299 436
met vrouwelijk hoofd	722 462	649 690	579 422	340 493	189 589	103 257	58 427	31 584	19 135	22 022	2 718 081	5 062 043
Totaal aantal gezinnen												

Tabel 8. Hoofden van volledige gezinnen naar leeftijd echtgenote en relatie tot het hoofd van het huishouden, per provincie

	In particuliere huishoudens								In instellingen en tehuizen		Totaal	w.o. met echtgenote jonger dan 45 jaar
	gezinshoofd is tevens hoofd van een huishouden		Gezinshoofd is niet tevens hoofd van een huishouden						echtgenote jonger dan 45 jaar	echtgenote 45 jaar en ouder		
	echtgenote jonger dan 45 jaar	echtgenote 45 jaar en ouder	echtgenote jonger dan 45 jaar			echtgenote 45 jaar en ouder						
			ouders opgenomen in huishouden kinderen	kinderen opgenomen in huishouden ouders	overige combinaties	ouders opgenomen in huishouden ouders	kinderen opgenomen in huishouden ouders	overige combinaties				
Groningen	57 425	54 041	2	1 300	95	182	61	55	-	134	113 295	58 822
Friesland	54 511	51 109	2	784	86	141	53	50	-	276	107 012	55 383
Drenthe	38 671	29 581	2	1 744	95	342	70	41	14	74	70 634	40 526
Overijssel	86 744	74 596	16	5 959	503	1 408	362	127	4	250	169 969	93 226
Gelderland	144 824	117 270	16	7 335	627	2 118	323	246	5	579	273 343	152 807
Utrecht	78 149	64 942	3	2 128	284	230	87	91	26	260	146 200	80 590
Noord-Holland	247 330	214 516	8	4 857	826	385	226	236	22	906	469 312	253 043
Zuid-Holland	333 210	277 533	5	5 604	909	457	305	289	22	571	618 905	339 750
Zeeland	34 160	31 614	2	789	68	143	83	43	-	90	66 992	35 019
Noord-Brabant	171 524	117 301	13	4 516	503	1 194	117	125	12	555	295 860	176 568
Limburg	107 125	67 826	18	3 357	270	1 220	107	113	1	185	180 222	110 771
IJsselmeerpolders	4 747	1 208	-	14	2	8	-	-	-	-	5 979	4 763
Centr. Bev. reg.	811	287	-	3	-	1	1	-	-	-	1 103	814
NEDERLAND	1 359 231	1 101 824	87	38 390	4 268	7 829	1 795	1 416	106	3 880	2 518 826	1 402 082

Tabel 9. Hoofden van onvolledige gezinnen naar geslacht en relatie tot het hoofd van het huishouden, per provincie

	In particuliere huishoudens							In instellingen en tehuizen		Totaal	
	gezinshoofd is tevens hoofd van een huishouden		Gezinshoofd is niet tevens hoofd van een huishouden					man met kinderen	vrouw met kinderen		
	man met kinderen en eventueel anderen	vrouw met kinderen en eventueel anderen	man met kinderen			vrouw met kinderen					
			vader opgenomen in huishouden kinderen	zoon opgenomen in huishouden ouders	overige combinaties	moeder opgenomen in huishouden kinderen	dochter opgenomen in huishouden ouders	overige combinaties			
Groningen	1 679	5 311	44	41	20	85	283	213	2	4	7 682
Friesland	1 951	5 377	56	30	20	65	268	178	1	5	7 951
Drenthe	1 078	2 876	70	40	8	104	190	98	-	-	4 464
Overijssel	2 673	7 887	396	64	39	585	502	248	1	1	12 396
Gelderland	4 008	13 556	477	97	94	708	900	437	5	51	20 333
Utrecht	2 059	8 634	87	46	52	131	516	353	-	63	11 941
Noord-Holland	6 402	30 741	121	105	190	187	1 556	1 923	2	82	41 309
Zuid-Holland	8 631	38 852	200	154	217	327	1 913	1 713	8	40	52 055
Zeeland	1 378	3 330	45	21	12	56	150	104	-	3	5 099
Noord-Brabant	4 938	14 939	476	83	60	447	609	302	3	28	21 885
Limburg	2 807	9 450	367	71	31	456	538	162	6	9	13 897
IJsselmeerpolders	15	87	-	1	-	1	5	2	-	-	111
Centr. bev. reg.	33	51	-	-	-	-	7	41	-	-	132
NEDERLAND	37 652	141 091	2 339	753	743	3 152	7 437	5 774	28	286	199 255

Tabel 12. Huishoudens (def. 1947) naar wijze van huisvesting, samenstelling en geslacht van het hoofd

Wijze van huisvesting	Echtbaar				Man met				Vrouw met				Totaal
	zonder kinderen	met kinderen		uit- staand met anderen	kinderen en anderen	uit- staand andere	kinderen en anderen	kinderen en anderen	kinderen en anderen	uit- staand andere	kinderen en anderen	uit- staand andere	
		M.	V.										
In een woning													
Alleen	486 200	1 429 703	1 45 749	56 394	24 244	6 240	36 230	95 230	17 785	41 800	2 339 575		
Hoofdbewoner	70 854	82 933	8 963	6 984	4 892	693	4 071	17 210	2 675	8 959	208 224		
Inwonend (als zelfst. huishouden)													
t.g.v. de woningnood	43 997	52 137	962	864	400	61	1 022	3 217	222	1 462	104 344		
om andere redenen	12 776	14 717	499	434	455	34	1 076	2 594	164	2 158	34 907		
Inwonend (als secundair gezin)													
In bewoonde andere ruimten	12 929	30 418	2 662	1 359	562	123	1 484	2 077	307	706	52 627		
Totaal	652 552	1 637 418	1 59 835	66 035	34 336	7 151	43 883	136 301	21 153	55 085	2 812 749		

Tabel 13. Huishoudens (def. 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd respectievelijk de alleenstaanden

Wijze van huisvesting	Ongehuwd		Gehuwd		Gescheiden van tafel en bed		Weduwstaat		Gescheiden van echt		Onbekend		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
In een woning														
Alleen	22 565	22 783	2 120 718	8 144	1 395	3 521	36 164	105 044	3 896	15 306	22	17	2 184 760	154 815
Hoofdbewoner	1 984	3 900	1 70 290	1 005	262	837	5 908	19 463	927	3 632	9	7	1 79 380	28 844
Inwonend (als zelfst. huishouden)														
t.g.v. de woningnood	476	1 190	98 119	736	102	148	412	1 861	333	966	2	-	99 443	4 901
om andere redenen	723	1 852	28 547	416	56	115	473	1 891	1 930	639	2	3	29 991	4 916
Inwonend (als secundair gezin)														
In bewoonde andere ruimten	19	2 304	53 625	3 775	72	590	2 876	5 151	503	4 134	4	19	57 099	15 973
Totaal	943	688	47 661	434	77	71	584	1 334	270	562	2	1	49 537	3 090
Alleenstaanden														
In een woning														
Alleen	26 710	32 717	2 518 960	14 510	1 963	5 282	46 417	134 744	6 119	25 239	41	47	2 600 210	212 539
Totaal	65 521	98 750	7 444	5 557	2 630	2 605	41 110	141 498	10 056	15 433	115	115	126 846	263 958

Tabel 14. Huishoudens (def. 1947) en alleenstaanden (def. 1947) naar wijze van huisvesting, naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande

Wijze van huisvesting	Leeftijdsklasse van het hoofd resp. de alleenstaande														Totaal
	< 25 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40-44 jaar	45-49 jaar	50-54 jaar	55-59 jaar	60-64 jaar	65-69 jaar	70-74 jaar	75 jaar en ouder	Totaal		
													M.	V.	
Huishouders in woningen															
Alleen	31 026	168 107	257 904	296 213	264 936	265 414	245 467	210 705	168 897	126 030	83 109	66 962	2 184 760		
Hoofdbewoner	1 817	8 393	12 468	13 967	13 519	16 799	20 703	23 190	23 306	19 762	14 059	11 397	179 380		
Inwonend (als zelfst. huishouden)															
t.g.v. de woningnood	16 395	34 900	19 913	10 421	5 236	3 327	2 144	1 655	1 455	1 468	1 239	1 290	99 443		
om andere redenen	2 204	5 507	4 822	4 088	2 578	1 916	1 427	1 230	1 173	1 448	1 547	2 051	29 991		
Inwonend (als secundair gezin)															
In bewoonde andere ruimten	10 939	13 571	6 609	5 631	3 244	2 085	1 242	941	1 234	2 096	2 664	4 843	57 099		
Totaal	66 233	239 913	311 682	336 866	294 528	294 019	274 875	240 762	198 248	152 191	103 506	87 387	2 600 210		
Alleenstaanden in woningen															
Alleen	512	1 006	1 184	1 521	1 661	2 374	3 120	3 953	4 831	5 987	7 246	11 265	44 660		
Hoofdbewoner	256	442	570	838	930	1 246	1 470	1 810	2 402	2 783	3 378	5 312	21 437		
Inwonend t.g.v. de woningnood	1 158	1 181	770	612	465	526	471	453	435	387	381	517	7 356		
Inwonend om andere redenen	14 071	8 131	3 697	2 434	1 743	1 852	1 782	1 877	1 701	1 496	1 431	2 090	42 285		
Alleenstaanden in bewoonde andere ruimten	2 691	1 679	882	712	613	663	700	715	666	579	550	658	11 108		
Totaal	18 688	12 439	7 103	6 117	5 412	6 641	7 543	8 808	10 035	11 232	12 986	19 842	126 846		
Huishoudens in woningen															
Alleen	892	2 366	4 306	7 687	11 044	16 773	20 786	21 548	19 864	16 621	13 630	19 298	154 815		
Hoofdbewoner	95	205	442	926	1 732	2 954	4 148	4 568	4 290	3 417	2 651	3 416	28 844		
Inwonend (als zelfst. huishouden)															
t.g.v. de woningnood	400	454	390	524	457	487	464	397	337	325	273	393	4 901		
om andere redenen	584	423	382	414	372	423	364	316	358	367	350	563	4 916		
Inwonend (als secundair gezin)															
In bewoonde andere ruimten	2 927	2 128	1 893	1 913	1 518	1 237	782	521	479	601	584	1 390	15 973		
Totaal	5 150	5 807	7 661	11 759	15 426	22 212	26 914	27 649	25 580	21 517	17 616	25 248	212 539		
Alleenstaanden in woningen															
Alleen	515	824	1 522	2 412	3 086	5 105	8 706	13 634	19 678	23 586	22 536	26 879	128 483		
Hoofdbewoner	200	251	363	636	986	1 980	3 965	6 625	9 516	10 902	9 812	10 720	55 956		
Inwonend t.g.v. de woningnood	1 785	1 479	1 293	1 333	1 108	1 129	1 255	1 381	1 628	1 783	1 549	1 814	17 537		
Inwonend om andere redenen	12 352	6 931	4 500	3 646	2 732	2 709	2 973	3 145	3 528	4 160	4 231	5 988	56 905		
Alleenstaanden in bewoonde andere ruimten	636	372	294	330	297	325	395	389	428	410	445	756	5 077		
Totaal	15 488	9 857	7 972	8 357	8 209	11 248	17 294	25 174	34 778	40 841	38 573	46 167	263 958		
Totaal aantal huishoudens	71 383	245 720	319 343	348 625	309 954	316 231	301 789	268 411	223 828	173 708	121 122	112 635	2 812 749		
Totaal aantal alleenstaanden	34 176	22 296	15 075	14 474	13 621	17 889	24 837	33 982	44 813	52 073	51 559	66 009	390 804		

Tabel 18. Huishoudens (def. 1947) in woningen en bewoonde andere ruimten op alleenstaanden (def. 1947) alleen of als hoofdbewoner in een woning naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande, per provincie

	Leeftijdsklasse van het hoofd resp. de alleenstaande												Totaal
	15-24 jaar	25-29 jaar	30-34 jaar	35-39 jaar	40-44 jaar	45-49 jaar	50-54 jaar	55-59 jaar	60-64 jaar	65-69 jaar	70-74 jaar	75 jaar en ouder	
Mannelijke hoofden van huishoudens in woningen en bewoonde andere ruimten													
Groningen	2 789	9 784	12 114	13 921	12 760	13 124	12 660	11 205	9 543	7 490	5 248	5 043	115 681
Friesland	2 898	9 767	11 837	12 728	11 475	11 976	11 681	10 817	9 282	7 544	5 633	5 085	110 723
Drenthe	2 002	6 908	8 574	9 523	8 603	8 075	7 256	6 423	5 337	4 258	2 860	2 581	72 408
Overijssel	3 737	15 153	21 277	22 612	19 615	20 084	18 970	16 572	13 662	10 068	6 863	5 935	174 548
Gelderland	6 756	25 259	34 255	36 391	31 909	31 892	29 717	25 779	20 975	16 498	11 359	10 276	281 065
Utrecht	3 845	13 429	18 025	19 469	17 236	17 006	15 627	13 481	11 439	9 018	6 253	5 269	150 097
Noord-Holland	11 527	41 013	54 724	61 427	54 746	54 457	51 527	46 433	39 338	30 932	20 518	16 113	482 755
Zuid-Holland	16 905	57 668	73 522	79 687	70 514	72 036	68 138	59 935	49 535	37 834	25 535	21 173	632 482
Zeeland	1 807	5 845	7 244	8 145	7 500	7 680	7 428	6 798	5 724	4 665	3 429	3 204	69 469
Noord-Brabant	7 410	32 341	41 357	42 591	35 232	34 248	31 463	26 599	20 214	14 760	9 770	7 997	303 982
Limburg	5 158	19 589	25 466	26 979	21 959	20 812	18 410	15 285	12 328	8 798	5 854	4 616	185 254
IJsselmeerpolders	175	706	978	1 254	1 142	831	516	260	81	31	14	3	5 991
Centr. bev. reg.	6	7	2	3	6	3	2	3	-	-	-	-	32
NEDERLAND	65 015	237 469	309 375	334 730	292 697	292 224	273 395	239 590	197 458	151 896	103 343	87 295	2 584 487
Vrouwelijke hoofden van huishoudens in woningen en bewoonde andere ruimten													
Groningen	233	158	240	377	557	804	969	934	884	802	684	1 294	7 936
Friesland	189	194	234	342	488	760	936	1 070	950	850	713	1 299	8 025
Drenthe	104	111	145	206	295	398	450	489	467	443	332	554	4 034
Overijssel	280	301	339	490	757	1 176	1 489	1 664	1 620	1 309	1 055	1 506	11 986
Gelderland	538	500	643	1 016	1 434	2 052	2 603	2 734	2 599	2 149	1 711	2 544	20 523
Utrecht	385	363	440	745	994	1 451	1 746	1 807	1 610	1 373	1 115	1 545	13 574
Noord-Holland	1 155	1 526	2 052	3 099	3 923	5 540	6 317	6 020	5 377	4 613	3 655	4 813	48 090
Zuid-Holland	1 414	1 718	2 301	3 542	4 574	6 411	7 537	7 462	6 798	5 718	4 835	7 012	59 322
Zeeland	99	90	133	253	292	469	550	617	568	540	539	915	5 065
Noord-Brabant	353	462	660	947	1 235	1 816	2 635	2 929	2 841	2 253	1 856	2 352	20 339
Limburg	298	313	396	666	810	1 286	1 614	1 885	1 811	1 444	1 082	1 385	12 990
IJsselmeerpolders	14	7	15	18	32	11	14	7	3	2	4	-	127
Centr. bev. reg.	6	3	2	2	1	-	-	-	-	1	-	-	15
NEDERLAND	5 068	5 746	7 600	11 703	15 392	22 174	26 860	27 618	25 548	21 497	17 601	25 219	212 026
Alleenstaande mannen alleen of als hoofdbewoner in een woning													
Groningen	25	46	80	84	98	150	225	277	371	454	596	1 105	3 511
Friesland	25	51	56	99	97	181	272	365	435	569	706	1 178	4 034
Drenthe	10	22	25	44	36	72	90	141	190	219	246	378	1 473
Overijssel	33	82	89	97	118	162	225	307	400	504	558	897	3 472
Gelderland	69	108	123	198	210	271	395	463	617	786	887	1 380	5 507
Utrecht	53	80	88	119	159	188	230	258	350	482	602	846	3 455
Noord-Holland	191	391	523	633	719	952	1 126	1 442	1 700	2 082	2 421	3 705	15 885
Zuid-Holland	231	399	466	687	765	1 047	1 290	1 603	2 045	2 359	3 007	4 851	18 750
Zeeland	19	28	42	65	74	148	191	270	346	398	500	825	2 906
Noord-Brabant	71	135	160	194	177	278	350	420	470	597	732	953	4 537
Limburg	40	105	101	139	138	171	196	214	309	319	369	459	2 560
IJsselmeerpolders	1	1	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	7
Centr. bev. reg.	6	7	2	3	6	3	2	3	-	-	-	-	32
NEDERLAND	768	1 448	1 754	2 359	2 591	3 620	4 590	5 763	7 233	8 770	10 624	16 577	66 097
Alleenstaande vrouwen alleen of als hoofdbewoner in een woning													
Groningen	33	34	76	110	159	246	534	886	1 411	1 700	1 826	2 603	9 618
Friesland	36	39	61	99	136	213	394	754	1 249	1 688	1 739	2 479	8 887
Drenthe	6	21	34	55	52	97	163	292	424	567	577	779	3 067
Overijssel	21	50	91	142	177	286	534	852	1 342	1 527	1 426	1 668	8 116
Gelderland	47	70	169	236	299	542	877	1 515	2 212	2 613	2 329	2 723	13 632
Utrecht	71	74	128	185	294	484	821	1 320	1 910	2 306	2 205	2 268	12 066
Noord-Holland	217	331	537	891	1 154	1 953	3 617	5 600	8 058	9 297	8 369	9 730	49 754
Zuid-Holland	188	305	564	906	1 276	2 383	4 227	6 691	9 143	10 748	10 137	11 126	57 694
Zeeland	38	28	42	63	97	176	352	574	843	1 088	1 090	1 418	5 809
Noord-Brabant	28	69	108	225	290	453	736	1 105	1 585	1 819	1 724	1 859	10 001
Limburg	25	46	69	132	129	247	411	669	1 014	1 132	925	946	5 745
IJsselmeerpolders	5	8	6	4	9	5	5	1	3	3	1	-	50
Centr. bev. reg.	6	7	2	3	6	3	2	3	-	-	-	-	32
NEDERLAND	715	1 075	1 885	3 048	4 072	7 085	12 671	20 259	29 194	34 488	32 348	37 599	184 439

Tabel 19. Huishoudens (def. 1947) in woningen en bewoonde andere ruimten en alleenstaanden (def. 1947) alleen of als hoofdbewoner in een woning naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd resp. de alleenstaande, per provincie

	Hoofden van huishoudens in woningen en bewoonde andere ruimten					Alleenstaanden alleen of als hoofdbewoner in een woning				
	ongehuwd 1)	gehuwd 2)	weduwstaat	gescheiden van echt	totaal	ongehuwd 1)	gehuwd 2)	weduwstaat	gescheiden van echt	totaal
Mannen										
Groningen	1 101	112 019	2 373	188	115 681	1 001	157	2 200	153	3 511
Friesland	1 517	106 253	2 830	123	110 723	1 493	132	2 307	102	4 034
Drenthe	684	70 219	1 448	57	72 408	506	53	875	39	1 473
Overijssel	1 794	168 993	3 591	170	174 548	1 171	147	2 021	133	3 472
Gelderland	3 201	272 183	5 315	366	281 065	1 952	291	3 034	230	5 507
Utrecht	1 323	145 868	2 557	349	150 097	991	308	1 921	235	3 455
Noord-Holland	4 358	468 501	7 608	2 288	482 755	4 440	1 481	8 181	1 783	15 885
Zuid-Holland	5 377	615 259	9 854	1 992	632 482	5 162	1 575	10 150	1 863	18 750
Zeeland	1 168	66 447	1 748	106	69 469	1 017	127	1 662	100	2 906
Noord-Brabant	3 414	294 664	5 657	247	303 982	1 737	343	2 276	181	4 537
Limburg	2 383	179 443	3 250	178	185 254	1 079	212	1 169	100	2 560
IJsselmeerpolders	15	5 961	15	-	5 991	1	1	5	-	7
Centr. bev. reg.	-	32	-	-	32	-	-	-	-	-
NEDERLAND	26 335	2 505 842	46 246	6 064	2 584 487	20 550	4 827	35 801	4 919	66 097
Vrouwen										
Groningen	1 161	631	5 388	756	7 936	2 281	149	6 903	285	9 618
Friesland	1 216	585	5 713	511	8 025	2 060	125	6 559	143	8 887
Drenthe	409	343	3 061	221	4 034	647	43	2 316	61	3 067
Overijssel	1 600	830	8 785	771	11 986	2 105	150	5 657	204	8 116
Gelderland	3 074	1 739	14 107	1 603	20 523	3 586	326	9 219	501	13 632
Utrecht	2 437	1 348	8 149	1 640	13 574	3 371	316	7 768	611	12 066
Noord-Holland	7 474	5 183	26 753	8 680	48 090	12 117	1 751	31 790	4 096	49 754
Zuid-Holland	9 938	5 667	34 542	9 175	59 322	14 093	1 872	37 471	4 258	57 694
Zeeland	853	373	3 556	283	5 065	1 567	120	4 010	112	5 809
Noord-Brabant	2 923	1 724	14 737	955	20 339	2 894	312	6 577	218	10 001
Limburg	1 539	1 181	9 692	578	12 990	1 374	160	4 116	95	5 745
IJsselmeerpolders	28	31	61	7	127	37	1	10	2	50
Centr. bev. reg.	9	2	2	2	15	-	-	-	-	-
NEDERLAND	32 661	19 637	134 546	25 182	212 026	46 132	5 325	122 396	10 586	184 439

1) Incl. burgerlijke staat onbekend.
2) Incl. gescheiden van tafel en bed.

Tabel 20. Huishoudens (def. 1960) in woningen naar wijze van huisvesting, grootte en aantal ter beschikking staande vertrokken

Vertrokken ter beschikking	Personen per huishouden										Totaal
	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer		
Alleen in een woning											
1	3 541	1 739	1 098	511	300	139	78	38	39		7 483
2	28 479	15 209	10 161	5 448	2 812	1 433	780	425	451		65 198
3	105 795	48 427	28 955	14 174	7 384	3 624	1 981	1 124	1 222		212 686
4	159 818	127 372	92 142	40 219	19 136	9 441	4 806	2 611	2 980		458 525
5	175 376	175 892	209 124	131 400	68 565	33 904	16 733	8 657	8 836		828 487
6	94 788	93 541	116 207	90 858	58 764	34 213	20 042	11 590	13 507		533 510
7	28 153	29 627	38 890	36 203	27 509	18 418	11 846	7 768	10 921		209 335
8	6 885	7 263	9 355	9 816	8 480	6 081	4 195	2 799	4 628		59 502
9	2 223	2 356	2 687	2 901	2 912	2 161	1 505	1 012	1 661		19 418
10 en meer	1 485	1 622	1 839	1 945	1 885	1 423	1 027	794	1 269		13 269
Totaal	606 543	503 048	510 458	333 475	197 747	110 837	62 993	36 818	45 514		2 407 433
Hoofdbewoner van een woning											
1	488	134	58	27	16	6	4	3	-		736
2	4 868	1 131	502	210	113	46	29	16	4		6 919
3	24 359	6 616	2 802	1 088	460	200	93	41	36		35 695
4	22 700	11 939	6 535	2 949	1 244	528	256	129	76		46 336
5	12 248	7 990	6 468	3 651	1 814	901	445	218	189		33 924
6	5 723	4 006	3 599	2 515	1 478	747	401	221	224		18 914
7	2 383	1 594	1 511	1 177	789	406	239	150	160		8 409
8	943	591	565	512	336	239	129	67	95		3 477
9	301	253	228	195	155	95	69	40	44		1 300
10 en meer	367	304	263	198	138	80	50	31	44		1 475
Totaal	74 380	34 558	22 531	12 522	6 543	3 248	1 715	916	872		157 285
Inwonend in een woning											
1	4 768	2 032	474	88	36	16	3	2	7		7 426
2	17 986	9 587	2 531	524	164	81	25	8	6		30 912
3	31 059	19 370	6 646	1 516	519	159	55	35	23		59 382
4	10 074	9 649	6 454	2 137	805	294	93	47	37		29 590
5	1 829	2 039	2 204	1 221	604	280	126	72	36		8 411
6	489	528	579	453	271	130	52	25	24		2 551
7	141	98	147	113	81	33	22	8	12		655
8	30	40	26	38	36	17	16	6	7		216
9	9	8	14	7	3	5	4	2	3		55
10 en meer	12	10	6	14	2	3	-	5	1		53
Totaal	66 397	43 361	19 081	6 111	2 521	1 018	396	210	156		139 251
Totaal in woningen											
1	8 797	3 905	1 630	626	352	161	85	43	46		15 645
2	51 333	25 927	13 194	6 182	3 089	1 560	834	449	461		103 029
3	161 213	74 413	38 403	16 778	8 363	3 983	2 129	1 200	1 281		307 763
4	192 592	148 960	105 131	45 305	21 185	10 263	5 155	2 787	3 093		534 471
5	189 453	185 921	217 796	136 272	70 943	35 085	17 304	8 947	9 061		870 822
6	101 000	98 075	120 385	93 826	60 513	35 090	20 495	11 836	13 755		554 975
7	30 677	31 319	40 548	37 493	28 379	18 857	12 107	7 926	11 093		218 399
8	7 858	7 894	9 946	10 366	8 852	6 337	4 340	2 872	4 730		63 195
9	2 533	2 617	2 929	3 103	3 070	2 261	1 578	1 054	1 708		20 853
10 en meer	1 864	1 936	2 108	2 157	2 025	1 506	1 077	830	1 314		14 817
Totaal	747 320	580 967	552 070	352 108	206 811	115 103	65 104	37 944	46 542		2 703 969

1419,590

Tabel 21. Huishoudens (def. 1960) in woningen naar wijze van huisvesting en aantal ter beschikking staande vertrokken, per provincie

	Vertrokken ter beschikking										Totaal
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer	
Alleen in een woning											
Groningen	1 720	8 328	14 590	21 788	39 052	18 830	6 342	1 854	562	296	113 362
Friesland	1 756	8 311	13 742	18 696	34 212	23 938	8 142	2 112	589	345	111 843
Drenthe	1 155	4 308	7 811	11 141	23 987	12 054	4 217	1 129	295	142	66 239
Overijssel	324	2 432	9 784	23 750	59 765	44 456	14 723	4 297	1 264	750	161 545
Gelderland	264	3 725	17 634	38 986	89 477	66 527	24 468	7 297	2 410	1 666	252 454
Utrecht	110	2 101	9 006	20 847	47 118	35 143	15 755	4 480	1 386	1 054	137 000
Noord-Holland	581	9 331	52 010	114 501	155 948	84 729	29 977	8 224	2 702	1 987	459 990
Zuid-Holland	967	15 869	57 185	147 519	222 020	97 297	30 765	10 043	3 767	2 650	588 082
Zeeland	286	3 818	6 575	10 738	24 607	16 939	5 184	1 668	540	297	70 652
Noord-Brabant	264	6 054	19 451	34 180	78 715	82 991	39 961	10 069	3 332	2 476	277 493
Limburg	56	918	4 897	16 302	51 664	48 622	28 184	8 110	2 539	1 616	162 908
IJsselmeerpolders	-	3	1	77	1 922	1 984	1 617	219	32	10	5 865
NEDERLAND	7 483	65 198	212 686	458 525	828 487	533 510	209 335	59 502	19 418	13 289	2 407 433
Hoofdbewoner van een woning											
Groningen	74	258	798	1 229	1 054	616	258	122	61	38	4 508
Friesland	42	180	428	587	473	286	123	60	26	12	2 217
Drenthe	156	486	874	798	607	330	123	51	19	11	3 455
Overijssel	43	419	1 819	2 003	1 534	827	305	129	67	51	7 197
Gelderland	76	781	3 469	5 035	3 817	2 549	1 147	488	188	216	17 766
Utrecht	26	327	2 316	3 249	2 608	1 804	894	409	169	208	12 010
Noord-Holland	75	999	6 497	8 981	7 578	4 061	1 783	672	265	352	31 263
Zuid-Holland	114	1 700	11 067	15 010	9 492	4 554	2 078	870	348	364	45 597
Zeeland	9	64	217	310	271	172	59	38	7	15	1 162
Noord-Brabant	80	965	4 742	5 102	3 629	2 180	1 013	378	128	113	18 330
Limburg	41	740	3 467	4 049	2 854	1 532	621	260	101	95	13 760
IJsselmeerpolders	-	-	1	3	7	3	5	-	1	-	20
NEDERLAND	736	6 919	35 695	46 356	33 924	18 914	8 409	3 477	1 380	1 475	157 285
Inwonend in een woning											
Groningen	212	684	1 123	586	164	58	10	3	2	-	2 842
Friesland	103	367	668	424	150	34	8	9	1	-	1 764
Drenthe	228	873	1 083	610	217	60	14	3	-	2	3 090
Overijssel	183	1 173	2 891	1 516	509	157	33	10	3	5	6 480
Gelderland	444	2 476	6 295	3 816	1 322	341	87	29	6	5	14 821
Utrecht	476	1 697	4 018	2 287	664	241	70	16	8	3	9 480
Noord-Holland	2 103	7 059	10 783	4 921	1 247	387	109	24	6	6	26 645
Zuid-Holland	2 550	10 381	19 293	8 347	1 957	533	140	37	6	12	43 256
Zeeland	35	172	341	285	114	35	10	8	-	2	1 002
Noord-Brabant	706	3 573	7 433	3 165	884	301	85	38	9	9	16 203
Limburg	386	2 454	5 450	3 633	1 182	404	89	39	14	9	13 660
IJsselmeerpolders	-	3	4	1	1	-	-	-	-	-	8
NEDERLAND	7 426	30 912	59 382	29 590	8 411	2 551	655	216	55	53	139 251
Totaal in woningen											
Groningen	2 006	9 270	16 511	23 603	40 270	19 504	6 610	1 979	625	334	120 712
Friesland	1 901	8 858	14 838	19 707	34 835	24 258	8 273	2 181	616	357	115 824
Drenthe	1 539	5 667	9 768	12 549	24 811	12 444	4 354	1 183	314	155	72 784
Overijssel	550	4 024	14 494	27 269	61 808	45 440	15 061	4 436	1 334	806	175 222
Gelderland	784	6 982	27 398	47 837	94 616	69 417	25 702	7 814	2 604	1 887	285 041
Utrecht	612	4 125	15 340	26 383	50 390	37 188	16 719	4 905	1 563	1 265	158 490
Noord-Holland	2 759	17 389	69 290	128 403	164 773	89 177	31 869				

Tabel 22. Alleenstaanden (def. 1960) in woningen naar wijze van huisvesting, aantal ter beschikking staande vertrekken, geslacht en leeftijd

Wijze van huisvesting	Vertrekken ter beschikking	Leeftijdsklasse							Totaal	
		< 25 jaar	25 - 29 jaar	30 - 34 jaar	35 - 39 jaar	40 - 59 jaar	60 - 64 jaar	65 - 69 jaar		70 jaar en ouder
Mannen										
Alleen in een woning	1	51	60	56	51	612	226	292	1 119	2 467
	2	99	145	169	199	2 003	844	984	3 540	7 983
	3	106	240	293	384	2 808	1 217	1 504	5 109	11 661
	4	245	537	630	854	5 597	2 539	3 205	8 733	22 340
Hoofdbewoner van een woning .	1	61	53	24	34	239	101	111	443	1 066
	2	51	65	66	72	693	306	358	1 417	3 028
	3	27	52	75	105	868	458	562	2 033	4 180
	4	32	67	72	112	876	453	552	1 713	3 877
Inwonend in een woning	1	12 914	7 438	3 290	2 107	5 997	1 368	1 108	2 312	36 534
	2	2 030	1 561	906	709	2 320	558	522	1 410	10 016
	3	182	212	198	177	568	146	172	492	2 147
	4	103	101	73	53	264	64	81	205	944
Vrouwen										
Alleen in een woning	1	58	38	39	37	481	368	527	2 026	3 574
	2	106	166	235	351	2 668	1 725	2 377	7 091	14 719
	3	122	274	551	852	8 479	5 048	6 595	15 027	36 948
	4	230	346	693	1 169	18 883	12 481	14 076	25 256	73 134
Hoofdbewoner van een woning .	1	45	28	16	19	208	134	143	501	1 094
	2	67	68	74	110	1 600	1 083	1 262	2 883	7 147
	3	49	71	120	242	4 438	2 995	3 579	7 127	18 621
	4	27	73	119	209	5 398	4 019	4 496	7 436	21 777
Inwonend in een woning	1	9 405	4 676	2 710	7 944	5 151	1 215	1 288	3 658	30 047
	2	4 011	2 915	2 171	1 983	6 197	1 911	2 252	5 231	26 671
	3	608	721	790	898	4 072	1 567	1 848	3 729	14 233
	4	113	98	122	154	1 012	463	555	974	3 491
Totaal in woningen										
Totaal	1	22 534	12 293	6 135	4 192	12 688	3 412	3 469	10 059	74 782
	2	6 364	4 920	3 621	3 424	15 481	6 427	7 755	21 572	69 564
	3	1 094	1 570	2 027	2 658	21 233	11 431	14 260	33 517	87 790
	4	750	1 222	1 709	2 551	32 030	20 019	22 965	44 317	125 563
Totaal aantal alleenstaanden		30 742	20 005	13 492	12 825	81 432	41 289	48 449	109 465	357 699

233,616
niet inwonend

Tabel 23. Alleenstaanden (def. 1960) in woningen, naar geslacht, wijze van huisvesting en aantal ter beschikking staande vertrekken, per provincie

	Alleen in een woning				Hoofdbewoner van een woning				Inwonend in een woning				Alleenstaanden in een woning									
	vertrekken ter beschikking				vertrekken ter beschikking				vertrekken ter beschikking				vertrekken ter beschikking									
	1	2	3	4 en meer	1	2	3	4 en meer	1	2	3	4 en meer	1	2	3	4 en meer						
Mannen																						
Groningen	345	748	661	1 038	2 792	2 792	98	89	57	95	2 082	410	52	10	2 554	2 484	1 253	802	1 146	5 685		
Friesland	547	1 007	788	1 204	3 546	3 546	30	36	30	36	174	201	110	21	5	337	778	1 153	857	1 269	4 057	
Drenthe	137	238	237	406	1 018	1 018	46	67	31	33	177	209	108	25	7	349	392	413	293	446	1 544	
Overijssel	99	373	506	1 180	2 158	2 158	44	111	129	109	393	590	272	54	33	949	733	756	689	1 322	3 500	
Gelderland	137	494	851	1 864	3 346	3 346	81	222	267	335	905	3 461	772	173	82	4 488	3 679	1 488	1 291	2 281	8 739	
Utrecht	68	281	509	1 341	2 199	2 199	64	152	269	307	792	3 547	899	197	78	4 721	3 679	1 332	975	1 726	7 712	
Noord-Holland	336	1 511	3 454	5 497	10 798	10 798	201	634	998	1 102	2 935	9 829	2 430	514	289	13 062	10 366	4 575	4 966	6 888	26 795	
Zuid-Holland	468	1 924	3 151	6 124	11 667	11 667	369	1 304	1 792	1 392	4 857	12 274	3 846	809	296	17 225	13 111	7 074	5 752	7 812	33 749	
Zeeland	148	656	508	1 131	2 443	2 443	14	25	36	43	118	99	86	26	12	225	261	769	570	1 186	2 786	
Noord-Brabant	121	539	741	1 529	2 930	2 930	83	217	352	232	884	3 006	681	156	69	3 912	3 210	1 437	1 449	1 830	7 726	
Limburg	61	212	254	1 023	1 550	1 550	77	165	169	166	577	1 232	399	120	63	1 814	1 370	776	543	1 252	3 941	
IJsselmeerpolders	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
NEDERLAND																						
Groningen	559	1 382	2 354	3 539	7 834	7 834	64	205	470	769	1 508	1 606	885	359	59	2 909	2 229	2 472	3 183	4 367	12 251	
Friesland	729	1 388	1 986	3 862	7 965	7 965	42	93	209	376	720	436	470	279	77	1 262	1 207	1 951	2 474	4 315	9 947	
Drenthe	111	366	627	1 196	2 300	2 300	54	138	145	233	570	365	358	162	44	929	530	862	934	1 473	3 799	
Overijssel	65	453	1 574	3 570	5 662	5 662	48	275	633	710	1 666	869	916	552	110	2 447	982	1 644	2 759	4 390	9 775	
Gelderland	82	793	2 386	5 613	8 874	8 874	76	490	1 313	1 953	3 832	3 222	2 483	1 433	392	7 530	3 380	3 766	5 132	7 958	20 236	
Utrecht	212	641	1 914	4 920	7 687	7 687	65	364	1 375	2 088	3 892	2 755	2 277	1 377	399	6 808	3 032	3 282	4 656	7 407	18 387	
Noord-Holland	1 021	3 786	11 232	19 360	35 399	35 399	214	1 503	4 702	6 353	12 772	8 805	6 520	3 269	863	19 457	10 040	11 809	19 203	26 576	67 628	
Zuid-Holland	544	4 044	11 261	21 745	37 594	37 594	368	3 135	7 665	7 223	18 391	9 296	10 047	5 035	1 039	25 417	10 208	17 226	23 961	30 007	81 402	
Zeeland	136	785	1 172	3 143	5 236	5 236	12	70	114	183	379	125	206	162	58	551	273	1 061	1 448	3 384	6 166	
Noord-Brabant	76	706	1 769	3 868	6 419	6 419	91	442	1 234	1 192	2 959	1 791	1 428	905	249	4 373	1 958	2 576	3 908	5 309	13 751	
Limburg	38	367	659	2 301	3 365	3 365	60	427	758	695	1 940	772	1 055	697	201	2 725	870	1 849	2 114	3 197	8 030	
IJsselmeerpolders	1	8	14	17	40	40	-	5	3	2	10	5	26	3	-	34	6	39	20	19	84	
NEDERLAND																						
Groningen	3 574	14 719	36 948	73 134	128 375	128 375	1 094	7 147	18 621	21 777	48 639	30 047	26 671	14 233	3 491	74 442	34 715	48 537	69 802	98 402	251 456	

ONDERSTAANDE VRAGEN BEANTWOORDEN VOOR ALLE LEDEN VAN HET HUISHOUDEN DAN WEL VOOR DE ALLEENSTAANDE

• Als huishouden wordt beschouwd elke groep van twee of meer personen, die in huiselijk verkeer samenwonen en gemeenschappelijk één huishouding voeren.

— Niet tot het huishouden worden gerekend personen, die op het moment van de telling tijdelijk aanwezige personen.

— Wel tot het huishouden worden gerekend personen, die op het moment van de telling tijdelijk afwezig zijn. (Bijv. met vakantie, op zakenreis, in ziekenhuis, voor militaire dienst of dergelijke).

N.B. Elke alleen wonende man of vrouw moet op een afzonderlijke vragenlijst A de eerste kolom invullen. Dit geldt ook voor een kamerbewoner.

Huid van het huishouden of de alleenstaande	Per kolom invullen naar de toestand op 31 mei te 24 uur				
	1	2	3	4	5
• Zie vooral de los bijgevoegde toelichting					
1. Achternaam Gehuwd en getrouwd geweest zijnde vrouwen tevens eigen achternaam - meisjesnaam - vermelden b. Voorletters					
2. Geslacht (man of vrouw)					
3. Geboortedatum en geboortjaar					
4. Geboortegemeente en geboorteprovincie Indien buiten Nederland geboren, tevens land vermelden waarin de geboortegemeente thans is gelegen					
• 5. Relatie tot het hoofd van het huishouden Invullen bijv.: echtgenote, zoon, pleegkinder, vader, schoondochter, kleinkind, dochter, dienstbode, huisbewaarder, tante, vriendin, broer, zus, etc.					
6. Burgerlijke staat Invullen: ongehuwd, getrouwd, wedenaar, weduwe, gescheiden van echt of gescheiden van tafel en bed					
7. Alleen voor gehuwde personen a. Jaar van sluiting van het thans bestaande huwelijk b. Eerder gehuwd geweest? (ja of nee) c. Hoeveel kinderen zijn uit het bestaande huwelijk levend geboren? Overleden kinderen metalfen					
8. Nationaliteit Indien meer dan één nationaliteit, alle bezochten nationaliteiten vermelden. Personen zonder nationaliteit vermelden „staatloos“					
• 9. Kerkgenootschap of godsdienstige gemeenschap voor afdeling en de te ge... *rijzen de los bijgevoegde*					

AANHANGSEL 2

GELICHTDRUKTE UITKOMSTEN VAN DE 13e ALGEMENE VOLKSTELLING, 31 MEI 1960

A. TOTALE BEVOLKING NAAR PLAATS IN HET HUISHOUDEN.

1. Voor elk van de 994 GEMEENTEN (alsmede voor elke provincie en Nederland)

TABEL 2. Bevolking naar plaats in het huishouden, geslacht en leeftijd (2 bladen)

TABEL 27. Hoofden, kinderen en andere leden van huishoudens, alsmede alleenstaanden voor onderdelen van de gemeente (minimaal 2 bladen)

2. Voor elk van de 338 SCHAKELGEBIEDEN, vermeld in BIJLAGE 2 (alsmede voor elke provincie en Nederland)

TABEL 2A. Bevolking naar plaats in het huishouden, geslacht, leeftijd en burgerlijke staat (4 bladen)

B. GEGEVENS OVER HUISHOUDENS, ALLEENSTAANDE, GEZINNEN, HUISVESTING EN WONINGEN

1. Voor elk van de 994 GEMEENTEN (alsmede voor elke provincie en Nederland)

TABEL 8. Bewoonde woonverblijven naar aard en bezetting en onbewoonde woningen

TABEL 9. Huishoudens, gezinnen en alleenstaanden (verband tussen de definities 1947 en 1960)

TABEL 10. Huishoudens (def. 1947) naar samenstelling en grootte

TABEL 11. Huishoudens (def. 1947) naar wijze van huisvesting en samenstelling

TABEL 12. Huishoudens (def. 1947) en alleenstaanden (def. 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd resp. de alleenstaande

TABEL 13. Huishoudens (def. 1947) en alleenstaanden (def. 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande

TABEL 27. Woningvoorraad naar de aard van het woonverblijf, bewoonde woningen naar bouwjaar en aantal vertrekken in bewoonde woningen voor onderdelen van de gemeenten (minimaal 2 bladen)

2. Voor elk van de 338 SCHAKELGEBIEDEN, vermeld in BIJLAGE 2 (alsmede voor elke provincie en Nederland)

TABEL 10A. Huishoudens naar aard, grootte en geslacht van het hoofd

TABEL 10B. Gezinnen naar samenstelling en aantal kinderen

TABEL 13A. Huishoudens in woningen naar wijze van huisvesting, grootte en het aantal ter beschikking staande vertrekken

TABEL 13B. Alleenstaanden in woningen naar wijze van huisvesting, aantal ter beschikking staande vertrekken en leeftijd

TABEL 13C. Alleenstaanden (def. 1947), alleen of als hoofdbewoner in een woning, naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd

TABEL 18A. Hoofden van huishoudens (def. 1947) naar sociale beroepsgroep, geslacht en het nog in het huishouden wonende aantal afhankelijke kinderen en/of anderen

TABEL 18B. Gezinshoofden naar sociale beroepsgroep, geslacht en het nog in het gezin wonende aantal kinderen per gezin met beroep

TABEL 18C. Mannelijke gezinshoofden, samenwonend met echtgenote, naar sociale beroepsgroep, positie in het bedrijf en volle of gedeeltelijke werkweek van de echtgenote en de aanwezigheid in het gezin van kinderen en van kinderen zonder beroep

TABEL 18D. Werkende gehuwde vrouwen, samenwonend met echtgenoot, naar sociale beroepsgroep, volle of gedeeltelijke werkweek, leeftijd en aantal kinderen beneden 6 jaar

C. GEGEVENS OVER HOOFDEN VAN HUISHOUDENS

Tenslotte zij nog de aandacht gevestigd op een aantal tabellen, waarin nadere specificaties voorkomen over HOOFDEN van huishoudens, zonder dat deze enige nadere informatie verschaffen over de huishoudens zelf. Deze tabellen zijn eveneens beschikbaar voor ALLEENSTAANDE. Zij steunen alle op de definitie 1947. De bedoelde specificaties hebben betrekking op:

sociale beroepsgroep, geslacht en leeftijd (Tabel 17)

No.	Gemeente	No.	Gemeente	No.	Gemeente	No.	Gemeente	No.	Gemeente
663	Vlaardingen	692	Oud-Beijerland	701	Angtokerke	873	Giessen	975	Tegelen
664	Pijnacker		Goudswaard		Domburg		Rijswijk		Beesel
	Noorddorp		Hoinnoord		Grijpskerke		Voon		Beifeld
	Zoetermeer		Klaaswaal		Moliskerke		Woudrichem		Swalmen
665	Berkel on Rodenrijs		Mijnheerenland		Oostkapelle	874	Wijk on Aalburg	976	Maasbree
	Bergschenhoek		Nieuw-Beijerland		Serooskerke (W.)		Vlijmen		Koosel
	Bliswijk		Nummadorp		Sint Laurens		Houssen	977	Haalen
666	Zevenhuizen		Piershil		Veere	875	Drunen		Beegden
	Benthuizen		Westmaas		Vrouwenpolder		Haaren		Hool on Panheel
	Moerkapelle		Zuid-Beijerland	762	Koudokerke		Helvoirt		Horn
667	Alkemade	693	Spijkensse		Biggokerke	876	Vught		Noor
	Anr, Tor		Rozenburg		Zoutelande	877	Boxtel		Thorn
	Loimuiden	694	Oostvoorne	768	Oostburg		Esch		Weassem
	Nieuwveen		Brielle		Aardenburg		Liempde	978	Nelden
	Rijnwaterwoude		Reekanje		Sluis	878	Roosmolen		Moljel
	Warmond	695	Helvoetsluis		Waterlandkerkje		Berlicum	979	Boythuyson
	Woubrugge		Abbenbroek	764	Breskens		Dungen, den		Baocem
	Zevenhoven		Geervliet		Biervliet	879	Sint Michielagestel		Grathem
668	Hazorawoude		Heenvliet		Cadzand		Ravensstein		Roogel
	Koudekerk a/d Rijn		Hekelingen		Groene		Empel on Meerwijk	980	Nederweert
	Nieuwkoop		Oudenhoorn		Hoonplaat		Engelen		Hunsel
669	Alphen a/d Rijn		Vierpolders		Nieuwvliet		Lith		Stramproij
670	Boskoop		Zuidland		Retrachemont		Mogen c.a.	981	Weert
671	Bodegraven		Zwartewaal		Schoondijke	880	Oss	982	Melick on Herkenbosch
	Burwtawaarder	696	Goederede		IJzandjke	881	Beesch		Herten
	Rielveld		Stellendam	765	Zuidzande		Borghem		Linne
	Waarder	697	Middelharnis		Axel		Goffen		Poeterholt
	Zwanmerdam		Bommel, Den		Hoek		Nuland		Sint Odiliënberg
672	Weerden		Dirkland		Over slag	882	Schijndel		Vlodrop
673	Reeuwijk		Berkingen		Philippine		Dinther	983	Echt
	Leidschendam		Langge Rulge Weide		Zaamslag		Erp		Maasbracht
	Oudewater		Nieuw-Tonge	766	Zuiddorpe		Hooswijk		Montfort
	Papkop		Oelgongplaat		Hontenisse		Sint Oedenrode		Ohl on Laak
674	Gouda		Oude-Tonge		Graauw on Langendam		Voghel		Stevensweert
675	Waddinxveen		Sommelwijk	767	Vogelwaarde	883	Virecht	984	Susteren
	Moordrecht		Sind a/h Harinrvliet		Hulst	884	Veldhoven		Horn
	Nieuwerkerk a/d IJssel		ZEEVLAAD		Clinge	885	Berpeijk		Grevenbicht
676	Capelle a/d IJssel	700	Middelburg		Koewacht		Bladel on Natersel		Limbricht
677	Krimpen a/d IJssel	710	Vlaessingen		Sint Janstoorn		Goreel		Nieuwstadt
	Krimpen a/d Lek		Oost- on West-Souburg	800	NOORD-IRADANT		Hooge- on Lago-Mierde		Obicht on Papehoeven
678	Lokkerkerk	720	Goes	810	Eindhoeven		Hoogeloon c.a.		Konsterton
	Goudvrak	730	Ternouzen	820	Tilburg		Luijckgestel	985	Beek
	Oudekerk a/d IJssel		Sas van Gent	830	's-Hertogenbosch		Houel		Elsloo
	Schoonhoven		Westdorpe	840	Helmond		Riethoven		Munstargeloen
679	Ammerstal	740	Zierikzee	850	Weensdrecht		Vossem c.a.		Schinnen
	Burgambacht	750	IJnaastade	860	Buijbergen	886	Westerhoven		Spaubeek
	Berkenwoude		Noordwille		Ossendrecht	887	Valkenswaard		Stein
	Haastrecht		Rensse	851	Putte		Geldrop		Ursmond
	Stolwijk		Serooskerke (S.)	852	Bergen op Zoom	888	Nuenen c.a.	986	Schinveld
	Vliet	751	Kerkwaerpe	853	Wou		Son on Brougel		Aantonrade
680	Alblaswerm		Duivendijke		Steenbergen	890	Beel		lingelrade
	Nieuw-Lokkerland		Elkerzee		Dinteland en Prineland		Mierlo		Jnboek
	Papendrecht		Ellement		Halssteren		Aarle-Rixtel		Marckelbeek
681	Sliedrecht		Brouwershaven	854	Nieuw-Vossemeer		Beek on Donk		Oirschot
	Hardinxveld-Giessendam	752	Dreischer		Zevenbergen		Lieshout	987	Brunssum
682	Groot-Ammer		Noordgouwe		Fijnart on Heijningen		Stiphout	988	Schaosberg
	Bleskensgraaf c.a.		Zonneomire		Klundert	891	Budel		Bijgelshoven
	Brandwijk	753	Bruinisse		Standaardruitien		Beeze		Nieuwenhagen
	Langvrak		Nieuwerkerk	855	Willenslad		Leonde	989	Ubach over Worms
	Molonnarsgraaf		Oosterland	856	Roosendaal en Nispen	892	Martheeze	990	Hoensbroeck
	Nieuwpoort		Onwerkerk	857	Hoeven		Deurne		Voorendaal
	Ottoland	754	Tholen		Oud- on Nieuw-Gastel		Asten		Bochtltz
	Oud-Alblas		Poortvliet	858	Etten on Leur		Bakel on Milheeze		Hulstberg
	Streefkerk		Scherpenisse	859	Terhojden	893	Gemeert		Klimmen
	Wijngaarden		Sint Anna		Prinsenbeek		Someren		Nuth
683	Giessenburg		Sint Maartensdijk		Teteringen		Uden		Simpelveld
	Amoide		Sint Philipsland		Zundert		Beckel	991	Wijnanderade
	Goudriaan		Slavenisse	860	Chaan		Nistelrode		Schimmert
	Hoogblokland		Korigene		Nieuw-Ginnoeken	894	Schuijk		Ulestraten
	Hoornaar	755	Wiswenkerke		Rijsbergen		Zoeland	992	Heer
	Meerkerk		Kruiningen		Oosterhout		Mill on Sint Hubert		Amby
	Noordeloo		Krabbondijke	861	Gilze on Bijen		Grave		Dorgharen
	Schelluinen		Rilland-Bath	862	Baarle-Nassau		Oploo c.a.		Bunde
	Tienhoven	684	Waarde	863	Alphen c.a.		Vierlingsbeek		Itteren
	Gorinchem		Yerweke	864	Gorle	895	Wunroij		Meerssen
685	Arkel		Kapelle	865	Hilvarenbeek		Boxmeer	993	Eijnden
	Everdingen	757	Kattendijke		Diessen		Beers		Domolon
	Hagestein		Kloetinge		Moergestel		Cuyk on Sint Agatha		Cador on Keer
	Hoi- on Boeicop		Wemeldinge		Oost-, West- on Middelbeers		Oeffelt		Gronsvold
	Kedichem	758	Wolphaartdijk		Oisterwijk	900	LIJMBURG	994	Valkenburg-Houthem
	Leerbroek		's Heer Arendakerke	866	Berkel	910	Maartricht		Berg on Torblijt
	Lexmond		Borssele		Udenhout	920	Heerlen		Gulpen
	Nieuwland		Driewegen		Loon op Zand	930	Vonlo		Margraten
	Schoonrewoerd		Ellewoutdijk	867	Dongen	940	Kerkrade		Mhoer
686	Leerdam		's Heer Abtakerke		Raamsdonk	950	Roermond		Noorbeek
	Asperen		's Heerenhoek	868	Geerluidenberg	960	Gleen		Sint Geertruid
	Beukelum		Heinkenszand	869	Sprang-Capelle	970	Sittard		Slennaken
	Poortugaal		Oudelande		's-Gravenmoer		Gonnep	995	Wijlro
	Rhoon	759	Ovezande		Waspik	896	Mook		Vaan
	Barendrecht		Baarland	870	Waalwijk	971	Ottersum	996	Tudderen
	Heerjansdam		's-Gravenpolder	871	Made on Drimmelen	972	Bergen	1000	De Noordoostelijke
687	Ridderkerk		Arnomuiden		Dussen		Areen on Velden		Polder
	Hendrik-Ido-Ambacht	760	Nieuw- on Sint Joos-	872	Hooge- on Lage-Zwaluwe		Grubbenvorst	1010	Zuidelijke IJsselmeer-
	Zwijndrecht		land	873	Werkendam		Broekhuizen		polders
690	Dubbeldam		Ritthem		Almkerk	973	Moerle		
691	's-Gravendeel		Westkapelle		Andel c.a.	974	Wanssum		
	Maasdam				Eethen		Venraij		
	Puttershoek						Horst		
	Strijen						Sevensum		